

Univerzita Karlova v Praze

Filozofická fakulta

Ústav politologie

Diplomová práce

Petr Klapal

Jednostranické režimy ve srovnání: Čína, Malajsie a Singapur

Single-Party Regimes in Comparison: China, Malaysia and Singapore

Praha 2012

vedoucí práce: PhDr. Radek Buben

Poděkování

Na tomto místě bych rád poděkoval vedoucímu práce PhDr. Radku Bubnovi za jeho inspirující přednášky, řadu odborných připomínek a doporučení důležitých zdrojů.

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně, že jsem řádně citoval všechny použité prameny a literaturu a že práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne 28. července 2012

Petr Klapal

Abstrakt

Diplomová práce Jednostranické režimy ve srovnání: Čína, Malajsie a Singapur se věnuje problematice nedemokratických režimů, ve kterých vládne jedna strana a které se legitimizují konceptem asijských hodnot. První část se podrobně věnuje nejvýznamnějším typologiím a přístupům ke zkoumání jednostranických režimů. V druhé části jsou představeny proměny a samotný koncept asijských hodnot, podle něhož je demokracie kvůli kulturní odlišnosti nevhodná pro asijské země. Další části jsou věnovány deskripci režimů v Číně, Malajsi a Singapuru, které jsou zařazeny do jednotlivých typologií. Cílem práce pak je ukázat, že asijské hodnoty nevysvětlují zrod těchto režimů ani jejich formy nedemokratické vládnutí.

Klíčová slova

Čína

Singapur

Malajsie

Nedemokratické režimy

Přechody k demokracii

Abstract

Diploma thesis *Single-Party Regimes in Comparison: China, Malaysia and Singapore* is devoted to non-democratic regimes in which one party dominates and which legitimize by the concept of Asian values. The first part deals with the most important typologies and to approaches to explore single-party regimes. The second part introduced changes and the very concept of Asian values according to which democracy is unsuitable for Asian countries because of cultural differences. Other parts are devoted to describe the regimes in China, Malaysia and Singapore, which are classified into different typologies. The aim of the work is to show that Asian values don't explain the genesis of these regimes or their forms of non-democratic governance.

Keywords

China

Singapore

Malaysia

Non-Democratic Regimes

Transitions to Democracy

Obsah

1. ÚVOD	7
2. JEDNOSTRANICKÉ REŽIMY	12
2.1 TUCKEROVY MOVEMENT-REGIMES	13
2.2 HUNTINGTONOVA TYPOLOGIE JEDNOSTRANICKÝCH REŽIMŮ	15
2.3 BROKEROVA TYPOLOGIE NEDEMOKRATICKÝCH REŽIMŮ	19
2.4 SARTORIOHO NESOUTĚŽIVÉ STRANICKÉ SYSTÉMY	21
2.5 HEGEMONICKÉ STRANY BEATRIZ MAGALONI	22
2.6 GEDDES – CO VÍME O DEMOKRATIZACI PO DVACETI LETECH?	25
2.7 PŘEŽITÍ AUTORITÁŘŮ DLE GANDHI A PRZEWORSKÉHO	28
2.8 CESTY Z AUTORITÁŘSTVÍ AXELA HADENIUSE A JANA TEORELLA	29
2.9 ŽIVOT STRANY PODLE BENJAMINA SMITHE	32
2.10 PLURALITNÍ DEMOKRACIE, JEDNOSTRANICKÉ REŽIMY A EKONOMICKÝ RŮST	34
3. ASIJSKÉ HODNOTY	36
3.1 DEFINOVÁNÍ KONCEPTU	36
3.2 ODLIŠNOST POJETÍ V SINGAPURU, MALAJSIÍ A ČÍNĚ	38
3.3 KRITICKÉ OHLASY	40
4. MALAJSIIE	42
6.1 HISTORICKÝ A MEZINÁRODNÍ KONTEXT	42
6.2 POLITICKÝ SYSTÉM	44
6.3 CHARAKTERISTIKA NEDEMOKRATICKÉHO REŽIMU	46
5. SINGAPUR	49
5.1 HISTORICKÝ A MEZINÁRODNÍ KONTEXT	49
5.2 POLITICKÝ SYSTÉM	50
5.3 CHARAKTERISTIKA NEDEMOKRATICKÉHO REŽIMU	52
6. ČÍNA	57
6.1 HISTORICKÝ A MEZINÁRODNÍ KONTEXT	57
6.2 POLITICKÝ SYSTÉM	60
6.3 CHARAKTERISTIKA NEDEMOKRATICKÉHO REŽIMU	62
7. ZÁVĚR	67
8. SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	73
8.1 ODBORNÁ LITERATURA	73
8.2 PERIODIKA	75
8.3 INTERNETOVÉ ZDROJE:	80

1. Úvod

„Je zřejmé, že žádný region světa nevykazuje větší variace v politických režimech než Asie. Ta totiž obsahuje nejlidnatější demokracii světa (Indie) a zároveň nejlidnatější diktaturu (Čína), dvě z nejsvobodnějších demokracií vzniklých z původně rozvojových zemí (Tchaj-wan a Jižní Korea), a dvě nejúspěšnější a nejsebevědomější pseudodemocracie (Singapur a Malajsie). Dvě hospodářsky nejdynamičtější diktatury (Čína a Vietnam) leží vedle dvou nejvíce stagnujících a izolovaných (Barma a Severní Korea). Více než jakýkoli jiný region, Asie bude určovat globální osud demokracie v příštích dvou až třech desetiletích“ (Diamond 2008, s. 212).

Minimálně od 70. let 20. století pracuje politická věda s termíny jako dominantní strana, hegemonická strana či jednostranický režim¹, což je označení pro autoritářské režimy, ve kterých v politickém systému zaujímá klíčové postavení jedna vládnoucí politická strana, jež je klíčovou institucí při rozhodování o obsazování politických funkcí. Tato strana se často vyznačuje stejnými či podobnými rysy vzniku, organizační výstavbou, přijímáním a vylučováním členů, vnitrostranickým jednáním, ideologií, budováním přidružených organizací, modelem rozhodování či provázaností se státními mocenskými strukturami (Fiala 2006, s. 30). Kategorie jednostranických režimů je přitom velice heterogenní, zejména starší režimy používaly tvrdou represi vůči obyvatelstvu a pořádaly pouze formální volby, ve kterých mohla kandidovat pouze jedna strana a jiné politické subjekty byly zakázány nebo hrály bezvýznamnou roli, zatímco v novějších režimech na druhou stranu opravdu dochází k volební soutěži a existuje více politických stran, opozice má ale značně ztížené podmínky.

V prvním případě se proto někdy setkáváme i s označením strana leninského typu², který pochází ze SSSR a který se díky přítomnosti ruských poradců v cizích zemích a elitních zahraničních studentech na sovětských školách stal prototypem úspěšného převzetí moci nejen pro komunistické strany ve východní Evropě, ale i pro nacionalistické převraty během období dekolonizace v Asii a Africe. Tyto strany jsou konstruovány jako efektivní instrument pro převzetí moci v době sociálních nepokojů s cílem zavést nový politický pořádek a provést

¹ V angličtině se nejčastěji setkáváme s termíny One-Party Regimes (Single-Party Regimes), One-Party State (Single-Party State) nebo Dominant Party, jejichž význam je téměř totožný.

² Lenin již na počátku 20. století prosazoval potřebu strany nového typu s centralizovaným řízením, v níž by panovala přísná disciplína a která by dělníkům vštěpovala revoluční socialistické smýšlení, když se snažil ovládnout předchůdkyni Komunistické strany Sovětského svazu (KSSS), Ruskou sociálně demokratickou dělnickou stranu (RSDDS). Ta vznikla v roce 1898 během Leninova uvěznění (Brown 2011, s. 53-54).

revoluční změny ve společnosti. Přestože se tyto strany v mnohém liší, jsou si podobné svojí hierarchickou organizací a v tom, jak dominují státu³. Téměř ve všem má hlavní slovo úzké vedení, které se zasloužilo o vznik či obnovení státu a jeho existenci v době studené války, případně i po ní. Jsou to strany kádrů, ne masové politické organizace, a za jejich zřízením stojí nezřídka právě pomoc sovětských poradců. Členové před vstupem do strany procházejí přísnou kontrolou⁴ a očekává se od nich, že přijmou tvrdou disciplínu nezbytnou k vedení mas směrem, který vytyčila strana. Nezřídka se v těchto režimech setkáváme i s existencí oficiální ideologie, která má ospravedlnit nový politický řád, násilí a cestu k moci (Simone 2001, s. 119). Typickým představitelem takto silné strany, kolem které je postaven celý nedemokratický režim, je bývalá komunistická strana v sovětském svazu, jejíž členové byly spolu s příslušníky tajné policie přítomni na každém významnějším pracovišti. Takováto strana je založena na přísné disciplíně a jasně definované hierarchii, kde se moc soustředí v ústředním výboru a jeho vnitřním vedením (vůdci, politbyru a sekretariátu), které podporovaly cenzuru masových médií a stranickou propagandu (Brown 2011, s. 689).

V druhém případě zpravidla vládnoucí strana vítězí ve volbách absolutní většinou, protože tyto volby nejsou svobodné ani rovné – buďto dochází k manipulaci s volebními kandidátkami či přímému falšování výsledků, nebo je opozici stěžován přístup do médií, disponuje mnohem nižšími finančními možnostmi než strany či osoby kontrolující stát a je vystavena represím ze strany státu, ať už jde o přímé obtěžování od policie, armády či paravojenských uskupení nebo hrozbě stíhání kvůli zákonům, které jsou namířeny proti opozici (Levitsky and Way 2002, s. 54-58).⁵ V čem jsou si naopak téměř všechny jednostranické režimy podobné, je ve srovnání s jinými typy nedemokratických režimů jejich vysoká míra stability a adaptability, na což v roce 1999 poukázala ve svém článku *What do We know about Democratization after Twenty Years?* Barbara Geddes (1999, s. 131). Značná část jednostranických režimů (např. Čína, Singapur atd.) je pak dokonce schopna vykazovat lepší ekonomická čísla než západní demokracie, čímž se jednostranické režimy stávají atraktivním modelem pro rozvojové země třetího světa a konkurencí pro liberální demokracie

³ Někdy se proto setkáme s termínem srůstání strany a státu, které bylo typické pro komunistické režimy. Dnes je tento termín spojován s Čínou, kde je soudržnost státu přímo závislá na existenci KS Číny (viz. Fishman 1990).

⁴ Komunistické strany se řídily pravidlem, že jejich členy má být maximálně 1/10 obyvatelstva, která ale byla důkladně vybírána a hodnocena (Huntington and Moore 1970, s. 15).

⁵ V této práci se budeme věnovat hlavně „čistým“ jednostranickým režimům, kde existuje jen jedna politická strana, a režimům s hegemonickou stranou; typologie a druhy tzv. hybridních režimů, kam jsou často zařazovány i Malajsie a Singapur, nebudou v této práci výrazněji představeny, přestože v samém závěru budou zmíněny.

jakožto nejlepšího možného režimu⁶, což nás nutí analyzovat nejen příčiny tohoto jevu, ale především způsob mocenského vládnutí těchto politických stran (Fiala 2006, s. 31).

V regionu Dálného východu v současné době řadíme mezi jednostranné režimy jak zbývající „levicové“ komunistické režimy (zejména Čínu, Vietnam a Laos)⁷, které byly v minulosti kvůli svým charakteristikám často řazeny mezi totalitní režimy, tak „pravicové“ nacionalistické režimy v Singapuru, Malajsii nebo dříve i na Tchaj-wanu, které se vyznačovaly charakteristikami autoritářského, případně semidemokratického režimu.⁸ Tyto režimy v Malajsii, Singapuru a Číně se přitom zaštiťují tzv. *asijskými hodnotami*, jejichž největšími zastánci byli právě singapurský tvůrce státu Lee Kuan Yew⁹ spolu s malajským premiérem Mahathirem Mohamadem, svou odezvu našly ale i u části politiků a akademiků v Číně, Japonsku nebo Indonésii. Dle tohoto konceptu totiž existuje zásadní rozdíl mezi západním a východoasijským pojetím společnosti a státu. Zatímco západní demokracie mají být postaveny na pluralismu a liberalismu, pro východoasijské státy mají být klíčové komunitarismus a konfucianismus, které lpí na tradiční příslušnosti a loajalitě k rodině a společnosti, usilovné práci a touze uspět. Asijské hodnoty proto mají vysvětlovat tzv. asijský ekonomický zázrak a mají být důvodem, proč jsou pro asijské země západní pluralismus a demokracie nevhodné, slovy Lee Kuan Yewa je to luxus, který si Singapur nemůže dovolit.

Přitom mezi režimy v Malajsii, Singapuru a Číně existují výrazné rozdíly - zatímco Singapur s většinou čínského obyvatelstva je řazen mezi první generaci tzv. *asijských tygrů*, tedy mezi nově industrializované asijské země s rychlým hospodářským růstem, které zahájily svůj ekonomický rozvoj už v 60. letech 20. století, převážně islámská Malajsie prožívá ekonomický pokrok až od 80. let a komunistická Čína je zpravidla popisována jako nastupující (super)velmoc (např. Zakaria 2010, Friedman 2009), přestože se musí vyrovnávat s nedostatkem vlastních energetických zdrojů, znečištěním životního prostředí, „dřevým“ právním systémem a obyčejní lidé trpí i porušováním pracovních, občanských a lidských práv. V Číně se totiž po vyhrané občanské válce ujali moci komunisté, kteří i přes různé excesy (např.: Velký skok vpřed, Velká proletářská kulturní revoluce atd.) dokázali zajistit nebývalý hospodářský růst, který má přitom podle teorie modernizace vést i k politickým změnám. Čína tak dnes představuje určitý hybrid, jenž se stále vyznačuje některými

⁶ Nejenom že Čína zažívá rychlý hospodářský růst i v jednadvacátém století, dost možná ale absence pluralitní demokracie zvýšila tempo hospodářského rozvoje (Joshi 2011, s. 25).

⁷ Z tohoto přehledu vyřazujeme Severní Koreu, která je v typologii Barbary Geddes kódována jako kombinace personalistického a jednostranného režimu.

⁸ Více o rozlišení mezi pravicovými a levicovými nedemokratickými režimy viz. Kirpatrick 1979.

⁹ Kvůli práci s literaturou z převážně anglosaského politologického prostředí bude v textu používán anglický přepis jmen a názvů s výjimkou případů, kdy existuje tzv. počeštěné jméno jako v případě Mao Ce-tunga.

základními rysy komunismu (zejména vedoucí úloha strany a demokratický centralismus), jiných se naopak zbavil (zejména v ekonomické a ideologické oblasti), takže i samotná KS Číny uvažovala na začátku nového tisíciletí o změně svého názvu (Brown 2011, s. 138 a 128).¹⁰ Naproti tomu Malajsie a Singapur jsou industrializované a urbanizované země, které za sebou mají britskou koloniální správu a kde ve volbách vítězí stále tatáž politická strana (v případě Malajsie jde o vládní uskupení nazývané zprvu Aliance a později Národní fronta pod vedením strany UMNO, v Singapuru jde o stranu PAP). Pokud už se v těchto režimech vyskytly nějaké krize režimu, pak všechny skončily posílením exekutivy na úkor nezávislosti soudů, médií či volební komise (Holík 2009, s. 38-39). Kvůli omezování svobody tisku, shromažďování a sdružování jsou Malajsie a Singapur zařazovány americkou nevládní organizací Freedom House mezi částečně svobodné (*Partly Free*) země (přestože Malajsie má k roku 2011 o jeden bod lepší hodnocení v politických právech než Singapur), kdežto Čína je organizací Freedom House přiřazena k nesvobodným (*Not Free*) zemím (Mauzy 2006, s. 54).

Předkládaná práce se proto snaží nejprve zařadit tyto tři případy do jednotlivých typologií nedemokratických a jednostranických režimů, abychom mohli lépe porozumět jejich fungování, a posléze zodpovědět otázku, zda jsou asijské hodnoty skutečně tím důvodem, které stojí za vznikem, stabilitou a adaptabilitou jednostranických režimů na Dálném východě, nebo jsou pouhým kulturním diskurzem, který autoritářští vládcí používají na obhajobu svých režimů před tlakem Západu na zavedení demokracie a prosazení politických a občanských lidských práv. Pokud bychom totiž přistoupili na zásadní kulturně-politické rozdíly mezi euro-americkým, latinskoamerickým, asijským a africkým světem, museli bychom nedemokratickým státům přiznat i právo na vybudování legitimních režimů odlišných od liberální demokracie, která by tak ztratila svoji univerzální aplikovatelnost. Tato otázka se nám navíc jeví o to důležitější, že podobně jako konfucianismus měl být ve své podstatě nedemokratický i islám (viz. např. Huntington 1991, česky 2008 nebo Huntington 1996, česky 2001), přesto ale od konce roku 2010 dochází v arabských zemích k vlně protestů, nepokojů, povstání a revolucí známých jako tzv. *Arabské jaro* s cílem prosadit zavedení demokracie. Tyto protesty by se přitom za určitých podmínek mohly přenést i do jiných regionů, čehož se obává zejména čínský režim.

Samotná diplomová práce bude rozčleněna do celkem osmi hlavních kapitol včetně úvodu a seznamu použité literatury, jež budou dále členěny na jednotlivé subkapitoly v několika úrovních. První část bude věnována jednotlivým typologiím a přístupům ke zkoumání

¹⁰ Při používání slova komunismus nemáme na mysli ideu stvořenou Marxem, která prosazovala spolupráci společnosti bez státu, ale pouze politické systémy, kde se mocí ujali komunistické strany (Brown 2011, s. 133).

jednostranických režimů, jelikož se v české odborné literatuře tomuto tématu výrazněji věnovali jen olomoučtí politologové Vlastimil Fiala v sérii článků věnovaných africkým jednostranickým režimům (např. Fiala 2005a, 2005b, 2006 či 2007) a Petra Měšťánková v knize *Přechod k demokracii v Mexiku* z roku 2009. Další část představí v české odborné literatuře nepříliš známý koncept asijských hodnot, včetně jejich odlišného vnímání v jednotlivých zemích a spíše kritických ohlasů, kterým musely čelit. Třetí, čtvrtá a pátá část budou věnovány případovým studiím Malajsie, Singapuru a Číny – v této souvislosti bychom chtěli vypíchnout zejména historiografické práce českých badatelů *Dějiny Malajsie, Singapuru a Bruneje* Zdeňka Zbořila a 3. díl *Dějiny Číny ve XX. století* od Rudolfa Fürsta. Závěrečná část pak slouží k rekapitulaci zjištěných faktů, zařazení jednotlivých případů do představených typologií a zodpovězení hlavní otázky diplomové práce.

2. Jednostranné režimy

Zatímco klasická typologie nedemokratických režimů španělského politologa Juana J. Linze je postavena na definování autoritářství jako limitovaném pluralismu s distinktivními mentalitami, což je přístup metodologicky založen na určení tzv. **radiálního konceptu**, kdy se při definování pojmů určí centrální subkategorie (*Central subcategory*), která je nejlepším příkladem (ideálním typem) sdílejícím všechny znaky, a necentrální subkategorie (*Noncentral subcategories*), které ale nemusejí nutně sdílet společné znaky mezi sebou, ale pouze s centrální subkategorií, můžeme se setkat i s definováním a rozčleněním autoritářství podle principu kontroly přístupu k politické moci na vojenský režim, jednostranný režim a personální režim (např. Samuel P. Huntington, Barbara Geddes a částečně i Axel Hadenius s Janem Teorellem). V takovém případě jsou autoritářství a jeho typy definovány pomocí tzv. **klasického konceptu** Kurta Weylanda (2001, s. 3), který je založen jen na jedné charakteristice (či na více společných znacích sdílených všemi případy), což umožňuje jeho snadné přenesení i na jinak heterogenní příklady a jasné ohraničení kategorií pomocí minimální definice. Takovéto nedemokratické režimy ale mohou být charakterizovány i pomocí tzv. **kategorie založené na rodinné podobnosti** pocházející od Ludwiga Wittgensteina, kdy ne všechny případy v rámci kategorie sdílí všechny atributy (jako mezi členy rodiny), tyto sdílené znaky ale oddělují námi zkoumané případy od jiných případů či kategorií¹¹ (Collier and Mahon Jr. 1993, s. 847). Autor učebnice o nedemokratických režimech Paul Brooker tento přechod od Linzova autoritářství, což jsou: „*politické systémy s limitovaným, neodpovědným, politickým pluralismem, bez vypracované a vedoucí ideologie, ale s distinktivními mentalitami, bez extenzivní a intenzivní politické mobilizace, až na některé fáze jejich vývoje. Vůdce nebo někdy malá skupina vykonává moc v rámci formálně špatně definovaných limitů, které jsou však celkem dobře předvídatelné*“ (Linz 2000, s. 159), vysvětluje tak, že zatímco teoretikové nedemokratických forem vlády se zabírali otázkou, jak diktatury vládnu, analytikové konkrétních typů nedemokratických režimů se namísto toho soustředí na užší otázku: kdo nebo co vládne – armáda, strana nebo vůdce¹² (Brooker 2000, s. 36).

¹¹ Pokud bychom tyto případy chtěli definovat pomocí klasické kategorie, nenašli bychom žádný společný znak pro všechny případy, proto bychom novou kategorii nezavedli, případně by nám z nové kategorie vypadlo x případů v závislosti na tom, kolik y znaků bychom škrtili (Collier, Mahon Jr. 1993, s. 847).

¹² Jak bude poukázáno později, někteří autoři nesouhlasí s tím, aby se personalistické režimy počítaly jakožto samostatné typy, protože sklon k personalismu má každý nedemokratický režim; v případě komunistických jsou nejčastěji zmiňovány Severní Korea, Kuba či Rumunsko, možný byl i v Číně, pokud by si to Mao Ce-tung přál.

Výrazný impuls ke studiu jednostranických režimů za použití kvantitativních a statistických metod totiž představoval již zmíněný článek Barbary Geddes *What do We know about Democratization after Twenty Years?* z roku 1999, přestože už předtím se tématice jednostranických režimů věnovali autoři jako Robert C. Tucker, Samuel P. Huntington či Paul Brooker, kteří na rozdíl od pozdějších prací vytvářeli zejména různé typologie jednostranických režimů. O jednostranických systémech se pak zmínili i teoretici stranických systémů Maurice Duverger a zejména Giovanni Sartori, který mezi nesoutěživé systémy zařazuje systém s jedinou stranou a systém s hegemonickou stranou. Naproti tomu Barbara Geddes rozčlenila a definovala autoritářské režimy podle principu kontroly přístupu k politické moci, přestože se s touto typologií můžeme setkat už u Samuela P. Huntingtona (2008, s. 112), který ve vzniku silných politických stran spatřoval řešení konfliktů v rozvojových zemích třetího světa. Podle Huntingtona jsou totiž politické strany produktem moderní politiky, konkrétněji pak růstem sociální mobilizace, rozšířením politického vědomí a nárůstem masové politické participace, protože politické strany pomáhají zvyšovat účast v politice. Neexistovali nikde před demokratickou revolucí v polovině osmnáctého století a neexistují ani dnes (myšleno v roce 1970, pozn. autora) v mnoha místech, kde je politická modernizace stále v ranné fázi (Huntington and Moore 1970, s. 5). Silné politické strany pak mají být produktem historických, sociologických a technologických podmínek, které se v dnešní době téměř nevyskytují (např.: boj za nezávislost, občanská válka atd.) a které se stávaly zdrojem legitimacy režimu.¹³ Současní přední politici mají postrádat schopnost a vůli k výstavbě takovýchto silných stran, protože jejich pozici oslabují dlouhodobé strukturální změny jako růst městského obyvatelstva, stínové ekonomiky a nových hromadných sdělovacích prostředků (Cameron and Levitsky 2003, s. 2), které vedou k vyššímu počtu tzv. „nerozhodnutých“ voličů a nižšímu počtu členů politických stran, což se týká i stran masových (Sanchez 2009, s. 500).

2.1 Tuckerovy Movement-Regimes

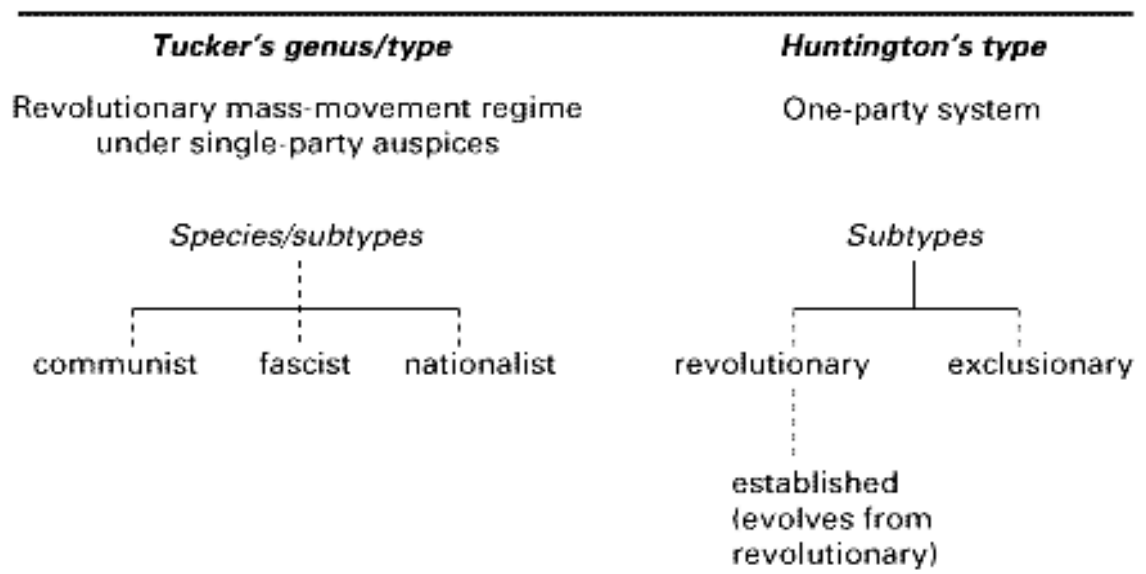
S jednou z prvních klasifikací jednostranických režimů přišel v roce 1961 americký politolog a historik Robert C. Tucker v článku *Towards a Comparative Politics of Movement-Regimes*. V něm se opíral o tvrzení, že nově vznikající revolučně nacionalistické režimy pod

¹³ S jedním z možných vysvětlení, proč silné strany vznikají v jednostranických režimech, ale ne v demokraciích, přišel Wantchekon (2004), který poukazuje na fakt, že po občanské válce vítězná strana (či její frakce) zavádí nová pravidla (Např. komunisté v SSSR a Číně, PRI v Mexiku), kdežto pokud se z občanské války rodí demokracie, je založena na kompromisu dvou stran (frakcí), pro které jsou volby východiskem z krize.

záštitou jediné vládnoucí strany lze analyzovat z hlediska jejich významné podobnosti stejně jako významných rozdílů společně s komunistickými a fašistickými režimy, které přitom nechtěl zkoumat izolovaně jakožto totalitarismy (Tucker 1961, s. 283). Proto pro tyto režimy zavádí kategorii **Revolutionary Mass Movement-Regimes pod patronátem jedné strany**, které dále dělí na nacionální (mezi které zařadil Turecko za Kemala Atatürka, nacionalistickou Čínu za Sunjatsena a Čankajška, Tunisko za Bourghuiby, Násirův Egypt a Nkrumahovu Ghanu), komunistické a fašistické, protože považuje tyto režimy za tři druhy jednoho politického rodu (Tucker 1961, s. 283). Aspekt existence jedné strany je přitom klíčovým komponentem této kategorie, protože strana kontroluje masové hnutí, které mobilizuje lidovou participaci na podporu režimu a revoluce, čímž vytváří zdání demokratičnosti. Tyto režimy mají často revoluční cíle, nemusejí ale být nutně revolučního původu (Brooker 2000, s. 38-40). Tucker sice vyobrazil stranu, která dominuje zemi a režimu, uznal ale, že v těchto režimech může dojít k určité evoluci či transformaci. Kvůli slabé pozici stran ve dvou fašistických režimech a za vlády Stalina v SSSR, kde primární úlohu hrál vůdce, proto například zavedl další podkategorii **Fuehrerist Movement-Regimes (vůdcovského režimu)**. Tato podkategorie musela ihned čelit velké porci kritiky, protože podle obhájců totalitarismus (např. Wiles 1961, s. 290) by to znamenalo, že SSSR za Stalina nebo Čína za Mao Ce-tunga se přeměnily z komunistického režimu na de facto fašistický a posléze zpět na komunistický¹⁴. Dle Tuckerova názoru se navíc tyto „Movement-regimes“ snaží udržet co nejdéle revoluční moment, zejména ale nacionalistické po získání nezávislosti „vyhasínají“ a mění se na tzv. **"Extinct" Movement-Regimes**, případně se transformují nebo je svrhne armáda. Určitým nedostatkem této kategorie je, že sám Tucker do něj zařazuje i režimy (Násirův Egypt a Atatürkovo Turecko), ve kterých byla strana spíše podřízenou částí režimu, přestože by s daným politickým režimem měla splývat a dominovat mu (Fiala 2006, s. 42).

¹⁴ Pravdou ale je, že moc za Stalina v SSSR nedržela strana, ale její vůdce. Proto také některé orgány strany stagnovaly a sjezd KSSS, který se měl konat jednou za tři roky, se v říjnu 1952 konal po třináctileté pauze. Dokonce ...se mohlo zdát, že některé státní instituce jsou mocnější než komunistická strana, protože Stalin sice zůstal vůdcem strany, mnohem víc ale vystupoval jako ztělesnění sovětského státu (Brown 2011, s. 289).

Obrázek 1: Tuckerova a Huntingtonova typologie Single-Party či One-Party Regimes

Zdroj: Brooker 2000, s. 38.

2.2 Huntingtonova typologie jednostranických režimů

Dalším autorem, který tematizoval problematiku jednostranických režimů, je světoznámý americký politolog Samuel P. Huntington, který se sice proslavil svou knihou o střetu civilizací (Huntington 2001), ve svém výzkumu se ale věnoval tak různorodým podoborům politologie jako jsou americká politika, komparativní politologie nebo mezinárodní vztahy. Od 60. let se totiž zabýval problémy nově nezávislých zemí Afriky a Asie, přičemž hlavní důraz kladl na témata řádu, autority či konfliktu (Munck and Snyder 2007, s. 210). Tento jeho zájem vyvrcholil v díle *Political Order in Changing Societies* (1966), kde se postavil proti názoru, že ekonomická modernizace produkuje stabilní demokracii. Díky zevrubné znalosti empirických případů jednotlivých zemí po celém světě argumentoval, že v nepřítomnosti silné politické instituce vedla modernizace spíše k násilí a politickému úpadku. Pro dosažení politického rozvoje chudých zemí proto doporučoval vznik silných politických institucí, zejména politických stran (Munck and Snyder 2007, s. 210). Huntingtonův hlavní přínos k problematice jednostranických systémů se ale objevil ve sborníku, který editoval spolu s Clementem H. Moorem *Authoritarian Politics in Modern Society: The Dynamics of Established One-Party Systems* z roku 1970, ve kterém **jednostranický politický systém** definuje jako: „politický systém, ve kterém je jen jedna efektivní politická strana. Jiné politické strany sice mohou existovat, mají ale jen minimální vliv na průběh událostí“ (Huntington 1970, s. 5). Huntingtonova typologie, která zcela ignorovala míru fyzické

represe, se skládá ze dvou základních typů jednostranických systémů, z tzv. vylučujícího (*Exclusionary One-Party System*) a revolučního (*Revolutionary One-Party System*), ze kterého může vzniknout ještě třetí typ, tzv. ustavený (*Established One-Party System*).

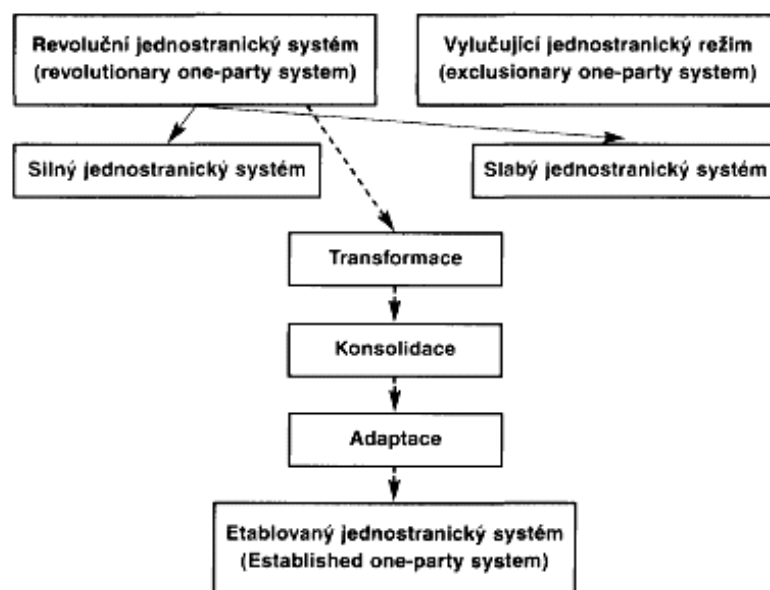
Revoluční jednostranický systém je z těchto tří typů nejrozšířenější, zahrnuje totiž jak všechny totalitarismy (fašismus, nacismus), tak Tuckerovy „movement-regimes“. Režimy této kategorie mají podle Huntingtona revoluční a extrémní cíle: zlikvidovat nebo politicky podřít část rozdělené společnosti. Huntington zde pracuje s termínem rozdvojení (*bifurcation*), podle které je společnost rozdělena na bázi sociální třídy, rasy, náboženství, etnika, mezinárodních otázek atd., které bychom mohli označit rokkanovským termínem *cleavages*. Komunistické režimy tak likvidují kapitalistickou třídu, zatímco nacisté se vypořádávají s židovským národem (Fiala 2006, s. 42). Do této kategorie spadá i mnoho afrických a jiných zemí ze třetího světa, přestože se africké systémy snažili zdůraznit národní jednotu a minimalizovat zdroje sociálního konfliktu jako jsou rozdíly mezi modernizovanou elitou a tradičními skupinami obyvatelstva. Huntington proto tvrdil, že se jedná o africké příklady tzv. "slabých" systémů jedné strany, jejichž důraz na národní jednotu neovlivnilo jejich revoluční oprávnění - modernizovaná elita se totiž snaží vymýtit bifurkaci tím, že rychle přizpůsobí tradiční masy modernímu státu omezením či likvidací tradičních náboženských, etnických či klanových skupin ve svých zemích (Brooker 2000, s. 40-41).

Druhou kategorií tzv. vylučujících jednostranických systémů měl Huntington na mysli ty režimy, které se pokoušejí umlčet nebo zakázat politickou aktivitu podřízené části společnosti. Tento subtyp je přitom oproti revolučnímu vzácnější a hlavně mírnější v tom, že preferuje restriktce opozičních sil místo jejich likvidací či asimilací, proto také tato kategorie nepasuje na totalitarismus ani na Tuckerovy „movement regimes“. S. Huntington mezi tyto režimy zahrnuje Libérii, JAR, jižanské státy USA, Severní Irsko, kemalistické Turecko a vládu Kuomintangu jak v Číně, tak později na Taiwanu. Huntington se rovněž domníval, že vylučující systém v dlouhodobém horizontu bude muset přijmout jednu (či více?) z následujících strategií: ústup do izolace díky tlaku mezinárodního společenství, neomezování hospodářské a sociální změny, stupňování represe nebo se vyvine do podoby konkurenčního stranického systému (Brooker 2000, s. 41).

Třetí subtyp, tzv. etablovaný vycházející z revolučního, postrádá zřetelný sociální nebo politický cíl, protože již bylo odstraněno rozdvojení (*bifurcation*) a revoluční charakter těchto

režimů je nahrazen administrativně-byrokratickým přístupem¹⁵. Tato kategorie má ale některé charakteristické vlastnosti: nečelí problému rozdělené společnosti tak jako revoluční subtyp, má více administrativní než revoluční charakter, dochází zde k poklesu mobilizace a lidové participace, stejně tak k poklesu významu ideologie při formulování politických cílů. Politické vedení neaspiruje na personalismus a charisma, stává se spíše oligarchickým a byrokratickým. Politici sami nejsou iniciátory politiky jako spíše zprostředkovatelé iniciativy vzešlé od technokratů. Strana je regulátorem pluralistické politické a sociální struktury, v níž působí zájmové skupiny. Jako příklad zde Huntington uvádí decentralizovanou verzi komunismu v Jugoslávii, ostatní komunistické režimy ale dle jeho názoru rovněž prošly cestou k etablovanému subtypu, která obsahuje tři fáze přeměny – transformaci, konsolidaci a adaptaci (Brooker 2000, s. 41-42).

Obrázek 2: Huntingtonova typologie jednostranických režimů

Zdroj: Fiala 2006, s. 44.

Slabinou Huntingtonovy argumentace je fakt, že stejně jako Tucker ze svého výčtu nevyklučuje případy, které by se spíše hodilo charakterizovat jako vojenské režimy, ve kterých strana hrála spíše vedlejší úlohu jako ve Frankově Španělsku nebo Atatürkově Turecku (Brooker 2000, s. 40). Podle Huntingtona je navíc síla jednostranického systému ovlivněna

¹⁵ Podobnost s Linzovým posttotalitním režimem (Např. Linz 2000, s. 184-257 či Linz and Stepan, 1996, s. 42-51) zde není čistě náhodná, jedná se v podstatě o ty samé režimy, které Linz nejprve přiřazoval mezi autoritářské, posléze ale pro ně vytvořil zvláštní kategorii vedle totalitních, autoritářských a sultanistických.

intenzitou a dobou trvání revolučního boje o moc, přestože většina nekomunistických jednostranických systémů byla produktem mírové dekolonizace nebo vojenského puče a většina komunistických jednostranických systémů byla ustavena za asistence SSSR. Stejně tak se v mnoha afrických případech strana dostala k moci bez velkého boje – zvítězila ve volbách v procesu dekolonizace a doslova „odumřela“ u moci, zatímco komunistické režimy upevnily svoji moc tím, že v počáteční fázi transformace režimu posílily myšlenku třídního boje (Brooker 2000, s. 43). Huntington si také všiml, že strana nikdy není schopna plně eliminovat ostatní politické aktéry, což mu umožnilo dělit jednostranické systémy na silné a slabé podle dvou bodů – do jaké míry má strana monopol na (1) legitimizaci, (2) nábor lídrů, (3) tvorbu politiky spolu s agregováním zájmů a zda v systému hrají důležitou nebo dominantní úlohu jiní političtí aktéři. Zde Huntington mluví o pěti důležitých politických aktérů: osobnostní (včetně charismatického lídra), tradiční (jako například církev a monarchie, případně kmene, klanu či etnické skupiny), byrokratické (jako například veřejná správa, policie a armáda), parlamentní (národní shromáždění, lokální vlády a spolky) a funkčně socioekonomické (například dělnická třída, rolnictvo, manažeři a intelektuálové). Ve slabých případech jednostranického systému jeden nebo více z těchto aktérů zastíní roli strany při tvorbě politiky, zatímco v jiných případech může nastat rovnováha sil mezi stranou a dalšími aktéry a v silných jednostranických systémech hraje strana dominantní roli (Huntington and Moore 1970, s. 7). Výhodou Huntingtonova pohledu naopak je, že vnímá jednostranické politické systémy v neustálém pohybu, protože podle něj procházejí různými vývojovými fázemi. Zatímco ale revoluční jednostranické režimy mají jasnou dynamiku, pak tzv. vylučující jednostranické režimy můžeme podle Huntingtona chápat spíše staticky (Fiala 2006, s. 44).

Huntingtonův přístup pak považuje za zcela chybný světoznámý italský politolog Giovanni Sartori (1991, s. 248), protože Huntington dle něho tvoří typy stranických systémů, které jsou založeny na špatné klasifikaci (*misclassification*) – výsledkem je užívání „kočkopsů“ či tvoření „tříhlavých monster“, protože Huntington slučuje do jedné kategorie a) demokracie s predominantní stranou jako USA, Japonsko, Švédsko, Norsko či Indie, b) Mexiko, c) Sovětský svaz, Čínu a komunistickou východní Evropu, což mu umožňuje tvoření kategorií jen na základě jednoho kritéria a to jednostranictví, kde není určena síla dalších politických stran, které mohou mít vyděračský či koaliční potenciál (Sartori 2005).¹⁶

¹⁶ I nám se zdá, že přestože Samuel P. Huntington hovoří v této knize primárně o jednostranických systémech, ve skutečnosti se spíše zabývá jednostranickými nedemokratickými režimy, což ústí v jistou zmatečnost.

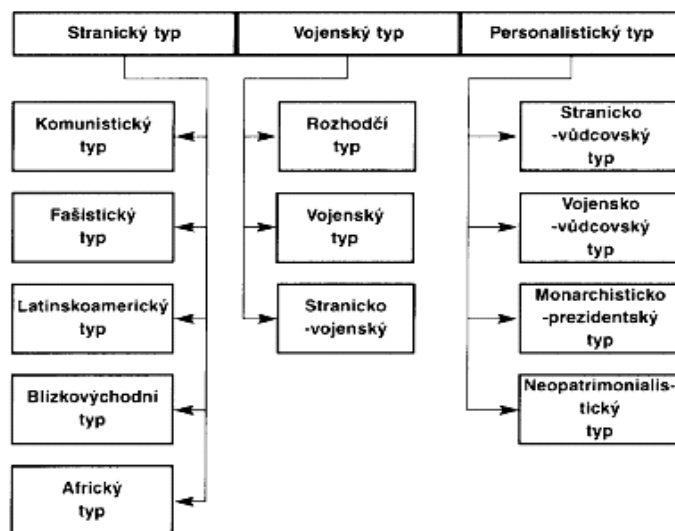
Svoji typologii nedemokratických režimů pak dotáhl S. Huntington do konce v díle *Třetí vlna: demokratizace na sklonku dvacátého století*, ve které režimy, které se demokratizovaly v rámci třetí vlny demokratizace, dělí na systémy jedné strany, vojenské režimy a personální diktatury, přičemž zde nabízí podstatně jednodušší charakteristiku systémů jedné strany. Ty dle něho „...vznikaly buď vnitřní revolucí, anebo zásahem Sovětského svazu...V takových případech si strana vytvořila v podstatě úplný mocenský monopol, přístup k moci byl možný jen uvnitř stranické organizace a strana svou vládu ospravedlňovala ideologií. Často se těmto režimům dařilo dosáhnout poměrně vysoké úrovně politické institucionalizace“ (Huntington 2010, s. 112).

2.3 Brokerova typologie nedemokratických režimů

Tématu moderních diktatur se dlouhodobě věnuje i Paul Brooker, autor monografie *Twentieth-Century Dictatorships. The Ideological One-Party States* z roku 1995 a učebnice o nedemokratických režimech *Non-Democratic Regimes : Theory, Government and Politics* a monografie *Twentieth-Century Dictatorships. The Ideological One-Party States* z roku 1995, ve kterých se Brooker „...pokusil o zavedení nové kategorie tzv. ideologických jednostranických států, které měly vyřešit problém s existencí různých forem diktatur 20. století“ (Fiala 2006, s. 47). Šlo mu totiž především o rozlišení mezi tzv. stranickým státem (*party-state*) a vojensko-stranickým státem (*military-party state*), tedy mezi režimy vytvořenými stranou (např. fašistické režimy v Itálii a Německu, komunistické režimy v Evropě a Asii, režimy v Ghaně a Guiney) a těmi vytvořenými armádou (Španělsko, Násirův Egypt, Barma za Ne Wina, Perónova Argentina, Suhartova Indonésie), v nichž role oficiální strany nabývala spíše okrajové role. Stranický monopol pak spatřoval nejen v a) právním nebo de facto monopolu v „naprostém“ (‘literal’) jednostranickém státu, ale i b) efektivním monopolu „podstatného“ (‘substantive’) jednostranického státu, kde jiné strany mohou existovat, ale ne (úspěšně) soutěžit s oficiální stranou. Brooker navíc rozlišuje, zda v režimu kontroluje ústřední moc diktátor (ať už jde o vůdce ovládajícího stranu či o představitele armády, který se vzdal vojenské moci) či instituce (strana nebo armáda) jako celek. Tímto způsobem dochází ke čtyřem ideálním typům moderních diktatur, které tvoří stranická personální diktatura, vojenská personální diktatura, stranická diktatura a vojenská diktatura, i když uznává i existenci přechodového typu mezi stranickým a vojenským typem (Kuomintang v Číně, komunistické Polsko, postrevoluční Mexiko, Castrova Kuba a Turecko). Podle Brookera jsou totiž právě ideologie a způsob vůdcovství základními rysy moderních

diktatur 20. století, přičemž tuto koncepci rozvíjí i ve svém druhém díle, kde typy nedemokratických režimů dělí na stranický, vojenský a personální, i když tento typ vidí jako odvozený od předchozích dvou v situaci, kdy režim „degeneruje“ do personalistické vlády diktátora (Brooker 2000, s. 44 a 129). Brooker pak stranický typ dělí na komunistický, fašistický, latinskoamerický, blízkovýchodní a africký typ, přičemž poznamenává, že nejčastější jsou případy afrických režimů a režimů komunistických, které byly téměř v polovině z šestnácti případů etablovány sovětskými vojsky (roku 1931 v Mongolsku a poté v letech 1944-48 v zemích bývalých německých spojenců). Naopak minimum případů udává u fašistických diktatur (Mussoliniho Itálie a nacistické Německo), několik málo příkladů stranických diktatur existovalo i v Latinské Americe (diktatura PRI v Mexiku, Sandinisté v Nikaragui a MNR v Bolívii) a na Středním východě (Saddámův Irák, Bourguibův režim v Tunisku či Ben Bellův režim v Alžírsku). Co se týče motivů, Brooker zmiňuje hned několik možností: národní zájem, ideologický zájem, organizační (stranický) zájem, sociální (třídní) zájem a osobní zájem, přičemž jako prostředek uzurpování moci uvádí metodu voleb nebo revoluci v době oslabování moci, války o nezávislost nebo v průběhu procesu dekolonizace (Brooker 2000, s. 81-99).

Obrázek 3: Brokerova typologie nedemokratických režimů

Zdroj: Fiala 2006, s. 49.

2.4 Sartoriho nesoutěživé stranické systémy

Jednostranickými režimy se zabýval i světoznámý italský politolog Giovanni Sartori ve své klasické práci *Parties and Party Systems: A Framework for Analysis* (1976, česky 2005), kde se sice primárně věnoval stranickým systémům, ty ale rozlišuje na soutěživé a nesoutěživé, které se týkají právě nedemokratických režimů. Mezi nesoutěživé stranické systémy totiž zařazuje systémy s jednou stranou (SSSR, Rumunsko) a s hegemonickou stranou, obě kategorie ale ještě dále člení. Zatímco v systému s jednou stranou je povolena jen jedna strana (unipartismus), v systému s hegemonickou stranou jsou povoleny i další politické strany. Nejde ale o systém vícestranický, protože systém je dvoustupňový – povolené strany nejsou totiž nezávislými protivníky, jde o strany druhotné a druhořadé, protože není povolena svobodná politická soutěž. Střídání u moci tak není možné a ani se o něm neuvažuje, jelikož „...jiné strany mohou existovat, ale jako druhořadé, povolené strany, protože jim není dovoleno soutěžit s hegemonickou stranou za antagonistických podmínek a na stejném základě“ (Sartori 2005, s. 235).

Tabulka 1: Charakteristika jednostranických států podle typů a kritérií

Kritéria	Totalitářský unipartismus	Autoritářský unipartismus	Pragmatický unipartismus
Ideologie	Silná a totalitářská	Slabší a netotalitářská	Irelevantní nebo velmi slabá
Nátlak, vynucování, mobilizace	Vysoká	Střední	slabá
Politika vs. vnější skupiny	Destruktivní	Diskriminující	Nižší
Subskupinová nezávislost	Žádná	Omezená na nepolitické skupiny	Absorbující
Svévole	Neomezená a nepředvídatelná	V předvídatelných mezích	Povolená nebo tolerovaná

Zdroj: Sartori 2005, s. 231.

Sartori také pracuje s termínem systém s dominantní stranou, ten ale zařazuje mezi soutěživé systémy, protože sice jedna politická strana získává nejméně třikrát po sobě většinu v parlamentu, je ale možná politická alternace. Pro odlišení hegemonických stran od stran dominantních pak přichází s termíny soutěž (*competition*) a soutěživost (*competitiveness*) – zatímco i v systémech s hegemonní stranou dochází k soutěži (je to struktura nebo pravidla hry), v systémech s dominantní stranou je sice soutěživost nízká či téměř žádná, přesto

v systému existuje (je to konkrétní stav hry). Vláda v systému s predominantní stranou je tak nucena k odpovědnosti, přestože tato strana zaujímá klíčové postavení v systému, protože její vládu lze zpochybnit a na rozdíl od hegemonických stran může dojít ke střídání u moci (Sartori 2005, s. 220 a 235).

K rozčlenění systému s jednou stranou i s hegemonickou stranou pak Sartori používá osu ideologie-pragmatismus¹⁷ a další znaky (viz. Tabulka 1) – zatímco jednostranické režimy rozlišuje na totalitní (sem zařazuje například SSSR za Stalina), autoritářské (Španělsko) a pragmatické (Portugalsko do r. 1974, Libérie či Tunisko), systémy s hegemonickou stranou se člení jen na autoritářské (Polsko) a pragmatické (Mexiko). Termínem dominantní strana pak rozumí obecnou situaci, kdy jakákoli hlavní strana předstihne ostatní strany v jakémkoli stranickém systému (Sartori 2005, s. 235).

2.5 Hegemonické strany Beatriz Magaloni

Z typologie nesoutěživých stranických systémů italského politologa Giovanni Sartoriho vyšla i americká politoložka mexického původu Beatriz Magaloni v knize *Voting for Autocracy: Hegemonic Party Survival and its Demise in Mexico* z roku 2006, kde nedemokratický režim s hegemonickou stranou definuje *...jako takový, kde je nepřetržitě u moci jedna strana v rámci semiautoritářských podmínek a kde se zároveň konají volby, jichž se účastní více stran* (Měšťánková 2009, s. 19). Právě volby, ve kterých mohou opoziční strany vyzvat vládnoucí stranu, odlišují systémy s hegemonickou stranou od čistě jednostranických režimů, které se v 90. letech 20. století zaváděním vícestranických voleb mění na systémy s hegemonickou stranou. Magaloni řadí mezi hegemonické strany krom mexické strany PRI v období 1929-2000 i Lidovou kongresovou stranu (PNC) v Guayaně (1964-1992), vládu Revoluční strany Tanzanie (*Chama Cha Mapinduzi* ve svahilštině, CCM) v Tanzánii, (1964-současnost), Zimbabwské africké národní unie – Patriotické fronty (ZANU-PF) v Zimbabwe (1980-2008), Gabonské demokratické strany (PDG) v Gabonu (1969-současnost), Národní demokratické strany (NDP) v Egyptě (1978-2011), Kamerunského lidového demokratického hnutí (CPDM) v Kamerunu (1966-současnost), Mosambické osvobozené fronty (FRELIMO) v Mozambiku (1976-současnost), Demokratické strany Pobřeží slonoviny (PDCI-RDA) v Pobřeží slonoviny (1960-1999), Pokrokové lidové strany (PPP) v Gambii (1965-1994), vládu Whigů v Libérii (1878-1980), Národní strany (NP)

¹⁷ S přihlédnutím k Linzově ose ideologie-mentalita se nám zdá jako užitečné používat třístupňovou dimenzi ideologie-mentalita-pragmatismus, kdy mentalita je typická pro autoritářské režimy, zatímco ideologie pro ty případy blíží se totalitním režimům.

v Jižní Africe (1948-1994), Keňské africké národní unie (KANU) v Keni (1964-2002), Socialistické strany (PS) v Senegalu (1960-2000), Africké strany za nezávislost Guinea-Bissau a Kapverdských ostrovů (PAI-GC) v období 1975-1999, Spojené malajské národní organizace (UMNO) v Malajsii (1957-současnost), Kuomintangu (KMT) na Tchaj-wanu (1949-2000) a Lidové strany akce (PAP) v Singapuru (1959-současnost). Naopak mezi demokracie s predominantní stranou zařazuje vládu Liberálně demokratické strany (LDP) v Japonsku, strany Indický národní kongres (INK, někdy také nazývaná Kongresová strana či pouze Kongres) v Indii, Švédské sociálně demokratické strany dělnické ve Švédsku, křesťanských demokratů v Itálii, Lidového národního hnutí (PNM) na Trinidadu a Tobago, Pokrokové liberální strany (PLP) na Bahamách a případně i Demokratické strany (BDP) v Botswaně (Magaloni 2006, s. 1-3, 33 a 40).

Tabulka 2: Institucionální rozdíly mezi režimy s hegemonickou a predominantní stranou

	Průměrný index Polity	Průměrný počet legisl. míst	Průměrný počet Veto hráčů	Efektivní počet hlav států	Prezident. systém
Režimy s hegemonickou stranou	-2,64	76	1,87	2,63	66 %
Demokracie s predominantní stranou	9,39	53	3,79	4,87	0 %

Zdroj: Magaloni 2006, s. 40.

K Sartoriho rozlišení mezi predominantní stranou na jedné straně a hegemonní stranou na straně druhé přidává i hledisko síly těchto stran v rámci státních institucí. Hegemonické strany obvykle obsazují více jak 65 % míst v parlamentu (ve většině obvodů není připuštěn kandidát opozice nebo vládní kandidáti vyhrávají s velikým náskokem), což jim umožňuje jednostranně měnit ústavu a měnit tak pravidla hry, což se týká zejména volební soutěže, oslabování moci soudní, zvyšování pravomocí prezidenta či vlády, uzákonění přístupu k finančním zdrojům, omezování občanských práv. V rámci politického systému často neexistuje politický aktér, který by omezoval jejich moc, nelze také účinně kontrolovat volební proces. Ve většině případů se jedná o prezidentské systémy¹⁸, zatímco predominantní

¹⁸ To se týká zejména afrických režimů, Mexika a Tchaj-wanu; Malajsie, Singapur i některé africké režimy se počítají mezi premiéřské systémy, což je často důsledek předchozí britské koloniální nadvlády.

strany se vždy nacházejí v systémech premiérských. Režimy s hegemonickou stranou se také vyznačují nižším indexem Polity, vyšším počtem míst v legislativě, nižším průměrným počtem veto hráčů a nižším efektivním počtem hlav států než demokracie s predominantní stranou (Měšťánková 2009, s. 21-23). Přestože jde o autoritářské režimy, v těchto případech jsou zaváděny volby s cílem zajistit si alespoň zdánlivou *demokratickou legitimitu*, která je nutná pro přístup k finančním zdrojům od mezinárodních organizací či k přilákání zahraničních investorů. Výsledek těchto voleb je sice snadno předvídatelný, samotný akt ale není jen bezvýznamným masovým rituálem, přestože tyto volby postrádají funkce zastávající v demokratických režimech (výběr vládnoucích politiků a stran, delegování moci na svého zástupce, soutěž mezi stranami atd.). Dle Magaloni jsou totiž takovéto volby především metodou, pomocí níž se rozhoduje o rozdělení moci mezi předními politiky. Režim také pomocí voleb šíří informaci o své síle s cílem odradit potenciální rozpory uvnitř vládnoucí koalice, odděluje zastánce od odpůrců režimu a snaží se zapojit opozici do existujících institucí. Opozice tak často přichází o možnost uchopení moci násilnými prostředky a její síla je rozdrobena mezi obhájce a odpůrce takovéhoho zapojení do autoritářského režimu (Magaloni 2006, s. 7-9). Její pozice ve volbách je ovlivněna tím, že je pro voliče nečitelným subjektem, protože nikdy nebyla u moci, a že si nemůže „kupovat“ hlasy voličů v takové míře, jako to činí vládnoucí strany, které mají přístup k finančním zdrojům státu. Její pozice je i ztížena i tím, že se vládnoucí strana neštítí volebních podvodů, trestání „zběhlých“ voličů a obvodů nebo hrozeb ústící někdy až ve fyzické násilí či zatýkání opozičních vůdců. Režim se tak často těší masové podpory obyvatelstva, která je závislá na třech faktorech: dlouhodobém ekonomickém růstu, „nakupování“ hlasů spojené s distribucí statků směrem dolů (tzv. „punishment regime“) a volební podvody spojené s hrozbou použití síly. Podle Magaloni je nejoptimálnější ta možnost, kdy je dlouhodobý ekonomický růst spojen s transfery zdrojů mezi voliče, kteří tak neinvestují volební podporu do jiných stran (viz. pravý horní roh Obrázku 4). V tomto případě nejsou nutné volební podvody pro udržení moci a represe, pokud je použita, tak výhradně proti opozičním politikům. Takováto charakteristika je typická pro Mexiko v období 1940-1970, Malajsie, Singapur, Botswana a Tchaj-wan do roku 2000, kdy KMT utrpěl volební porážku v prezidentských volbách zapříčiněnou rozkolem ve vládní straně (Magaloni 2006, s. 19-22).

Obrázek 4: Typologie hegemонických stran dle masové podpory

		Punishment regime	
		No	Yes
Long-term economic growth	High	<p>“Self-destructive authoritarian equilibrium” Authoritarian survival based on performance and the selective use of fraud and repression • Russia under Vladimir Putin</p>	<p>“Self-reinforcing authoritarian equilibrium” Authoritarian survival based on performance and the distribution of spoils. No need for electoral fraud. • Mexico 1940-80 • Malaysia’s UMNO • Botswana’s BDP • Taiwan’s KMT • Singapore’s PAP</p>
	Low	<p>“Unstable authoritarian equilibrium” Authoritarian survival solely based on electoral fraud and repression • Guinea-Bissau’s PAIGC in 2000</p>	<p>“Self-destructive authoritarian equilibrium” Authoritarian survival based on the distribution of spoils and the selective use of fraud and repression • Mexico post-1982 • Most of the African hegemonic-party regimes (The PS in Senegal, the KANU in Kenya, the CCM in Tanzania, the ZANU-PF in Zimbabwe, the CPDM in Cameroon, the PDG in Gabon, and the PDCI in Cote-d’Ivoire are some examples.) • Malaysia post-1998</p>

Zdroj: Magaloni 2006, s. 21.

2.6 Geddes – Co víme o demokratizaci po dvaceti letech?

Výrazný impuls ke studiu jednostranických režimů znamenal článek Barbary Geddes *What do We know about Democratization after Twenty Years?* z roku 1999, v němž autorka shrnula dosavadní poznatky tranzitologie a poprvé představila svoji teorii odvozenou ze shromáždění dat o autoritářských režimech vzniklých v/po roce 1946 (kromě monarchií). K usnadnění analýzy rozdílů přechodů k (ne)demokracii proto autorka rozčlenila autoritářské režimy jako personalistické, vojenské, jedné strany¹⁹ nebo kombinace těchto čistých typů.²⁰ V jednostranických režimech je dle jejího názoru přístup k politickým funkcím a kontrola

¹⁹ Mnoho autoritářských režimů prochází změnami v čase, které ztěžují jejich klasifikaci. Pro důstojníky, kteří se chopili moci při vojenském převratu, je běžné, že se pokusí soustředit moc ve svých rukou, že uspořádají referenda (lidová hlasování, volby atd.) k legitimizování jejich osobní vlády či vytvoří stranu, aby organizovali své příznivce, čímž zcela změni charakter svého režimu (Geddes 1999, s. 122).

²⁰ V této práci bude termín hybrid používán pro směsici čistých typů nedemokratických režimů, zatímco termínem hybridní režimy jsou míněny ty režimy, které kombinují vlastnosti demokracie a autoritářství.

politiky řízena jednou stranou, přestože jiné politické strany mohou legálně existovat a účastnit se voleb. Oproti vojenskému režimu dochází v jednostranickém režimu k častější kooperaci s ostatními vlivnými skupinami a tyto režimy jsou tak svrhávány spíše díky vnějším událostem než vnitřními rozkoly (Geddes 1999, s. 121-122). „Protože mnoho diktátorů vytváří strany, aby je podporovaly, vyžaduje rozlišení mezi „reálnými“ a nominálními jednostranickými režimy stejně pečlivé rozhodování jako při rozlišení mezi vojenskými a personalistickými režimy vedenými důstojníky. V ideálním jednostranickém režimu mají organizace strany alespoň po nějakou dobu moc nad vůdcem, ovládají kariéerní cesty úředníků, organizují distribuci výhod mezi příznivce a mobilizují občany k volbě a projevování podpory stranickým lídrům v jiných způsobech. Pořádání pravidelných voleb, v nichž probíhá alespoň nějaká soutěž, ať už od opozičních stran nebo uvnitř dominantní strany, je silnou známkou toho, že strana dosáhla takového stavu organizace a vlivu dostatečného k tomu, aby byla brána vážně jakožto politický aktér. Příklady jednostranického režimu zahrnují takové příklady jako Partido Revolucionario Institucional (PRI) v Mexiku, Revoluční strany Tanzanie (CCM) a leninských stran v různých zemích východní Evropy. Režimy, jako byl ten Juana Peróna v Argentině, v nichž si vůdce udržuje téměř monopol nad politikou a personálními rozhodnutími navzdory tomu, že si kvůli podpoře založil stranu, jsou personalistické“ (Geddes 1999, s. 124). Autorka dále přiznává, že rozlišení autoritářského systému s dominantní stranou od demokracie je obtížné a liší se region od regionu. Ve své studii ale označuje režimy jako autoritářské a kóduje je jako jednostranické režimy, pokud jsou ostatní strany zakázány nebo čelí zastrahování či institucionálnímu znevýhodňování, pokud dominantní strana nikdy neztratila kontrolu nad exekutivou od té doby, kdy se dostala k moci, a kdy obvykle vyhrává v zákonodárném sboru víc než dvě třetiny křesel. Jakmile je režim jednou označen jako jednostranický, nemůže se podle Geddes plně demokratizovat, dokud nedojde k výměně v čele výkonné moci, i když tato pravidla neuplatňuje autorka zcela striktně (Geddes 1999, s. 125).

Jednostranické režimy považuje Geddes z jejich tří typů nedemokratických režimů za nejvíce odolné²¹, což vysvětluje na modelu teorie her – stejně jako politici v demokratickém prostředí chtějí stranické kádry především zasedat v politických funkcích, ať už je jejich primárním cílem kontrolovat politiku, užívat si moci a vlivu nebo jsou jejich pohnutkami čistě materiální výhody. Soutěž zde probíhá zejména mezi vedoucí frakcí a opoziční frakcí

²¹ Nejvíce nestálé jsou dle jejího zjištění vojenské režimy, zatímco personalistické režimy se ve stabilitě pohybují někde mezi personalistickými a jednostranickými režimy (Hadenius and Teorell 2007, s. 145).

(případně frakcemi), přičemž pro obě strany je nejuvhodnější ta situace, kdy se dělí o moc, i když tato dělba zpravidla není rovná ani spravedlivá.

Obrázek 5: Zisky vedoucí frakce a opoziční frakce

		Majority (Leader's Faction)	
		in office	out of office
Rival Faction	in office	8, 10	5, 1
	out of office	3, 9	0, 0

Zdroj: Geddes 1999, s. 129.

To je také důvod, proč je v jednostranických režimech častější politika kooptace než vyloučení²² - výhody spolupráce jsou dostatečně velké na to, aby zajistili stálou podporu ze všech frakcí, pokud se nezmění poměr mezi výnosy a náklady. I přes to ale dochází v jednostranických režimech k souboji o moc, na rozdíl od vojenských režimů ale tyto souboje nevedou k pádu režimu, protože valná většina kádrů zůstává apatická k tomuto boji a čeká na jeho výsledek místo toho, aby se do něho zapojovala (Geddes 1999, s. 131). Jednostranické režimy mají také dle autorky také ty přednosti, že mohou přerozdělovat výhody, majetek a úřady mezi největší počet lidí, umožňovat širokou participaci lidí napříč regionálními, etnickými či jazykovými skupinami a reagovat na přání veřejnosti bez toho, aby se vzdaly své dominantní role v politickém systému. Nejen díky těmto charakteristikám tak mají ze všech tří ideálních typů nejdelší životnost (ať už se srovnávají zaniklé, přeživší či obě skupiny nedemokratických režimů dohromady) a plných 50 % jednostranických režimů k roku 1998 stále ještě existuje (Geddes 1999, s. 132). „Většina jednostranických vlád legalizovala opoziční strany a navýšila prostor pro politickou soutěživost. U šesti (v Botswaně, Mexiku, na Tchaj-wanu, Tanzanii, Angole a na Mosambiku) bylo zahraničními pozorovateli potvrzeno, že pořádají svobodné a spravedlivé volby, ale pouze u dvou případů to vypadalo, že je strana v ohrožení ztráty své hegemonní pozice“ (Geddes 1999, s. 135). Jednostranické režimy jsou odolné i vůči drastickým ekonomickým neúspěchům i celosvětovým ekonomickým krizím (Geddes 1999, s. 139-140). Mimo pády režimů spjatých se Sovětským svazem, jednostranické režimy se v době krize pokoušely vyjednat institucionální změny, které umožňují opozici alespoň nějakou participaci a uspokojí zahraniční dárce a věřitele, i když ve skutečnosti nejde

²² Zde Geddes přebírá model honu na jelena, kdy je pro všechny strany nejuvhodnější kooperace, protože k obklíčení a zabití kořisti je zapotřebí spolupráce. Pokud se jeden lovec rozhodne jednat na vlastní pěst, prohrávají všichni, protože se poruší kruh a kořist má kudy uprchnout (Geddes 1999, s. 129).

od vládnoucí strany o vzdání se moci a prostředků s ní spojených (Geddes 1999, s. 141). Přestože příspěvek Barbary Geddes shrnul dosavadní znalosti a nabídl vysvětlující model trvání či eroze jednotlivých typů, přesto má její teorie dle Hadenia a Teorella (2007, s. 145) svá slabá místa – vůbec nepracuje s monarchiemi či volebním autoritářstvím, nerozlišuje mezi pravým jednostranickým režimem (kde není povolena žádná opozice) a režimem s dominantní stranou (kde se voleb účastní i opozice) a dle jejich mínění existují pochybnosti, zda se personalistické režimy dají označit za svébytný typ, protože personalismus se v různé míře objevuje ve všech režimech.

2.7 Přežití autoritářů dle Gandhi a Przeworského

Podle Jennifer Gandhi a Adama Przeworského čelí autoritáři nebezpečí svržení zřízením politických institucí – pokud hrozba pochází od části vládnoucí elity, zřídí poradní výbory, junty či jiné politické úřady; pokud hrozba naopak pramení ze společnosti, zřídí se nominálně demokratické instituce jako např. parlamenty (Gandhi and Przeworski 2007, s. 1280). Politické instituce a kooperace jsou pak pro autoritáře důležité zejména v situaci, kdy se nemohou spolehnout na peníze proudící od nerostných surovin země, ale musejí se spoléhat na zdroje proudící z bank, zemědělství či vědy. *„V takovém případě je zřízení politické strany nástroj, skrze nějž je možné řídit a proniknout do společnosti. Výměnou strana nabízí jedincům, kteří jsou ochotni spolupracovat s režimem, prostředek pro postup v jejich kariéře ve stabilním systému klientelismu. Strana také rozšiřuje přístup a legitimitu specifické skupiny k tomu, aby kladla požadavky na vládu. Například dělnické hnutí v Polsku bylo schopno mobilizovat jako první, protože existovalo uvnitř komunistické strany“* (Gandhi and Przeworski 2007, s. 1283).

Gandhi a Przeworski (2007, s. 1284-1285) proto zejména rozlišují mezi nedemokratickými režimy, v jejichž čele stojí **panovník**, **voják** nebo **civilista**, protože zatímco monarchie a vojenské režimy mají jasně dané instituce, pomocí nichž vládou, civilisté musí takovou instituci (zpravidla stranu) teprve vytvořit, což je nutí k mnohem větší kooperaci se společností než jiné nedemokratické režimy. Nebezpečí pak v takovém případě pro autoritářské vůdce spočívá zejména v situaci, kdy už v zemi existují politické strany, které zahrnují významné segmenty společnosti. V tomto případě nezbyvá než existující politické strany zakázat či se snažit omezit jejich činnost. I tak ale vazby na bývalé či existující politické strany podkopávají odolnost režimu, která je stejně tak ovlivněna i počtem bývalých vůdců režimu či susedstvím s demokratickými zeměmi.

Odolnost a stabilitu jednostranických režimů pak oba autoři vysvětlují kombinací několika faktorů: schopností absorbovat do systému různorodé organizace (např. odbory, mládežnické organizace, ženské organizace, sportovní kluby či dokonce i sběratele známek), donucováním a uspokojováním zájmů elit i v době krize (Gandhi and Przeworski 2007, s. 1292). I tak ale jednostranické režimy musí čelit krizím, které odvracejí několika způsoby – pokud hrozba pochází od politických rivalů, zřídí režim stranické výbory; pokud naopak hrozba pochází ze společnosti, pak režim zřídí parlament, který oslabí možnosti opozice, stranu, aby mobilizoval podporu od společnosti, či režim zareaguje zřízením vícero stran, aby nastavil pravidla politické hry. Nebezpečí pro autoritáře ale představují i situace, kdy důsledkem nedůsledné informovanosti, ideologickému přesvědčení či pouhé arogance nevnímají sílu opozice a nereagují tak s dostatečným stupněm institucionalizace (Gandhi and Przeworski 2007, s. 1293).

2.8 Cesty z autoritářství Axela Hadeniuse a Jana Teorella

Dvojice švédských politologů Axel Hadenius a Jan Teorell při snaze zjistit, jak institucionální nastavení nedemokratických režimů ovlivňuje dobu jejich trvání a jejich výhlídky na demokratizaci, rozčlenili nedemokratické režimy podle datasetů Freedom House a Polity, přičemž jako základ použili předchozí typologii Barbary Geddes. Jádrem jejich typologie autoritářských režimů je rozlišení mezi třemi odlišnými a nejrozšířenějšími způsoby udržení politické moci v historii: 1) dědičné následnictví či rodová linie 2) skutečné nebo hrozící použití vojenské síly a 3) všeobecné volby. Těmto třem druhům způsobu udržení moci také odpovídají tři obecné typy režimů: monarchie, vojenský režim (včetně podkategorie povstaleckých režimů) a volební režim. Tyto tři typy režimů však nevidí jako uzavřené nebo vzájemně se vylučující, naopak se mohou prolínat a tvoří tak jakési mezitypy, přestože vojenská monarchie (jedna ze tří možných kombinací) se v použitých datasetech nikdy neobjevila. Volební režimy pak tato dvojice autorů ještě dělí na režimy bez existence stran, jednostranické režimy a limitované vícestranické režimy (ať už s existencí dominantní strany či bez ní). Kromě pěti základních typů (monarchie, vojenský, bezstranický, jednostranický a vícestranický režim)²³, pracují tito autoři i s kategoriemi tranzitní režimy, občanská válka, okupace a zbytkovou kategorií ostatní (Hadenius and Teorell 2007, s. 146-148). Jednostranické režimy jsou pak podle nich režimy, kde „...je všem stranám kromě jediné

²³ Na rozdíl od Barbary Geddes ale přebírají Hadenius a Teorell (2007, s. 149) od Paula Brookera názor, že existence personalistické vlády je pouze vedlejší nebo doplňkovou funkcí režimu. Personalismus je proto jen vlastnost, která může být více či méně přítomna v každém režimu.

zakázáno (až už formálně nebo de facto) kandidovat ve volbách. Severní Korea, kde je jedinou povolenou stranou Korejská strana práce, je typický příklad. Malému počtu bezpartijních kandidátů může být povoleno účastnit se voleb a být zvoleno (jako tomu bylo v Iráku za Saddáma Husajna). Také zde mohou být satelitní strany, jež jsou podle názvu samostatné, ale nemají nezávislé postavení (jako v Číně). Může se také objevit konkurence mezi kandidáty ze stejné (vládnoucí) strany (jako v Tanzanii až do roku 1995). Musíme ale zdůraznit, že aby se režim nazýval jednostranickým státem, tak toto nestačí; ve skutečnosti se musí konat i volby. Například na Kubě režim vedený Fidelem Castrem, který převzal moc v roce 1959, sám sebe takto popisoval. Nicméně před rokem 1976 neexistoval ústavní institut, který by umožňoval konání voleb s účastí jedné strany. Z tohoto důvodu lze tedy kvalifikovat Castrův stát jako povstalecký režim; teprve poté to byl jednostranický režim“ (Hadenius and Teorell 2007, s. 147). Jednostranické režimy pak podle nich vykazují největší možnost změn, s podobnou frekvencí se totiž mění až na tři další formy nedemokratického režimu – na vícestranické systémy, na vícestranické systémy s dominantní stranou a na čistě vojenské režimy (Hadenius and Teorell 2007, s. 152). Přesto ale jde po monarchiích o režimy s nejdelsí dobou trvání, jak poukazovala už Barbara Geddes (1999, s. 122, 131-139 a 145), která ale nerozlišovala mezi skutečným jednostranickým režimem (kde není povolena žádná opozice) a režimy s dominantní stranou (kde jedna strana vládne, ale opoziční strany bojují o moc ve volbách).

Tabulka 3: Průměrná délka trvání režimů v letech 1972-2003

Regime	Average Life Span (Years)
Monarchy	25.40
One-party	17.80
No-party	12.90
Military	11.10
Dominant limited multiparty	9.97
Nondominant limited multiparty	5.87
Democratic multiparty	17.50

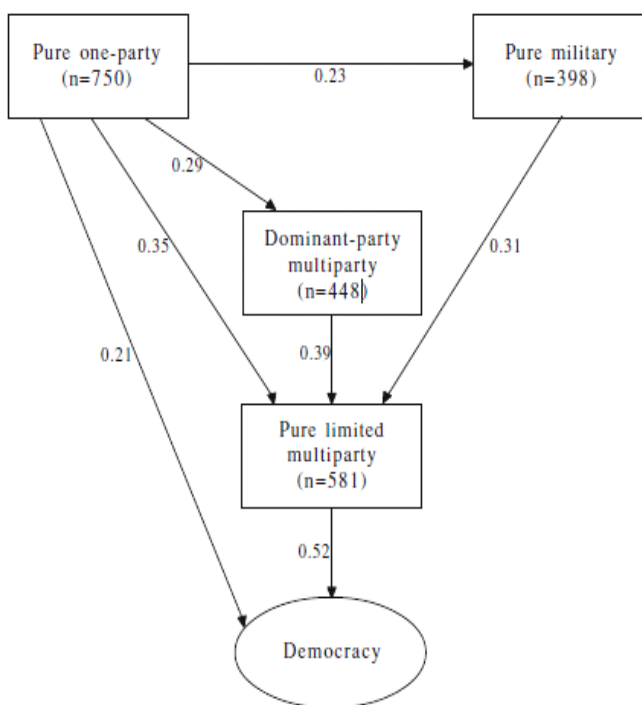
Zdroj: Hadenius and Teorell 2007, s. 15.

Kombinace vojenského a jednostranického režimu se nejčastěji přemění v čistě vojenské režimy, což naznačuje, že vojenské složky mají v těchto režimech často největší vliv (jen Tchaj-wan se přeměnil na čistě jednostranický režim)²⁴. Tyto režimy charakterizují také velmi

²⁴ Kombinace vojenského a jednostranického režimu se nejčastěji vyskytovala v Africe (Alžírsko, Středoafriká rep., Kongo, Etiopie, Mali, Niger, Rwanda, Somálsko, Súdán a Togo, v Asii jde o Irák, Myanmar a Tchaj-wan.

pestré cesty k demokracii, přechody v tomto případě mohou probíhat nepřímo skrze přerod²⁵ do vojenského režimu či režimu s dominantní stranou, přerodem do vícestranického systému či přechodem přímo k demokracii, i když tato poslední možnost není příliš obvyklá. Pro jednostranické režimy, které nejdu přímo cestou přechodu k demokracii, přesto znamená posun k limitované vícestranické vládě zvýšení vyhlídek na budoucí demokratizaci (Hadenius and Teorell 2007, s. 150, 152, a 154).

Obrázek 6: Přechody k demokracii v letech 1972-2003 podle Hadenia a Teorella

Zdroj: Hadenius and Teorell 2007, s. 153.

K odlišení jednostranických režimů od limitovaného vícestranického režimu pak tato dvojice autorů používá jedno ze dvou kritérií²⁶ Barbary Geddes, podíl hlasů vládnoucí strany ve volbách – pokud vládnoucí strana dostane více jak dvě třetiny hlasů či zaujímá většinu míst v parlamentu, pak systém nelze kvalifikovat jako vícestranický. Podle Hadenia a Teorella totiž nejde o ekvivalentní situace, kdy ve volbách může kandidovat jen jedna strana s tou, kdy jedna strana ve volbách dominuje nad ostatními stranami, které mohou kandidovat a ztěžovat tak vládní straně situaci. Limitované vícestranické režimy totiž „...pořádají

²⁵ Přerodem máme v této práci na mysli takový přechod (tranzici), který neústí v demokracii, ale v jiný nedemokratický režim. Hadenius a Teorell v tomto případě poznamenávají, že v letech 1972-2003 skončilo 77 % přechodů z autoritářské vlády přerodem do jiné autoritářské vlády. Jen 23 % přechodů tedy vedlo k demokracii (Hadenius and Teorell 2007, s. 152).

²⁶ Tím druhým je alternace u vlády, podle Hadenia a Teorella (2007, s. 148) ale je-li účelem zkoumat způsoby změny a stabilitu mezi různými typy režimů, pak není dobré definovat režim na základě změn vlád, protože tento faktor sám v sobě zahrnuje implicitní faktor času.

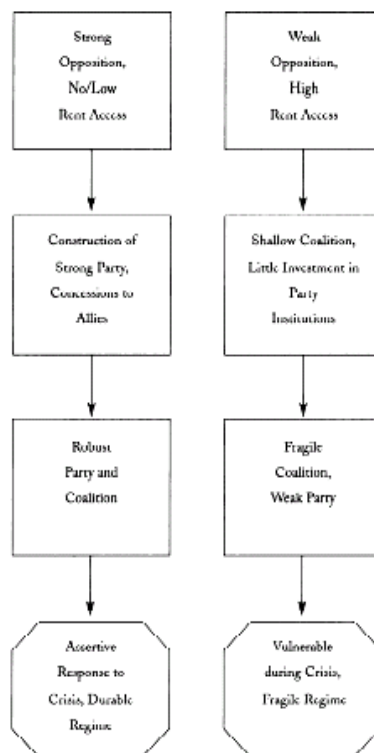
parlamentní či prezidentské volby, kterých se (alespoň nějací) nezávislí či opoziční kandidáti mohou účastnit. Tato klasifikace je platná, i když se opoziční strany dobrovolně zdrží účasti ve volbách (takovéto bojkoty se typicky uskutečňují na protest proti převládajícím podmínkám). Jde o to, že ve volbách probíhá jistá míra soutěže mezi kandidáty, kteří buď reprezentují různé strany nebo se rozhodli kandidovat jako nezávislí. To neznamená, že tyto volby jsou svobodné či férové (řeč je tady přece o autoritářských režimech): některé skupiny mohou být vyloučeny a tento proces může různými způsoby favorizovat jednu stranu“ (Hadenius and Teorell 2007, s. 147-148).²⁷ Zatímco v 70. a 80. letech 20. století byly dle jejich dat nejčastějšími diktaturami jednostranické a vojenské režimy, po konci studené války jsou to naopak vícestranické systémy. Tyto limitované vícestranické systémy jsou ale náchylné k demokratizaci více než klasické autoritářské režimy, protože se pohybují na nestálé hraně mezi autoritářstvím a demokracií. Podle Hadenia a Teorella je tedy pro rozvoj demokracie ve světě dobrým znamením, že dnešní nejčastější formou autoritářské vlády jsou právě vícestranické režimy (Hadenius and Teorell 2007, s. 150 a 154).

2.9 Život strany podle Benjamina Smithe

Podle Benjamina Smithe je klíčovým prvkem pro odolnost a dobu trvání jednostranických režimů moment jejich vzniku, protože elity, které čelí organizované opozici v podobě vysoce institucionalizované sociální skupiny (strany schopné mobilizovat masy, zahraniční nebo koloniální armády atd.) a které mají minimální přístup ke zdrojům a jejich pronájmu, v reakci na tyto podmínky vybudují silně institucionalizované strany, aby mobilizovali své voliče a zapojily i ty sociální skupiny, které by jinak bojovaly proti režimu. Naproti tomu vládcí, kteří čelí roztržité opozici a mají přístup k půdě, nejsou nuceni k žádnému takovému kroku, nevybudují proto silné stranické organizace, které přímo ovlivňují jejich schopnost odolávat pozdějším politickým i ekonomickým krizím (Smith 2005, s. 422 a 430-431).

²⁷ Tato kategorie v jejich schématu nejvíce odpovídá tomu, co S. Levitsky a L. Way nazývají kompetitivní autoritářství a A. Schedler volebním autoritářstvím. Typickým příkladem takového režimu je Mexiko do roku 2000, kdy v parlamentních i prezidentských volbách zvítězila Aliance pro změnu (strany PAN + PVEM) nad dosud dominantní stranou PRI, která byla v Mexiku u moci celých 71 let.

Obrázek 7: Kauzální model fungování jednostranických režimů

Zdroj: Smith 2005, s. 432.

Dle jeho zjištění jsou dokonce jednostranické režimy schopny odolávat ekonomickým šokům lépe než ostatní typy diktatur, i když tato skutečnost může být vysvětlena i tím, že se jim v době studené války často dostávalo mezinárodní podpory (Smith 2005, s. 427). To platí i pro komunistické státy, kde se komunistické strany dostaly k moci v době vyhrcovaného třídního boje, často navíc spojeného s občanskou válkou jako v případě Ruska, Číny nebo Vietnamu (Smith 2005, s. 429). Právě absence občanské války, která dopomohla ustanovení komunistických režimů v Číně nebo ve Vietnamu, vysvětluje podle Smithe rychlý zánik středoevropských a východoevropských komunistických režimů, které byly často ustanoveny díky sovětské intervenci. Jakmile totiž Gorbačov oznámil, že nehodlá zasahovat do jejich politiky či na jejich obranu povolát armádu, všechny tyto režimy do osmnácti měsíců zmizely. V těchto státech tedy nehrály primární roli leninské strany, ideologie nebo stav ekonomického rozvoje, ale právě podpora sovětské velmoci, která udržovala existenci těchto režimů díky hrozně možné agrese²⁸ (Smith 2005, s. 449). Naopak existence silných a soudržných stran, které se objevily v Číně, Vietnamu, Egyptě, Malajsii, Sýrii či na Kubě v důsledku střetu při

²⁸ Zejména v Československu, ale i jiných středoevropských státech, byla vzpomínka na rok 1968 a jiné sovětské agrese dlouhou dobu argumentem, proč by se komunistické režimy měly vyvarovat jakýchkoliv změn.

vzniku režimu, usnadnily zachování soudržnosti elit v rámci režimu, ať už šlo o střet s kolonizátorem, komunisty, etnicko-regionálních skupin či s velmocí (Smith 2005, s. 450).

2.10 Pluralitní demokracie, jednostranické režimy a ekonomický růst

Zajímavý test srovnání ekonomických výsledků demokracií a jednostranických režimů v uplynulých padesáti letech provedl v novém tisíciletí americký politolog Devin Joshi (2011, s. 25), podle něhož státy jako Čína, Tchaj-wan či Singapur vyvracejí tezi, že kompetitivní vícestranické demokracie jsou schopny udržet srovnatelný hospodářský výkon jako jednostranické režimy, protože si tyto tři země dokázaly podržet růst 7 % HDP ročně po dobu delší než 30 let, zatímco žádná demokracie si neudržela 7 % růst HDP ani po dvě dekády²⁹. Proti demokraciím svědčí i případy, kdy jsou země schopny zdvojnásobit během deseti let příjem obyvatel na hlavu, což se povedlo 15 zemím, ale jen 2 demokraciím s malým počtem obyvatel (Malta a Arménie)³⁰, 2 monarchiím s bohatými zásobami ropy (Omán a Saudská Arábie) a 11 jednostranickým režimům. Navíc jedinými demokraciemi, kde se prostřídaly strany u moci a přesto zůstal zachován 7 % růst HDP, byly malé demokracie na okraji Evropy (Kypr, Irsko, Izrael, Libanon a Malta). Teprve od roku 2000 pak zaznamenaly 7 % růst HDP i demokracie v bývalých rozvojových zemích s koloniální minulostí (Indie, Arménie, Panama, Argentina, Mongolsko, Malawi). Regresní analýza provedena v letech 1960-2009 proto potvrdila, že dlouhodobý ekonomický růst je spjatý zejména s jednostranickými režimy, početným obyvatelstvem a regionálně s Asií (Joshi 2011, s. 36 a 41-42).

²⁹ Joshiho zjištění jsou ale platná především pro období 1960-2000, zatímco v 21. století se prozatím lépe daří demokraciím (Joshi 2011, s. 26).

³⁰ Japonsko je v tomto případě chápáno jako jednostranický režim, protože se na vládě dlouhou dobu podílela jen vládní strana LDP, kterou od moci odstavily až volby v roce 1993, kdy LDP nedokázala získat většinu.

Tabulka 4: Země, které dokázaly zdvojnásobit příjem na hlavu (PCI) během deseti let

Rank	Country	Decade	PCI Growth	Regime-Type
1	Oman	1960s	300%	Monarchy
2	Equatorial Guinea	1990s	294%	One-party
3	Azerbaijan	2000s	252%	One-party
4	Equatorial Guinea	2000s	238%	One-party
5	Turkmenistan	2000s	183%	One-party
6	Botswana	1970s	164%	One-party
7	China	2000s	132%	One-party
8	Malta	1970s	128%	Multiparty Democracy
9	China	1990s	125%	One-party
10	Japan	1960s	123%	One-party
11	Armenia	2000s	109%	Multiparty Democracy
12	Saudi Arabia	1970s	108%	Monarchy
13	China	1980s	106%	One-party
14	Angola	2000s	105%	One-party
15	Belarus	2000s	101%	One-party

Zdroj: Joshi 2011, s. 36.

Podle Joshiho (2011, s. 30) totiž demokraciím schází kontinuita ve vedení a technokraté jsou příliš ovlivněni přáními politiků, zatímco jednostranickým režimům nejenom že neschází kontinuita ve vedení a existence politikou neovlivněných technokratů, jsou ale navíc i schopny mobilizovat kapitál a dělníky k vytyčeným cílům. Kupříkladu nejenom že Čína zažívá rychlý hospodářský růst i v jednadvacátém století, dost možná ale absence pluralitní demokracie i zvýšila tempo hospodářského rozvoje, protože oproti demokraciím měla lepší výchozí podmínky. Nemusela totiž dodržovat základní pracovní podmínky a vyplácet důchody (12. pětiletý plán platící od roku 2012 ale počítá „pouze“ s růstem HDP ve výši 7,5 %). Stejně tak státům označovaným za „asijské tygry“ je připisována schopnost centralizovat autoritu, koordinovat ekonomickou aktivitu a podporovat exportně orientovanou hospodářskou výrobu prostřednictvím státní kontroly bank, státních podniků a/nebo kooperací státu a byznysu (Joshi 2011, s. 26-27). Přitom zcela opačný názor než Joshi zastává například americko-polský politolog Adam Przeworski, podle něhož žádná studie neprokázala, že diktatury rostou ekonomicky rychleji než demokracie či naopak že demokracie rostou rychleji než diktatury – Przeworski ale ve svém výzkumu nepracuje s jednotlivými typy diktatur, naopak bere autoritářství jako jednu skupinu (Munck and Snyder 2007, s. 474).

3. Asijské hodnoty

Pojem *asijské hodnoty* začali prosazovat v 90. letech 20. století singapurský vůdce Lee Kuan Yew spolu s malajským premiérem Mahathirem Mohamadem, aby vysvětlili své režimy odlišné od demokracie pomocí asijské kulturní odlišnosti a vytvořili pan-asijskou identitu odlišnou od identity Západu. Koncept asijských hodnot totiž předpokládal, že právě kultura ovlivňuje charakter sociálně-politických opatření a že může vysvětlit asijský důraz na hodnoty ovlivňující politickou stabilitu (řád, harmonie, respekt k autoritě), hospodářský pokrok (těžká práce, úspory) a soudržnost společnosti (komunitarismus) na Dálném východě (Mauzy 2006, s. 49). Tento pojem přitom zajímavým způsobem měnil i svůj význam, protože se zprvu hovořilo o tzv. *japonských hodnotách* používaných pro modernizující se Japonsko, ve kterém měly tradiční hodnoty japonské společnosti jako lojalita, disciplína, kolektivita, spořivost či pracovitost spolu s přednostmi Západu vytvořit mix, který přispěl k růstu japonské ekonomiky (Fürst 2006, s. 115-116). Postupně se o rozdílných hodnotách začalo hovořit i v souvislosti s tzv. *asijskými tygry* a od 80. let 20. století i v souvislosti s hospodářským růstem v kontinentální Číně (odtud výrazy konfuciánské či čínské hodnoty), postupně se ale termín rozšířil na celou oblast Dálného východu (Treybalová 2001, s. 16).

3.1 Defínování konceptu

Přestože přesný výčet znaků definujících asijské hodnoty neexistuje, jeho zastánci prosazovali nejčastěji inklinaci k jednostranickým režimům oproti politickému pluralismu, preferenci sociální harmonie a konsenzu před konfrontací a nesouhlasem, koncentraci na blahobyt a zajištění namísto na občanské svobody a lidská práva, lojalitu a respekt k autoritám jako jsou rodiče, učitelé a vláda, nahrazení západního individualismu a liberalismu kolektivismem a komunitarismem a v protikladu k liberální demokracii autoritářské vlády, které mají jak oprávnění, tak povinnosti vůči svým obyvatelům. Krom toho mají být asijské hodnoty obecně založeny na víře v existenci unikátního souboru institucí a politických ideologií v asijských zemích, které se odrážejí v jejich historii a kultuře, přestože se v zemích Dálného východu můžeme setkat s vlivem tak rozdílných filosofických a náboženských směrů jako jsou buddhismus, konfucianismus, hinduismus, jóga, islám, taoismus, zen atd. Podle zastánců asijských hodnot totiž existuje zásadní rozdíl mezi západním a východoasijským pojetím společnosti a státu. Zatímco západní demokracie mají být postaveny na pluralismu a liberalismu, pro východoasijské státy mají být klíčové

komunitarismus, ve kterém jedinec nikdy není chápán jen sám o sobě, ale existuje jen v rámci kolektivu a ve vztahu k němu, a konfucianismus, který lpí na tradiční loajalitě k rodině a společnosti, usilovné práci a touze uspět. Tato identita je tak v zásadním rozporu s občanskými a politickými lidskými právy (tzv. práva první generace), ale přitom v souladu s právy sociálními a hospodářskými (práva druhé generace) a případně i s právy na solidaritu (práva třetí generace). Přitom v západním pojetí jsou naopak práva druhé generace logickým vyústěním práv první generace, která jsou založena na tom, že jsme autonomními jedinci. Naproti tomu v konfucianismu (a komunitarismu) jsou jedinci odvozeni od života v pospolitosti, z čehož jsou odvozena i práva druhé generace, na které je kladen mnohem větší význam v rozvojových zemích bývalého třetího světa (Hrubec 2008, s. 407).

Tabulka 5: Vztahy k autoritářství na Dálném východě

COUNTRY	SURVEY YEAR	DISAGREE WITH THE FOLLOWING:			
		STRONG LEADER ¹	NO OPPOSITION PARTY ²	MILITARY RULE ³	REJECT ALL THREE
Taiwan	2001	68.3	70.3	81.6	55.7
	2006	76.1	82.9	88.2	69.1
South Korea	2003	84.4	86.7	89.8	71.3
	2006	82.7	87.8	90.5	76.8
Philippines	2002	69.4	69.6	62.7	39.6
	2005	58.5	64.6	73.0	38.5
Thailand	2001	76.6	61.3	81.2	46.1
	2006	68.8	73.1	71.3	54.7
Mongolia	2002	59.2	72.4	85.8	44.4
	2006	34.5	70.9	82.8	28.4
Average ⁴	2001–2003	72.4	72.1	80.7	52.2
	2005–2006	65.0	76.1	81.1	54.5
Japan	2003	79.1	66.7	94.4	57.4

Zdroj: Yu-tzung Chang a kol. 2007, s. 73.

Právě tyto kulturní odlišnosti měly také pomoci zemím Dálného východu k tzv. asijskému ekonomickému zázraku, kdy se zemím jako Japonsko, Hongkong, Singapur, Jižní Korea, Tchaj-wan a od 80. let 20. století i Číně podařil přechod z agrárně-feudálních poměrů do dnešní podoby dynamicky se rozvíjejících států kladoucích důraz na průmysl, k čemuž měla přispět právě odlišná mentalita Asiatů, formovaná tradičními hodnotami a morálkou (Treybalová 2001, s. 16). Tyto hodnoty pak mají být slabě přítomny i v demokratických zemích Dálného východu (do roku 2006 Japonsko, Tchaj-wan, Jižní Korea, Filipíny, Mongolsko a Thajsko), kde se objevuje tzv. *nostalgie po autoritářské vládě* (viz. Tabulka 5), kdy demokracii považuje za nejlepší možný systém jen 51,4 % obyvatel, jen 65 % je proti

autortářskému vůdci, jen 76 % souhlasí se vznikem opozičních stran a pouze 81 % je proti zásahu armády do politiky. Tento vývoj hodnotových orientací ve společnosti ale podle nás vysvětluje ekonomická stagnace společně s velkými korupčními skandály a posilováním Číny (Yu-tzung Chang a kol. 2007, s. 70, 74 a 75). Podobný posun se totiž odehrál i v postsovětském Rusku, kde lidé přestali spojovat komunismus s nedostatkem, nekvalitním zbožím a gerontokracií a naopak ho díky ekonomickým šokům a hyperinflaci v 90. letech začali vnímat jako období stabilních očekávání, garantovaných plnění a globální mocenské síly Ruska (Way 2011, s. 20).

Krom toho se zastánci asijských hodnot odvolávají i na teze o *Střetu civilizací* (Huntington 2001), protože právě podle Samuela P. Huntingtona se „...téměř všichni badatelé shodují v tom, že tradiční konfuciánství je nedemokratické a dost možná i přímo antidemokratické...protože jak klasické čínské konfuciánství, tak i jeho odnože v Koreji, Vietnamu a Singapuru, na Tchaj-wanu a – ve zřetěně podobě – v Japonsku nadřazují skupinu jednotlivci, autoritu svobodě a zodpovědnost právu. Konfuciánské společnosti zcela postrádaly tradici práv uplatňovaných proti státu: do té míry, nakolik v nich práva jednotlivce existovala, vytvářel je stát...V konfuciánské Číně neexistovaly žádné důvody, proč by moc měla být nějak omezena, protože moc a mravnost byly totožné. Představa, že by moc mohla být zkorumpovaná a vyžadovat nějaká institucionální omezení a vyvážení, je v rozporu sama se sebou“ (Huntington 2008, s. 288).

3.2 Odlišnost pojetí v Singapuru, Malajsii a Číně

Přestože idea asijských hodnot našla svoji odezvu i v Japonsku nebo Indonésii, největšího ohlasu dosáhla v Singapuru, Malajsii a Číně. V Singapuru jsou asijské hodnoty zpravidla prosazovány bývalým singapurským premiérem a zakladatelem nezávislého singapurského státu Lee Kuan Yewem a politiky Goh Chok Tongem a Tommy Kohem a chápány jako protipól Západu, kterému je zatěžko si přiznat si, že východní Asie se díky své soudržné společnosti stává centrem světové moci a že Západ kvůli svému individualismu ztrácí svou dosavadní dominantní roli a zmítá se v ekonomickém a sociální úpadku. Singapurská škola také odmítá existenci univerzálních lidských práv, protože nemá jít o práva univerzální, ale o práva odpovídající západní společnosti (Treybalová 2001, s. 17).

I bývalý malajský premiér Mahathir poukazuje na sociální a morální úpadek západní společnosti ve srovnání s alternativním modelem asijského vývoje, v jeho zemi má ale na rozdíl od Singapuru a Číny velké zastoupení islám, který Malajsii spolu s příslušností až do 2. generace nově industrializovaných zemí (spolu s Indonésií, Thajskem, Filipínami, Mexikem,

Brazílií, Argentinou a Chile) odlišuje od tzv. asijských tygrů (Jižní Korea, Hong-Kong, Singapur a Tchaj-wan), ve kterých je naopak zastoupen hlavně konfucianismus (Treybalová 2001, s. 17). Ostatně i Mahathirův nástupce Abdullah Ahmad Badawi začal prosazovat zcela odlišnou koncepci a to tzv. Otevřený islám (*Islam Hardari*), která je založena na slučitelnosti islámské civilizace s moderní technikou a ochraně posvátnosti islámu a muslimů (Zbořil 2009, s. 259).

V Číně se asijské hodnoty založené na kulturní identitě čínského etnika (viz. termín *Velká Čína* spojující Číňany napříč Asií) staly velice populární u části čínského komunistického vedení zejména po roce 1989, přestože jsou hlášány z kapitalistického Singapuru, který se v 60. a 70. letech tvrdě vypořádal s tamními komunisty. V 90. letech 20. století totiž díky tlaku KS Číny a čistkám ve vedení strany, médiích a vysokých školách došlo ke konci koketování se západními liberálními myšlenkami a k návratu k politicky konzervativním a nacionalistickým názorům, přestože návrat k ideologickým klišé maoismu kvůli zavedení kapitalistických prvků v ekonomice (soukromé vlastnictví, zavedení trhu) už byl nemožný. Typickým příkladem této snahy byl článek Teng Siao-pchinga s příznačným názvem *Oživit čínský národ*, který napadal národní nihilismus, buržoazní liberalismus a bývalé přední členy reformního vedení strany, jejichž zásluhou došlo v Číně k regionalizaci, zavedení neefektivnosti podnikání a úpadku politické a ekonomické pozice centra (Fürst 2006, s. 112-113 a 115). Pomocí důrazu na nejasně definované asijské hodnoty je tak zdůvodněna existence čínského autoritářského režimu a vysvětlena proměna od marxistického kolektivismu ke kolektivismu národnímu, kdy jsou reinterpretovány i národní a kulturní symboly a kdy se ideologický obraz nepřítele (zejména USA, ale i Japonsko a Rusko) mění v nepřítele vlasti (Fürst 2006, s. 116). Dříve kapitalistický a imperialistický Západ je tak nově kritizován za mnohá přikopání, která uštedřil zemi – za podporu Tchaj-wanu, za mnohaleté odmítání vstupu Číny do Světové obchodní organizace a za podporování Tibetu ve snaze o odtržení (Treybalová 2001, s. 17). Naproti tomu čínská zahraniční politika je naopak založena na přátelských vztazích s USA, vůli čemuž je Čína charakterizována jako „asymetrická velmoc“, která nechce s USA soupeřit ve vojenských výdajích. Čínský režim namísto toho vytváří tzv. *Konfuciovy instituty* na univerzitní i nižší úrovni, které mají za cíl propagovat tradiční Konfuciovo učení a čínský jazyk v Číně i ve světě (Zakaria 2010, s. 108 a 110).³¹

³¹ Zatímco konfucianismus může být vnímán jako produkt kultury východní, marxismus či křesťanství jsou pak v takovémto vnímání viděny jako kulturní importy ze Západu, které je třeba překonat (Fürst 2006, s. 117).

3.3 Kritické ohlasy

Kritici tohoto konceptu (např. Amartya Sen a bývalí východoasijské politici Lee Teng-hui nebo Kim Dae-jung) vyzdvihují zejména fakt, že jde jen o kvazi-kulturní obhajobu autoritářství a že neexistuje žádná ucelená definice pojmu. Takováto kritika západní společnosti navíc podle mnoha autorů (např. Gerstl 2003, s. 7) jen zopakovala v asijském kontextu komunitaristickou kritiku liberální společnosti, která je založena na egoistických a sobeckých jedincích, díky čemuž chybí ve společnosti solidarita a je ohrožen život společnosti jako celku. Přitom ale namísto nezávislých občanských organizací, které by posílily společnost a jednotlivce na úkor státu, naopak posílily roli vlády (Gerstl 2003, s. 8). Ostatně kulturalistické výklady nedemokratických režimů odmítá i Juan J. Linz (2000, s. 17-18), který poukazuje na množství literatury, která odkazovala na neslučitelnost španělského katolicismu a kultury s demokracií (Španělsko se přitom v roce 1975 vydalo na cestu k demokracii), unikátnosti německých dějin kvůli pruskému dědictví, luteránství a typem národní identity ústící až v nacismus (i Západní Německo se ale po 2. světové válce úspěšně demokratizovalo) nebo odlišné politické kultury v Rusku, která umožňuje vysvětlit nástup leninismu a stalinismu, přičemž tyto interpretace často zcela ignorovaly sociální, ekonomické či politické faktory. I proto Linz kritizuje Huntingtonovu interpretaci vlivu konfucianismu na Dálném východě, protože příklady úspěšných přechodů k demokracii na Tchaj-wanu nebo v Jižní Koreji zcela zřetelně ukazují, že konfucianismus nevyklučuje zavedení demokracie na Dálném východě.

Asijské hodnoty ale svým zastáncům poskytuje výhody i ve vnitropolitické situaci – jak podotýká Stephan Ortmann (2009, s. 24 a 25), asijské hodnoty představují v etnicky, nábožensky a jazykově rozštěpených zemích jako Malajsie a Singapur pokus o konstrukci autoritářské národní identity, která nemůže být postavena na etnickém základě, ale pouze na státní příslušnosti a nacionalismu. Singapur navíc představuje stát, jehož ekonomika je postavena na velkém počtu imigrantů a jeho minulost je úzce spjata s obdobím kolonialismu, bez něhož by ostrovní země ani neexistovala. Mezi občany tak chybí pocit sdílené krve, historie či jazyka, což v kombinaci s etnickou rozštěpeností budí pochybnosti o existenci singapurského národa jako celku. Zatímco zprvu vláda prosazovala především pragmatické hodnoty, které byly zaměřeny na dosažení hospodářského růstu, modernity či rozvoje a vzniku harmonické společnosti, která bude společně budovat prosperitu celého Singapuru, dnes je Singapur budován jako obrana před demokratizací a westernizací, tedy...*jako vize budoucnosti s cílem dosáhnout štěstí, prosperity a pokroku pro celý národ* (Ortmann 2009, s.

27, 28 a 29). I v Číně je pak podpora konfucianismu a čínských hodnot prosazována s cílem vyřešit vnitřní problémy režimu, zejména úpadek legitimacy režimu v důsledku oslabování komunistické ideologie, která sice přetrvává, apatický je k ní ale i samotný stranický a byrokratický aparát (Linz 2000, s. 252). Jako úspěch naopak obě strany sporu uznávají, že koncept asijských hodnot vedl k intenzivní debatě mezi Východem a Západem o roli kultury v politice, přestože tato debata po asijské finanční krizi v roce 1997 uvadala, protože se ukázalo, že Asii schází nejen kolektivní identita a vůle, ale i regionální instituce schopné řešit bezprostřední problémy celého regionu (Mauzy 2006, s. 48 a 50).

4. Malajsie

Malajsie je volená federativní konstituční monarchie v jihovýchodní Asii, rozkládající se na jihu Malajského poloostrova (zde sídlí 80 % obyvatelstva) a na severu ostrova Borneo, o který se dělí s Indonésií a Brunejí. Svým etnickým složením patří Malajsie mezi segmentované společnosti - největší národností jsou sice s 50,4 % Malajci, zbytek ale tvoří malajsijsí Číňané s 23,7 %, původních obyvatel je 11 %, malajsijsí Indové (většinou Tamilové) 7,1 % a ostatní národnosti 10 %, přičemž původní obyvatelé mají převahu ve státech Sabah a Sarawak rozkládajících se na Borneu. Dominantní a zároveň státní náboženství představuje islám, který vyznává 60,4 % obyvatel, vedle něj se obyvatelé hlásí k buddhismu s podílem 19,2 %, křesťanství s 9,1 %, hinduismus s 6,3 %, konfucianismus spolu s taoismem 2,6 % a zbývající náboženské směry 2,4 %. Úředním jazykem je malajština (Bahasa Melayu), vedle ní se ale v zemi používá i angličtina, čínština a tamilština. Malajsii tvoří 13 států a 3 federální území. Na Malajském poloostrově leží jedenáct států (Johor, Kedah, Kelantan, Melaka, Negeri Sembilan, Pahang, Penang, Perak, Perlis, Selangor, Terengganu) a dvě federální území Kuala Lumpur a Putrajaya (od 1. 2. 2001). Zbývající dva státy federace leží na ostrově Borneo (Sabah, Sarawak). Ostrov Labuan spadá do kategorie federálních oblastí (Businessinfo 2012).

6.1 Historický a mezinárodní kontext

Zlatý věk prožilo dnešní území Malajsie na počátku 15. století, kdy zde vzniklo království nazvané Melaka. To se díky podpoře od čínského císařství stalo obchodním centrem západního pobřeží Malajského poloostrova a nejvlivnějším přístavem jihovýchodní Asie. Ve stejné době se zde spolu s indickými obchodníky rozšířil islám, který v polovině patnáctého století přijali i vládcové Melaky. V roce 1509 se zde objevili Portugalci a o dva roky později Melaku dobyli, přičemž samotní Malajci se stáhli na jih poloostrova. V lednu 1641 ale Melaku napadli Holanďané a po několikaměsíčním obléhání ji ovládli. O oblast se začali zajímat i Britové, kteří v roce 1786 obsadili ostrov Penang a založili město George Town. Když Francie roku 1795 dobyla Holandsko, exilová holandská vláda raději přenechala dočasnou kontrolu nad Melakou Británii, roku 1818 ale získali Holanďané vládu zpět. Později si ale obě země rozdělily sféry vlivu v oblasti, když Holanďané ovládli dnešní Indonésii a Britové získali pod kontrolu oblast Malajského poloostrova. Britské kolonie Penang, Melaka a Singapur pak byly roku 1826 zformovány do koloniálního uskupení nazývaného „Úžinové

osady“. Britská nadvláda trvala až do japonské invaze během 2. světové války, kdy bylo klíčovým momentem pro obsazení celého Britského Malajska dobytí Singapuru po překvapivém pozemním útoku v roce 1942. Japonsko pak okupovalo oblast až do konce války roku 1945, kdy začala malajská cesta k nezávislosti a sjednocení (Zbořil 2009). Během tohoto období na poloostrově vznikla Malajská komunistická strana, která pod vedením Komunistické strany Číny bojovala s Brity. V reakci na nástup komunistů se na poloostrově zformovalo malajské hnutí za nezávislost do aliance vedené Tunku Abdul Rahmanem, pozdějším malajským prvním ministerským předsedou a členem strany Spojené malajské národní organizace (United Malay National Organization, UMNO). V roce 1946 vznikla centralizovaná Malajská unie, která se v roce 1948 přeměnila na Malajskou federaci, částečně nezávislého území pod ochranou Velké Británie. Ve volbách v roce 1955 zvítězila antikomunistická a antikoloniální koalice, která komunisty s pomocí Britů porazila i vojensky (toto období se nazývá *Malayan Emergency*).³² Definitivně se Malajská federace stala nezávislou na Velké Británii 31. srpna 1957. V roce 1963 se k federaci přejmenované na Malajsii připojily i ostrovní státy Sarawak a Sabah na Borneu a Singapur, zatímco Brunej, která se stala součástí Commonwealthu, na poslední chvíli své členství odmítla. Definitivní podobu dostala Malajsijská federace 9. srpna 1965, kdy byl z federace vyloučen kvůli etnickým sporům s Malajci převážně čínský Singapur (Němečková 2004, s. 22). Etnické problémy Malajsie pak vyvrcholily v roce 1969, kdy byly při rasových nepokojích v Kuala Lumpur zabity stovky lidí. Tehdy se nepodařilo udržet v rámci zákonných mezí pocit deprivace Malajců kvůli bohatším, ale přitom méně početným Číňanům, což vyústilo v dočasné rozpuštění parlamentu a vyhlášení výjimečného stavu, který trval až do roku 1971 (Holík 2009, s. 38). V následujících letech navíc začala Malajsie uplatňovat Novou ekonomickou politiku (NEP) upřednostňující malajské etnikum, tzv. *bumiputra*. Kvůli přiřazení části Bornea také musela Malajsie řešit územní spory s Filipínami a zejména Sukarnovou Indonésií, s níž od roku 1963 docházelo k otevřené konfrontaci, již Malajsie vítězně ukončila až za 3 roky s pomocí britské armády. V roce 1981 se stal premiérem Mahathir Mohamad, který zahájil ekonomický rozvoj země se zaměřením namísto na zemědělství na průmysl, přičemž ale také omezil svobodu v médiích a justici. Tento plán narušila až asijská ekonomická krize v roce 1997, která vyústila v nárůst konfliktů mezi Mahathirem a Anwarem Ibrahimem, který mezi lety 1993 a 1998 působil jako malajsijský vicepremiér a ministr financí a byl všeobecně považován za nezpochybnitelného Mahathirova nástupce. Ten byl následně kvůli obvinění z korupce a sodomie uvězněn až do roku 2004, kdy

³² Komunisté byli postupně vytlačeni k thajským hranicím a v šedesátých letech pozbyli vlivu, ačkoliv formálně se vzdali až v roce 1989.

odvolací soud zrušil rozsudek týkající se sexuálního deliktu (Holík 2009, s. 39). Samotný Mahathir vládl až do roku 2003, kdy svým odstoupením uvolnil cestu svému nástupci Abdullahu Ahmad Badawimu, jenž se úřadu ujímal s rétorikou změn a reform. Voliči pak výměnu v křesle premiéra odměnili v roce 2004 nejlepším volebním výsledkem pro vládní strany vůbec. Většina Abdullahových slibů však zůstala nesplněna, což se odrazilo i na podprůměrném volebním výsledku Národní fronty v březnu o čtyři roky později, kdy se nejsilnější opoziční strany (Panmalajsijská islámská strana, Strana demokratické akce, Lidová strana spravedlnosti) spojily do volební aliance Pakt lidu s neformálním vedením Anwara Ibrahima, kterému ale přitom zákaz působení v politice kvůli korupci skončil až v dubnu 2008. Kvůli tomu byl Anwar do parlamentu zvolen až v doplňovacích volbách, kdy mu místo svým odstoupením uvolnila jeho manželka. Neúspěch ve volbách spolu s dalšími problémy vyvolal postupně personální změny i v hlavních stranách koalice, kdy Badawiho v čele UMNO i vlády nahradil jeho dosavadní místopředseda Najib Razak, který zanedlouho pozměnil i složení vlády. Samotná strana UMNO tak již nemá tak neotřesitelné postavení, protože vláda ztratila ústavní většinu a došlo k posílení zejména islámských opozičních stran, jejichž hlavní politická síla PAS zvítězila ve státě Kelantan (Holík 2009, s. 39).

6.2 Politický systém

Malajsie je federativní konstituční monarchií v čele s králem, kterého mezi sebou volí devět dědičných sultánů na pětileté funkční období, přičemž králem se může stát jen jeden z nich. V praxi se na trůnu vystřídají postupně sultáni všech států Malajsijské federace a pořadí je dopředu známé. Současným králem je od 13. prosince 2011 sultán státu Kedah Abdul Halim, který je v pořadí 14. králem Malajsie od vyhlášení nezávislosti v roce 1957. Ten přitom jako jediný sultán v historii vykonává funkci krále podruhé, panoval již totiž v letech 1970-1975. Kromě států, v jejichž čele stojí sultáni, existuje i čtveřice států (Melaka, Penang, Sabah a Sarawak), v jejichž čele stojí guvernéri (*Yang Dipertuan Negeri*) jmenovaní králem na dobu 4 let (Businessinfo 2012). Nejvyšším orgánem výkonné moci je federální vláda, jejímiž členy mohou být jen členové parlamentu. Vláda skládá slib věrnosti do rukou krále, avšak kolektivně se zodpovídá parlamentu. Nejvyšším zákonodárným orgánem pak je dvoukomorový parlament, který se skládá z dolní komory *Dewan Rakyat*, kam jsou poslanci voleni přímou volbou pomocí systému prvního v cíli (*First-Past-the-Post*), a Senátu *Dewan Negara*, kam je 40 jmenováno králem, 26 voleno státními sněmy (po 2 z každého státu) a 4 členové reprezentují federální teritoria Kuala Lumpur, Labuan a Putrajaya (ty jmenuje král na

doporučení premiéra). Poslanců je celkem 222 a jejich funkční období jsou 4 roky, Senát má celkem 70 členů volených na 3 roky, přičemž znovuzvolení mohou být senátoři jen jednou. Poslancem se mohou stát pouze osoby starší 21 let a osoby, které nejsou zastoupeny v Senátu. Vedle toho má každý stát federace vlastní jednokomorový sněm (*Dewan Undangan Negeri*, National Assembly), kam se volby obvykle konají paralelně s parlamentními volbami, a vítězná uskupení politických stran sestavují lokální vlády v čele s premiérem daného státu (*Menteri Besar*, Chief Minister) (Businessinfo 2012).

Tabulka 6: Výsledky voleb v Malajsii

Edition	Year	Government (Alliance or BN)			Opposition			Total seats
		Seats	% seats	% vote	Seats	% seats	% vote	
1	1959 ³³	74	71.15	51.7	30	28.85	48.3	104
2	1964	89	85.58	58.5	15	14.42	41.5	104
3	1969	95	65.97	49.3	49	34.03	50.7	144
4	1974	135	87.66	60.7	19	12.34	39.3	154
5	1978	130	84.42	57.2	24	15.58	42.8	154
6	1982	132	85.71	60.5	22	14.29	39.5	154
7	1986	148	83.62	55.8	29	16.38	41.5	177
8	1990	127	70.55	53.4	53	29.45	46.6	180
9	1995	162	84.38	65.2	30	15.62	34.8	192
10	1999	148	76.68	56.5	45	23.32	43.5	193
11	2004	198	90.41	63.9	21	9.59	36.1	219
12	2008	140	63.06	50.27	82	36.94	46.75	222

Zdroj: Ahmad 2000, s. 8.

Politické strany v Malajsii jsou založeny na etnickém klíči, což se týká i původní protikolonialistické a protikomunistické Aliance, kterou kromě UMNO tvořily Malajsijská čínská asociace (Malaysian Chinese Association, MCA), která obměnila své vedení po neúspěšných volbách v roce 2008, a Malajsijský indický kongres (Malaysian Indian Congress, MIC). Tyto strany jsou sice u moci nepřetržitě od vyhlášení nezávislosti v roce 1957, od roku 1973 ale tvoří spolu s dalšími stranami tzv. Národní frontu (Barisan Nasional,

³³ Státy Sabak a Sarawak se voleb v letech 1959 a 1964 neúčastnily.

BN), jejímž předsedou se automaticky stává předseda UMNO. Ta byla přitom vytvořena v reakci na rasové nepokoje Malajců v roce 1969, připojení území na Borneu a neúspěchu Aliance ve volbách v roce 1969, kdy vládní aliance nezískala ani 50 % hlasů a přišla tak o možnost měnit bez pomoci jiných stran ústavu (Holík 2009, s. 37-38). V Národní frontě jsou dále zastoupeny: hnutí Gerakan, PBB (Parti Pesaka Bumiputera Bersatu Sarawak), PBDS (Parti Bangsa Dayah Sarawak), SUPP (Sarawak United People`s Party) a SNAP (Sarawak National Party). Hlavními opozičními stranami jsou: Strana Demokratické akce DAP (Democratic Action Party, DAP) orientovaná na čínské voliče, konzervativní Panmalajská islámská strana PAS (Parti Islam Semalaysia) a z UMNO odštěpená Lidová strana spravedlnosti (Parti Keadilan Nasional, PKN). Kromě nich působí v Malajsii okolo dvou desítek dalších opozičních stran, většina z nichž však nemá v politice reálný vliv (Businessinfo 2012).

6.3 Charakteristika nedemokratického režimu

Vláda Spojené malajské národní organizace v Malajsii je stejně jako vláda PAP v Singapuru založena na kontrole ekonomiky země, omezení svobody médií, využívání rozsáhlé institucionalizace samotné strany UMNO a výhodám plynoucím z ekonomického růstu, od Singapuru se ale malajský režim liší spoluprací UMNO s dalšími stranami založenými na etnickém základě, díky čemuž se zamezilo případným konfliktům plynoucím z etnického, náboženského a jazykového rozštěpení malajské společnosti, a vysokou mírou patronáže v politice, která je podpořena srůstáním strany, státu a ekonomiky. UMNO také dokáže těžit z pozice ochránce před ortodoxní islámskou stranou PAS a jejích (často spíše neformálních) výzev na zavedení islámského práva (Mauzy 2006, s. 62). Aliance a později Národní fronta se tak mohou opírat o širokou podporu obyvatelstva doplněnou výhodami plynoucími ze zavedení většinového volebního systému, které jim umožňují získat více než dvoutřetinové většiny potřebné pro změny ústavy (výjimku tvoří například období 1969–1974), což malajští politici považují za běžný nástroj vládnutí. Strany vládní koalice tak mezi lety 1959 a 2008 dosáhly průměrného celostátního volebního výsledku 57 % hlasů, obsadily ale 79 % křesel Sněmovny reprezentantů (Holík 2009, s. 38).³⁴ Opozice má navíc ztíženou pozici tím, že je v zemi zakázána klasická volební kampaň, volební obvody zvýhodňují voliče venkova pomocí *Gerrymanderingu* či *Malaportionmentu* a sčítání volebních lístků je ovlivněno

³⁴ Policie občas používá proti vládním oponentům a zatčeným i fyzické násilí, spíše se ale jedná o výjimky. Bytí si ale musel protpřít i již zmíněný Anwar Ibrahim během své vazby.

nepřesnostmi díky tzv. *fantomovým voličům*³⁵ a voličům, kteří pozbyli právo volit v daném obvodu (Schedler 2002, s. 45-49). UMNO a její spojenci se také snaží voliče „uplácet“, když vládní kandidáti nabízejí potencionálním voličům dárky, slibují rozvojové granty ve venkovských oblastech a v případě neúspěchu svých kandidátů vyhrožují ekonomickými sankcemi a vypuknutím občanských nepokojů (Case 2005, s. 222). Vládní strany ale téměř nepoužívají proti svým oponentům násilí, na výběr totiž mají mnohem sofistikovanější metody a zákonná omezení, jejichž většina pochází ještě z dob britské koloniální nadvlády. Jde například o i v Singapuru zavedený Internal Security Act (ISA), což je zákon umožňující preventivní zadržení i bez soudu namířený proti komunistům, teroristům, ale i opozičním a neposlušným politikům jako proti již zmíněnému Anwaru Ibrahimovi. Dalším sporným zákonem je Societies Act, který omezuje svobodu sdružování. Tento právní akt byl též zaveden zejména proti komunistům, jeho dnešní použití je ale více využíváno v Singapuru než v Malajsii. Svoboda projevu je pak omezena pomocí zákona Sedition Act a strachem z odvety, kdy se protestní akce trestají propuštěním ze státních zaměstnání. Nezávislost médií je stejně jako v Singapuru omezena pomocí majetkových podílů UMNO a MCA v anglicky, malajsky i většiny čínsky psaných novin, zatímco rádia a televize jsou přísně kontrolována státními institucemi. Nezávislost soudnictví byla omezována zejména za bývalého premiéra Mahathira Mohamada, kdy byli odvoláni prezident nejvyššího soudu a dalších pět nezávislých soudců (Mauzy 2006, s. 60-61). Režim takto přitvrdil zejména v souvislosti se zatčením Anwara Ibrahima, kdy byli vyměněni i dva šéfredaktorové elitních malajsijských deníků a provozní ředitel jedné televizní stanice blízcí Anwarovi. Pokojné demonstrace byly tvrdě potlačeny násilnými zákroky policie a odpůrci Mahathira (včetně Anwarových sympatizantů v UMNO) byli zadržováni díky zákonu o vnitřní bezpečnosti (ISA), což vyvolávalo ještě bouřlivější reakce. Tento neuspokojivý stav vygradoval ve volbách v roce 1999, kdy UMNO ztratila 20 míst v parlamentu, přestože volby byly ovlivněny jednostrannou mediální kampaní, volebními podvody a fantomovými voliči (Slater 2003, s. 93, 95 a 96). Podle Slatera se Mahathirovi v tomto období podařilo přetransformovat semidemokratický jednostranický režim do něčeho více blízkého personalistické autoritářské vládě³⁶, když oslaboval kolektivní instituce (parlament, vláda, soudy, byrokracie či sultány) a naopak posiloval vliv jemu podřízených organizací ve straně a federální policii, která se díky zákonu o vnitřní bezpečnosti (ISA) stala klíčovou složkou režimu (Slater 2003, s. 82). Mahathir také zarazil

³⁵ „Phantom Voters“ jsou takoví voliči, kteří hlasují pomocí fiktivnímu jménu, používají identitu zemřelých voličů, kteří nejsou vymazáni z volebních seznamů, spadají do jiných volebních obvodů nebo jsou zaregistrováni jako voliči, přestože nesplňují zákonné podmínky (Mauzy 2006, s. 64).

³⁶ Slater dokonce Malajsii pod Mahathirem řadí do skupiny s Maovou Čínou, Keni za Daniela arap Moii a Zimbabwe za Mugabeho kvůli vysoké personalizaci a bujícímu nepotismu (Slater 2003, s. 86).

soutěž o moc ve straně, ovládal soudy, řada kompetencí byla podřízena úřadu premiéra včetně privatizace, která se stala dalším bodem sporu s Anwarem – zatímco Mahathira zajímaly hlavně domácí investoři, kteří podporovali jeho vládu, Anwar se snažil obnovit důvěru zahraničních investorů. Anwar se také chystal provést finanční audit společnosti Konsortium Perkapalan Berhad (KPB), kterou měly zachránit zdroje ze státní ropné společnosti PETRONAS, již měl pod kontrolou rovněž Mahathir volající proti auditu (Slater 2003, s. 92). Tato Mahathirova politika ale přinesla UMNO pokles podpory ve volbách v roce 1999, na což nakonec Mahathir reagoval svým odstoupením v roce 2003 jak z postu premiéra, tak z postu předsedy UMNO. Další krize pro vládní strany ale nastala v roce 2008, kdy voliči dospěli k závěru, že politika zvýhodňování Malajců a přidělování mohutných státních zakázek malajským firmám je zástěrkou pro bující korupci a nepotismus a kdy na obyvatelstvo dolehly rostoucí ceny. To spolu s nespojeností indické menšiny a arogantním vystupováním některých z korupce obviněných, ale nepotrestaných vládních politiků přineslo výrazný zisk sjednocené opozice vedené z vězení propuštěným Anwarem, díky čemuž vládní koalice ztratila v parlamentu ústavní většinu a prohrála v pěti státech federace (Holík 2009, s. 39).

5. Singapur

Ostrovní stát Singapur je jednou z nejvyspělejších ekonomik světa, jedním z nejdůležitějších dopravních uzlů na světě (letišť Changi slouží jako letecký uzel mezi Evropou, Asií a Austrálií) a druhým největším přístavem na planetě. Ekonomicky je ostrov primárně závislý na exportu, o něhož se starají zejména firmy s podílem vlastněným státem (stát je zastoupen ve firmách s obratem 60 % HDP země zejména prostřednictvím investičních fondů), kromě toho je ale také centrem finančních, bankovních a právních služeb. Náboženské, jazykové i etnické rozvrstvení obyvatelstva je velmi pestré, z celkového počtu 4,7 milionů obyvatel Singapuru tvoří 76,8 % Číňané, 13,9 % Malajci, Indové 7,9 % a další etnika 1,4 %. Z toho je 42,5 % buddhistů, 14,9 % vyznává islám, křesťanů je 14,6 %, taoistů 8,5 %, hinduistů 4,0 %, ostatních je 0,7 % a bez vyznání je 14,8 %. Z této heterogenity plyne i čtveřice úředních jazyků, mezi něž patří mandarínská čínština, malajština, tamilština a angličtina, která je zejména jazykem obchodních jednání (Businessinfo 2012). Přestože je kromě Číny ostrov jediným státem s čínskou majoritou, jedním z hlavních cílů vládnoucí strany PAP (Lidová strana akce - People's Action Party) bylo vždy zabránit, aby se Singapur transformoval do společnosti ovládané čínským etnikem (Gerstl 2003, s. 6).

5.1 Historický a mezinárodní kontext

Singapur (v překladu Lví město) byl založen jako britská kolonie v roce 1819 sirem Thomasem Stamfordem Rafflesem z britské Východoindické společnosti, přestože Britové museli zprvu o vliv v oblasti soupeřit s Holanďany. Během 2. světové války ostrov dobyli Japonci a přejmenovali ho na Syonan (v japonském překladu to znamená Světlo jihu), po jejím konci se ale opět dostal pod britskou nadvládu. Už v roce 1959 ale dalo britské impérium etnicky, nábožensky a jazykově rozštěpenému Singapuru volnost ve vnitřní samosprávě. Na ostrově tak proběhly volby, ve kterých poprvé zvítězila právě PAP, jež byla vybudována jako strana leninského typu spolupracující s odbory a komunisty. Aby se Singapur definitivně zbavil vlivu komunistů a vyřešil ekonomické problémy, vstoupil pod vedením zprvu levicově zaměřené PAP v roce 1963 do komunisty stíhající Malajské federace, z níž byl ale už o dva roky později kvůli etnickým střetům mezi Číňany a Malajci vyloučen (Němečková 2004, s. 23).

Prvním prezidentem nového státu se stal Yusof bin Ishak, rozhodující úlohu ale po následujících jedenatřicet let hrál premiér Lee Kuan Yew. Právnický vzdělaný na Cambridgi

zahájil ambiciózní program rozvoje země, která se nemohla opřít o přírodní zdroje a musela se potýkat s vysokou nezaměstnaností, nedostatkem bydlení i potenciálně hrozících etnických konfliktů. Přísná a protikorupční politika zaměřená na přilákání zahraničních investorů však Singapur přivedla mezi hospodářsky nejvyspělejší země světa podle HDP na obyvatele. Tento úspěch byl ale vykoupen výrazným omezováním politických a občanských svobod s cílem umlčet vládní kritiky. Když v 90. letech zesílil tlak Západu na prosazování demokracie, stal se Lee Kuan Yew spolu s malajským premiérem Mahathirem Mohamadem předním obhájcem právě tzv. „asijských hodnot“. Podle nich totiž existuje zásadní rozdíl mezi západním a východoasijským pojetím společnosti a státu. Zatímco západní demokracie mají být postaveny na pluralismu a liberalismu, pro východoasijské státy mají být klíčové komunitarismus a konfucianismus, které lpí na tradiční loajalitě k rodině a společnosti, usilovné práci a touze uspět. Tyto zásady jsou navíc úzce spjaty s představou tzv. „asijské demokracie“ (vláda osvíceného vůdce a limitovaná stranická soutěž), čímž se dostávají do rozporu se západním pluralismem a demokracií, o kterých Lee Kuan Yew říká, že si „takovýto luxus“ nemůže Singapur dovolit (Zakaria 2005).

Na druhou stranu rozšíření anglického jazyka, pozůstatky britské koloniální nadvlády a trvalý příliv cizinců způsobily, že byl sekulární Singapur vždy orientován více na západ než okolní země. Singapurský stát je navíc jedinou zemí v jihovýchodní Asii, v jejíž poválečných dějinách neproběhl vojenský převrat nebo nebyl vyhlášen výjimečný stav, přestože si kvůli možnému ohrožení ze strany sousedních islámských států Malajsie a Indonésie musí vydržovat početnou armádu. Navíc se PAP díky formulování ekonomické politiky, přísné kontrole práce a prostřednictvím majetkového zastoupení v holdingových společnostech podařilo přivést Singapur mezi ekonomicky vyspělé země (Gerstl 2003, s. 5).

5.2 Politický systém

Singapur je dle ústavy unitární republikou s polickými institucemi Westminsterského typu se silným premiérem, většinovým volebním systémem a jednokomorovým parlamentem voleným maximálně na 5 let. Premiér je sice odpovědný parlamentu, disponuje ale širokými kompetencemi, které posilují jeho postavení. Současným premiérem je Lee Hsien Loong, nejstarší syn zakladatele státu Lee Kuan Yewa, zbytek jejich rodiny zasedá v klíčových ekonomických a politických pozicích jako jsou Temasek Holdings (který dohlíží na vládní podíl ve společnostech Singapore Airlines nebo SingTel) nebo přímo v těchto firmách (Gerstl

2003, s. 12).³⁷ PAP sestavuje vládu pravidelně sama (nejmenšího vítězství dosáhla v roce 1963 se ziskem dvou třetin křesel), protože díky většinovému volebnímu systému, kde vítěz bere vše, obsazuje většinu křesel. Hlavou státu je prezident, který je díky změně ústavy v roce 1991 volen přímo na 6 let a který disponuje širokými kompetencemi ve finanční politice státu. Kandidát musí být starší 45 let, nesmí být členem žádné politické strany a musí mít zkušenosti se zastáváním vysokého státního úřadu nebo ředitelováním společnosti s minimálním kapitálem alespoň 100 milionů dolarů. Uchazeče navíc ještě musí schválit Výbor pro prezidentské volby (*Presidential Elections Committee*), přičemž ten v letech 1999 a 2005 uznal kandidaturu jen jednoho kandidáta, takže byl prezidentem jmenován Sellapan Ramanathan (S. R. Nathan). Pro bývalé premiéry pak byla vytvořena funkce ministrů-seniorů (*Senior Minister*), kterou do posledních voleb zastával Goh Chok Tong. Pro zakladatele nezávislého Singapuru a prvního singapurského premiéra Lee Kuan Yewa byla dokonce vytvořena speciální funkce ministra-mentora (*Minister-Mentor*). Samotná PAP těží nejenom z ekonomické výkonnosti a efektivní veřejné zprávy, ale i z možnosti měnit ústavu, manipulovat s volebními obvody a z načasování voleb. Například když v roce 1984 zaznamenala vládnoucí strana ve volbách pokles podpory, zavedla raději pro opozici funkce kooptovaných poslanců (*Non-Constituency Members*), což jsou ti nejúspěšnější z poražených opozičních kandidátů, a nominovaných poslanců (*Nominated Members*), kteří jsou reprezentanty nestraničských odborníků. Tito poslanci nejsou ale plnohodnotnými členy parlamentu, o některých tématech totiž nemohou vůbec hlasovat (Mauzy 2006, s. 57).

Samotná PAP byla zprvu stranou s výrazně levicovým programem, postupem času ale začala klást větší důraz na pragmatismus směřující k politické, ekonomické a sociální stabilitě a pocitu bezpečí (funkční legitimita). Strana se také významně odlišuje tím, že má dva druhy členství: obyčejné členství (*Ordinary Membership*) a kádrové členství (*Cadre Membership*), přičemž pouze ti druzí mohou volit členy Ústředního výkonného výboru. Opoziční politické strany sice existují a mohou ve volbách kandidovat, mají ale výrazně ztíženou situaci. V zemi je omezena svoboda shromažďování, projevu, tisku a zakládání organizací, strany navíc musejí skládat vysoké finanční kauce při registraci svých kandidátů a jejich poslanci mohou být zbaveni mandátu za hanobení vlády. Opozice proti PAP po osamostatnění od Malajské federace poprvé uspěla v roce 1981 v doplňovacích volbách, kdy nad kandidátem PAP Pang Kim Hinem zvítězil v obvodě Anson právník a lídr Workers Party Joshua Benjamin Jeyaretnam. Toho Lee Kuan Yew v parlamentu přivítal těmito slovy: „*Nepotřebujeme žádnou opozici v parlamentu. K čemu bychom ji potřebovali? Za posledních 15 let se nám dařilo*

³⁷ Někteří zahraniční investoři se proto obávají nárůstu vlivu rodiny prvního singapurského premiéra a posunu režimu blíže k nepotismu, jako se stalo v Indonésii za prezidenta Suharta (Gerstl 2003, s. 12).

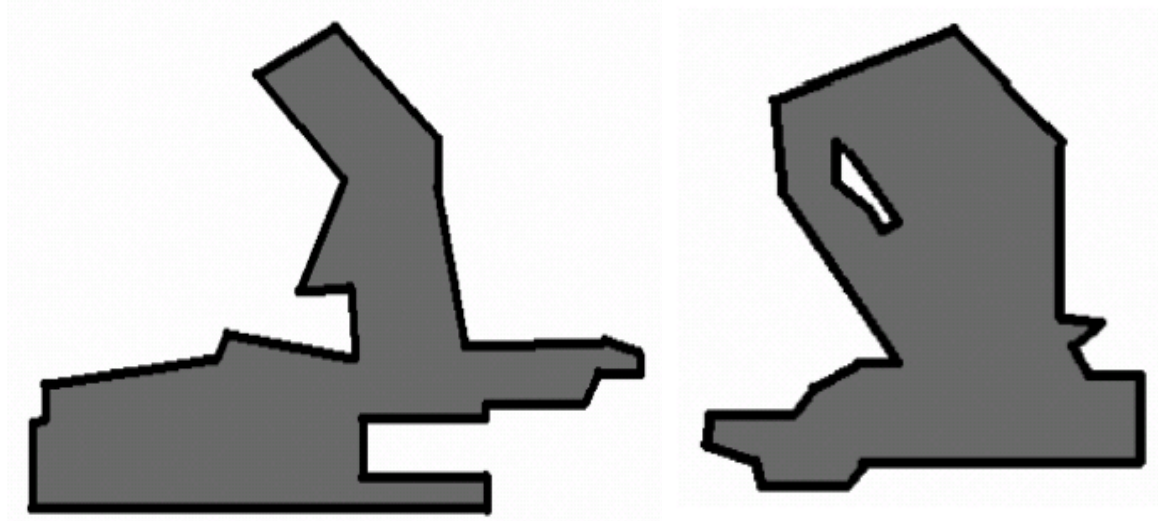
výborně i bez ní. Opozice je tak dobrá pro teatralnost, opozice není dobrá pro dobrou vládu“ (Němečková 2004, s. 23). V roce 2010 existovalo v Singapuru celkem 28 politických stran, z nichž plných 8 se nikdy nezúčastnilo voleb. Krom PAP patří mezi nejvýznamnější strany Dělnická strana – Worker’s Party (WP), Národní strana solidarity – National Solidarity Party (NSP), Singapurská demokratická strana – Singapore Democratic Party (SDP), Reformní strana – Reform Party (Reform), Singapurská lidová strana – Singapore People's Party (SPP) a koaliční Alianční Singapurská demokratická aliance – Singapore Democratic Alliance (SDA) (Businessinfo 2012).

5.3 Charakteristika nedemokratického režimu

Podle Myrona Weinaera sice: „*Každá země s počtem obyvatel minimálně 1 milion (a stejně tak téměř většina menších zemí), která se vyvinuly z koloniální řádu po druhé světové válce a která měla nepřetržitou demokratickou zkušenost, je bývalou britskou kolonií“* (Weiner and Özbudun 1987, s. 20), toto prohlášení ale neplatí v jihovýchodní Asii, kde bývalé britské kolonie a protektoráty zahrnují Barmu, kterou donedávna vedla vojenská junta, sultanát v Bruneji a illiberální demokracie Singapur a Malajsii, kde instituce britského typu (většinový volební systém, silné postavení premiéra atd.) spíše napomáhají vzniku a udržení nedemokratických forem vládnutí (Mauzy 2006, s. 54). Podle Williama Case (2005, s. 220-227) stojí za úspěšností singapurského režimu zejména obratná manipulace, opatrně odměřovaný nátlak a kreativní adaptace na nové podmínky. Garry Rodan (2006, s. 5) v této souvislosti zmiňuje hned tři faktory: 1) vznik státostrany, která působí jako pojítka mezi sociálními skupinami a státem, kdy tato strana je schopná využívat represí proti politickým protivníkům a hospodářskou a sociální politiku k aktivizaci širokého elektorátu, 2) vláda rovněž intervenuje do ekonomiky země prostřednictvím zasedání ve statutárních orgánech a na vládě napojených firmách s cílem zabránit vzniku nezávislé střední třídy a 3) institucionalizace ideologie státního paternalismu a role technokratických elit na úkor myšlenek reprezentace lidských práv. Naproti tomu Yeo Lay Hwee (2002) a Joel S. Fetzer (2008) zmiňují zejména manipulaci s volbami a volebními podmínkami – PAP například ve snaze pojistit si volební vítězství prosadila v roce 1988 volební reformu, když vedle jednomandátových volebních obvodů (*First-Past-the-Post*) zavedla i vícemandátové obvody (*Party Bloc Vote*), ve kterých vítěz získává všechny mandáty. V těchto obvodech ale musí mít strany na kandidátce i zástupce menšin, kvůli čemuž v nich opozice dlouho nedokázala sestavit kandidátku a tato místa tak automaticky propadala ve prospěch PAP (*Uncontested Mandates*). Podle Fetzera (2008, s. 135) byly tyto vícemandátové obvody navíc zavedeny

zejména v oblastech, ve kterých měla ve volbách v roce 1984 vyšší podporu opozice. Samozřejmostí je v singapurském případě i manipulace s volebními obvody tak, aby zvýhodňovaly PAP (*Gerrymandering*)³⁸, v praxi dochází i k zavádění různé velikosti volebních obvodů, takže určité regiony vysílají do parlamentu více zástupců, než by odpovídalo počtu jejich obyvatel (*Malapportionment*). Volební komise totiž mění před každými volbami mapu volebních obvodů, což opět ztěžuje postavení opozice, protože její politici hůře navazují kontakty s voliči a je zde narušena rovnost volebního práva (jednomandátových volebních obvodů je v současnosti 12 a vícemandátových je 15, přičemž 2 obvody jsou čtyřmandátové, 11 je pětimandátových a 2 jsou šestimandátové). Díky malapportionmentu a gerrymanderingu je také snížena míra proporcionality volebních výsledků (Gallagher 1991, s. 44–45), naopak pomocí povinného hlasování (*Compulsory Voting*) je pravidelně zajišťována vysoká volební účast (v posledních volbách v roce 2011 byla například volební účast 93 % - tedy téměř 2,06 milionu lidí).

Obrázky 9 a 10: Vícemandátové volební obvody Marine Parade a Holland-Bukit Timah z voleb konaných v roce 2006

Zdroj: Fetzer 2008, s. 143.

Omezena je i doba, po kterou může trvat volební kampaň, a to na 9 dní, což opozičním vůdcům dává minimální možnost prezentovat své názory před širokou veřejností. Vládě je také umožněno, aby oznámila datum voleb jen dva týdny před jejich konáním. Obvody, které „nepřiměřeně“ hlasují pro opozici, jsou také znevýhodněny při opravě státních bytů, ve

³⁸ Termín vznikl spojením příjmení guvernéra státu Massachusetts Elbridge Gerryho a salamandra, který na karikatuře zpodobňoval nové vymezení volebních obvodů pro volby v roce 1812, kdy se Gerryho Demokratické straně podařilo rozdrtit opoziční federalisty, přestože získali méně hlasů než opozice (Chytilík et al 2009, s. 18).

kterých bydlí 81 % singapurské populace. A přestože volební lístky nejsou označeny jménem, je každý kontrolní ústřížek volebního lístku označen registračním číslem voliče – oficiálně ale volební úředníci tvrdí, že identitu voličů není možné dohledat (Fetzer 2008, s. 141). Pro opozici je situace ztížena i podmínkou, aby každá politická strana, která chce zaregistrovat kandidáty, musela složit vysoké finanční kauce, což opozici, která pravidelně prohrává, připravuje o potřebné finanční prostředky. Výjimkou není ani zatýkání opozičních vůdců – kupříkladu tři roky po volebním vítězství v obvodě Jurong v roce 1963 byl zatčen a držen ve vězení až do roku 1989 lídr politické strany Barisan Sosialis (Socialist Front)³⁹ Chia Thye Poh díky zákonu *Internal Security Act*, podle kterého může být občan zadržen bez jakéhokoli soudu, a to na dobu neurčitou. Tento zákon je sice zaměřen zejména proti komunistům, používal se ale i proti aktivistům, kteří protestovali proti vládě PAP. Podobný osud postihl i Dr. Chee Soon Juana či politika Workers' Party Joshuu Benjamin Jeyaretnama v roce 1981, který sice zvítězil v doplňovacích volbách v obvodě Anson, zanedlouho byl ale zatčen pro podvod a vyloučen z advokátní komory (Fetzer 2008, s. 140). Vládní strana také zavedla pravidlo, že poslanci jsou zároveň členy městských rad daného obvodu (viz. *Town Councils Act*), což opět znevýhodňuje opozici. Pokud totiž voliči zvolí opozičního kandidáta, musí počítat s tím, že jejich obvod přijde o finanční prostředky. PAP rovněž kontroluje ekonomiku státu (petrochemie, ocelářství, stavba lodí, letecké společnosti, obchodování, telekomunikace nebo elektronika) skrze tzv. Ekonomickou rozvojovou radu (Economic Development Board - EDB) a zejména média (noviny, televize) pomocí provázanosti s polostátními firmami a vydavatelskými domy. Proti médiím vlastněným zahraničním kapitálem je pak zaměřen zejména *Newspaper and Printing Press Act*, který umožňuje omezení zahraničních publikací a pro zahraniční vydavatele zavádí povinnost žádat o povolení k prodeji a vydávání publikací a nutnost složení finanční kauce pro případné soudní spory a pokuty (Němečková 2004, s. 23). Donedávna byl omezen a cenzurován i obsah internetu, to se ale před volbami v roce 2011 změnilo. Pro opozici tak nezbyvá než se soustředit zejména na alternativní kanály pro komunikaci s voliči jako jsou hudba, divadlo, film nebo komiksy (Ortmann 2009, s. 37). Kvůli protestům v roce 1963 proti nízkým platům byly rovněž rozpuštěny odborové organizace a místo nich byly vytvořeny státní odbory nazvané Národní kongres odborových svazů (National Trade Unions Congress, NTUC), v jejichž vedení opět zasedají elitní členové PAP, a v roce 1964 byl uzákoněn zákaz stávek (Němečková 2004, s. 23). Premiérovi je

³⁹ Ta původně fungovala jako levicová frakce uvnitř PAP zastupující zaměstnanecká a studentská hnutí, kvůli vnitrostranickým sporům se ale v roce 1961 osamostatnila a po volbách v roce 1963 se stala největší opoziční stranou. V roce 1968 ale bojkotovala volby a řada jejích členů byla zatčena, takže postupně ztrácela vliv a v roce 1988 se sloučila s dnes nejspěšnější singapurskou opoziční stranou Workers' Party of Singapore (WP).

rovněž podřízena řada para-politických organizací, které mají za cíl propagovat vládu PAP mezi obyvatelstvem. Ústava je ale i přes restriktce k opozici dodržována, demokratické instituce plní svoji funkci a v zemi probíhají soutěživé volby. V zemi rovněž téměř neexistuje korupce díky existenci Úřadu pro vyšetřování korupčních praktik, který je také podřízen premiérovi. Nevládní nezisková organizace Transparency International (TI) proto Singapur každoročně řadí v Indexu vnímání korupce (Corruption Perception Index; CPI) mezi nejlépe hodnocené země.⁴⁰ Podle Stephana Ortmanna (2009, s. 37) má ale přesto mnoho singapurských občanů pocit, že ostrovní stát je sice jejich domovem, nemají ale jakoukoliv šanci participovat na jeho rozvoji, protože jim to neumožňuje politický režim. Tento pocit vygradoval ve volbách v roce 2011, ve kterých musela dosud hegemonní PAP čelit nespokojenosti převážně mladé generace související s ekonomickou recesí kulminující v roce 2008. Tehdy muselo obyvatelstvo čelit rostoucím cenám, nedostatku pracovních míst či nedostatečnému počtu dostupného bydlení. Vrcholní představitelé PAP naproti tomu povzbuzeni opětovným nastartováním ekonomiky začali s přípravami na volby už v březnu 2010, kdy vláda zmenšila velikost vícemandátových volebních obvodů, zvětšila počet nominovaných i kooptovaných poslanců a povolila použití internetu jako legitimní součásti politické kampaně. Volební komise, jež je podřízena premiérovi, také představila novou mapu volebních obvodů, díky níž byl navýšen počet poslaneckých mandátů. Singapurské volby se tak staly nepřímým referendem o vládě PAP, která sice zvítězila, současně ale zaznamenala nejhorší volební výsledek od nezávislosti státu, když získala jen 60 % hlasů v nejvíce kompetitivních volbách v dějinách země (Klapal 2011, s. 29).

Premiér Lee výsledek interpretoval jako volání po změně a dva týdny po volbách obměnil skoro celou vládu, když bylo nahrazeno 11 z původních čtrnácti ministrů. První dva premiéři v historii země Lee Kuan Yew a Goh Cho Tong pak navíc rezignovali na posty ministra-mentora a ministra-seniora. Naopak pro opoziční WP byl zisk šesti z 87 mandátů nejlepším výsledkem opozice od zavedení vícemandátových volebních obvodů, i když ve volbách neuspěla žádná z dalších singapurských opozičních stran. Hlavním vítězstvím sjednocené opozice se stal ale fakt, že se jí i přes restriktce podařilo sestavit kandidátky ve většině obvodů a vyzvat tak PAP na skutečný volební souboj. Ve prospěch vládní strany díky tomu propadl jen jeden pětimandátový obvod, ve kterém kandidoval staříčkový Lee Kuan Yew. To ale bylo zapříčiněno tím, že volební komise neuznala v tomto obvodě opoziční kandidátku kvůli

⁴⁰ V roce 2011 se Singapur umístil s hodnocením 9,2 na 5. místě po Novém Zélandu, Dánsku, Finsku Švédsku, o rok dříve se Singapur s hodnocením 9,3 dokonce spolu s Dánskem a Novým Zélandem umístil na 1. místě.

podání nominace 35 sekund po uzávěrce⁴¹. Opozice také donutila PAP ke změně politiky, když byla vládní strana donucena předvolebními sliby opozice přislíbit omezení masivní imigrace cizinců, na kterých přitom dosud závisela ekonomika ostrovního státu (Klapal 2011, s. 29). Volby v roce 2011 tak naznačily, že zvítězit může i opozice, pokud vsadí na silné osobnosti a svoji kampaň zaměří na internetové blogy a sociální sítě, které mohou konkurovat dominantnímu provládnímu tisku a televiznímu vysílání. Singapurští voliči totiž akceptovali opozici jako regulérní alternativu vůči PAP, která musela tvrdě bojovat o hlasy téměř ve všech obvodech (Ortmann 2009, s. 153).

⁴¹ Což vyvolalo řadu spekulací o tom, že si tvůrce singapurského státu nepřál volební souboj s opozicí, i když on sám to vehementně popíral.

6. Čína

Čínská lidová republika představuje dominantní územní celek východní Asie a s počtem 1 347 mil. obyvatel (k roku 2011) je dokonce nejlidnatější zemí světa. Mimo etnické Číňany (91,5 %), kteří se nazývají Chany, v Číně žije na 55 dalších etnických národností, ti ale představují jen 8,5 % obyvatelstva. Mezi hlavní náboženství jsou počítána buddhismus, taoismus, islám či křesťanství, kromě mandarínské čínštiny se v zemi mluví i kantorštinou, dialekty a minoritními jazyky (ve Vnitřním Mongolsku je oficiálním jazykem mongolština, v Xinjiangu tibetština a Xizangu tibetština). Země je rozdělena na 22 provincií, oficiálně se ale uvádí počet 23 provincií, protože ČLR formálně pokládá za svou provincii i ostrov Tchaj-wan. Rozlohou Čína zaujímá plochu 9 632 940 km², což ji řadí na třetí místo na světě (Businessinfo 2012). Čínská civilizace navazuje na starověkou Čínu, jejíž kultura se dlouho vyvíjela bez vlivu jiných civilizací, což se projevilo ve svébytné kultuře či písmu. Číňané si vytvořili vlastní náboženství taoismus a filozofické učení s náboženskými prvky – konfucianismus. Zároveň ale do regionu pronikal buddhismus, který dotvořil dnešní specifickou čínskou civilizaci (Baar 2001, s. 39).

6.1 Historický a mezinárodní kontext

Zrod Čínské lidové republiky započal s koncem druhé světové války, která přinesla ukončení japonského kolonialismu na Dálném východě a obnovení občanské války (1927-1937 a 1945-1949), v níž proti sobě stály nacionalistická strana Kuomintang (KMT) vedená Čankajškem a komunisté vedení Mao Ce-tungem.⁴² Dobyť Mandžuska a silná ofenziva komunistů směrem na Peking pak měla za následek odchod Čankajškovy vlády na ostrov Tchaj-wan a ovládnutí kontinentální Číny komunisty, kteří zde 1. října 1949 vyhlásili Čínskou lidovou republiku (ČLR). Ihned také začali s přestavbou ekonomiky a společnosti, když provedli pro chudé rolníky úspěšnou pozemkovou reformu, znárodnili průmysl a začali vyhlášovat kampaně s cílem modernizovat zemi (Liščák 2003, s. 90). ČLR v roce 1949 také anektovala území Východního Turkestánu (dnešní autonomní oblast Xinjiang) a v roce 1950 obsadila i oblast Tibetu (dnešní Tibetská autonomní oblast), které se od Číny odtrhly v počátcích nové republikánské éry na přelomu let 1911-1912, zatímco zprvu samostatné

⁴² Ve své práci jsem se rozhodl držet počestných jmen v případě Sunjatsena, Čankajška a Mao Ce-tungem, i když jinak se kvůli několika možným transkripčním držením mezinárodního přepisu jmen a názvů.

území Tuvinské lidové republiky bylo začleněno pod Sovětský svaz a (Vnější) Mongolsko za podpory Ruska zůstalo jako druhý komunistický stát v historii nezávislé (Baar 2002, s. 18).

Nově vzniklý stát se také zapojil do Korejské války, když do října roku 1950 poslal na 500 000 „dobrovolníků“ Čínské lidové osvobozené armády a armády SSSR na podporu Severní Koreje. V lednu 1951 tak Severokorejci znovu obsadili Soul, už v březnu ale byli zatlačeni zpět k 38. rovnoběžce. Konflikt nakonec ukončilo příměří 27. července 1953, mírová smlouva ale nebyla nikdy uzavřena, takže formálně jsou obě Koreje stále ve válečném stavu. Pro Čínu sice pomoc severokorejskému režimu znamenala ekonomickou a vojenskou zátěž, i přesto se ale ekonomická výroba ČLR brzo dostala na předválečnou úroveň a nový stát potvrdil svoji sílu na mezinárodním poli, přestože až do roku 1971 zasedala v Radě bezpečnosti OSN jakožto zástupce vlády nad kontinentální Čínou tchaj-wanská vláda (Liščák 2003, s. 90). Ve stejném roce také Čína přijala první pětiletý plán, jehož cílem byl rozvoj těžkého průmyslu a kolektivizace zemědělství. S tím souvisí i Kampaň sta květů z roku 1956 s heslem „*Ať rozkvétá sto květů umění, ať soupeří sto škol učení*“, která vyzývala ke kritice vládního režimu. Když tato kritika dostoupila vrcholu, následovala Kampaň proti pravičákům, jejímž cílem bylo „očistit“ stranu od „reakčních intelektuálů“, kteří byli v rámci rétoriky třídního boje označeni za „pravičáky a nepřátele lidu“. Přestože počty mrtvých v prvních letech režimu nejsou v ČLR tak velké jako v SSSR (3,5 milionu), odhady v Číně počítají s číslem 1 až 3 miliony obětí, zatímco Mao Ce-Tung udával, že v prvních letech komunistického režimu zemřelo okolo 800 000 osob (Linz 2000, s. 103). V roce 1958 pak Mao přesvědčil své kolegy, aby schválili jeho radikálnější představu pětiletého plánu, tzv. Velký skok vpřed. Jedním z cílů byla i snaha dohnat Západ ve výrobě železa, kvůli čemuž se jednotlivé domácnosti vyráběli vlastní ocel v malých tavírnách, ve kterých nichž se rozpustilo vše z kovu včetně strojů a kastrolů. V zemědělství byla jednotlivá družstva spojována do lidových komun, které čítaly 25 000 lidí a byly zrušeny až v roce 1982. Tato zrychlená industrializace Číny, kdy byli rolníci nuceni pracovat ve městech v továrnách, nakonec i díky nepřízní přírodních podmínek (záplavy a sucho v roce 1959) stála život na 30 milionů lidí (Liščák 2002, s. 154).

Během tohoto období také došlo k ochlazení vztahů se Sovětským svazem, který zapříčinil zejména Chruščovův projev v roce 1956 na sjezdu Komunistické strany Sovětského svazu (KSSS) kritizující omyly za Stalinovy vlády a odsuzující kult osobnosti. Problémem byly i územní spory, které vyvrcholily tzv. čínsko-sovětskou roztržkou, která skončila sovětským vítězstvím. Z území Číny proto byly vypovězeni sovětsí poradci a SSSR byl označen za nepřítele, protože zradil původní myšlenky marxismu-leninismu (Brown 2011, s. 393-394).

Roztržka Číny se Sovětským svazem pak vyvrcholila návštěvou amerického prezidenta Richarda Nixona v Číně a procesem oteplování vztahů mezi ČLR a USA, byla dne 25. října 1971 schválena rezoluce Valného shromáždění OSN č. 2758, která odebrala Čínské republice statut legitimního zástupce Číny a jako jedinou legitimní vládu Číny uznala vládu ČLR. Tím došlo k tomu, že z řad OSN byla vyloučena Tchaj-wan (ten do té doby Čínu v OSN zastupoval) a křeslo Číny v OSN (včetně jejího postu stálého člena Rady bezpečnosti) převzala vláda právě ČLR (Fairbank 2010, s. 437-438).

Posledním Maovým klíčovým činem se stala Velká proletářská kulturní revoluce, kdy Mao v roce 1966 využil nespokojené studenty a mladé dělníky jako své Rudé gardy k útoku na místní i ústřední funkcionáře strany, kteří byli vystaveni násilí a snahou o převýchovu. Přestože Mao Ce-tung stál na vrcholu politického žebříčku, moc a autoritu měla i řada dalších organizací jako politbyro ÚV KS Číny, sekretariát ÚV vedený Teng Siao-pchingem, místní a městské organizace strany, státní rada včetně ministerstev vedená Čou En-lajem a oficiální vedení státu, v čemž Mao viděl hrozící nebezpečí byrokratismu a revizionismu. Na rozdíl od Stalina se tak Mao odhodlal k vnitřní likvidaci strany, zatímco armáda byla čistek ušetřena a stala se Maovou hlavní institucionální základnou (Brown 2011, s. 400-401). Během tohoto období, kdy byl Teng sesazen a pracoval jako obyčejný dělník, bylo krom ztrát na životech zničeno mnoho čínských kulturních památek, ekonomika čelila vnitřní krizi a společnost prožívala strach kvůli honu na vnitřního nepřítele. Tento proces zastavil až sjezd strany v roce 1969, přesto radikalismus přetrval až do Maovy smrti v roce 1976 (Liščák 2002, s. 155-158).

Důležitým datem pro Čínu byl prosinec 1978, kdy na III. plenárním zasedání XI. Ústředního výboru Komunistické strany Číny pronesl Teng Siao-pching projev, ve kterém požadoval změnu kurzu směrem k hospodářskému růstu bez ohledu na ideologii. Výsledkem byly pragmatické ekonomické kroky jako například zřízení Zvláštních ekonomických zón, kde bylo umožněno podnikání západním investorům. Čína tak nejenže podporovala proexportní politiku, ale otevřela i domácí trh, čímž se její cesta rozvoje výrazně liší od Japonska nebo Jižní Koreje (Zakaria 210, s. 81 a 83). Přestože Teng formálně nezastával nejvyšší stranické ani státní úřady (krom postu předsedy ústřední vojenské komise strany), jako neformální lídr působil od konce 70. až do počátku 90. let 20. století a byl spoluodpovědný za tzv. politiku jednoho dítěte a násilné potlačení pokojných protestů studentů v roce 1989 na náměstí Nebeského klidu, proti kterým zasáhla armáda. Po roce 1989 sice byly veřejné demonstrace zakázány, proběhly čistky v médiích a personální změny ve vedení strany, nešlo ale o vítězství levicového křídla ve straně, což prokázal 14. sjezd KS Číny, který znamenal triumf reformistů a posílení role armády (Fürst 2006, s. 11 a 16). V roce 1997 byl Číně Britý

navrácen Hongkong a v roce 1999 portugalské Macao pomocí formule Jedna země – dva systémy, dle níž mají tyto oblasti po dobu 50 let právo na autonomii (Fürst 2004, s. 13).

6.2 Politický systém

Stejně jako v jiných komunistických zemích je i v Číně zakotvena v Ústavě vedoucí úloha komunistické strany, formálně jsou ale od Komunistické strany (KS) Číny odděleny státní orgány jako vláda v čele s premiérem a funkce prezidenta. Současný prezident Hu Jintao proto rovněž zastává funkci generálního tajemníka KS Číny a předsedy dvou Ústředních vojenských komisí. Současný předseda Státní rady (premiér) Wen Jiabao, který je současně členem Politbyra strany, pak zodpovídá především za ekonomickou politiku země. V praxi tedy členové Politbyra zastávají většinu rozhodujících státních funkcí (ministři obrany či veřejné bezpečnosti, ředitelé atd.), takže dochází k prolínání mezi orgány strany a státu. Na druhou stranu řada ústředních rozhodnutí je ovlivněna jednotlivými provincionálními guvernéry a regionálními tajemníky KS, kteří rozhodují o realizaci příkazů z ústředí strany (Businessinfo 2012). Na ozbrojené síly dohlíží Ústřední vojenská komise Ústředního výboru KS Číny a Ústřední vojenská komise, jejímuž předsedovi jsou oficiálně podřízeny veškeré ozbrojené síly v zemi (armáda, policie a milice). Obě komise jsou svým složením a vedením shodné, jedna ale spadá pod stranu a druhá pod vládu, takže ji kontroluje Stálý výbor Všečínského shromáždění lidových zástupců (VSLZ, de facto parlament). Dle Ústavy existují v Číně následující základní státní orgány:

- 1) orgány státní moci (VSLZ a příslušná lokální shromáždění)
- 2) prezident republiky (do r. 1992 tato funkce nesla označení Předseda ČLR)
- 3) státní správní orgány (Státní rada ČLR a místní vlády)
- 4) státní vedoucí vojenský orgán (Ústřední vojenská komise)
- 5) státní soudní orgány (Nejvyšší lidový soud, příslušné místní a zvláštní lidové soudy)
- 6) státní orgány prokuratury (Nejvyšší lidová prokuratura, místní lidové prokuratury různých úrovní a zvláštní lidové prokuratury)

VSLZ je nejvyšším orgánem státní moci, má tedy moc zákonodárnou, volí představitele nejvyšších státních orgánů a rozhoduje o klíčových otázkách. VSLZ je voleno na pět let a mělo by reprezentovat zástupce všech národností, profesí, regionů, společenských tříd a vrstev. VSLZ ale zasedá jen jednou v roce, takže jeho funkce plní Stálý výbor VSLZ, který

má 133 členů. Státní rada, která je Ústřední lidovou vládou, je nejvyšším orgánem výkonné moci. Voleny jsou i shromáždění lidových zástupců nižších stupňů, které jsou ustanoveny zejména v provinciích, svobodné volbě občany se ale nejvíce blíží místní volby vesnických výborů, i ty jsou ale často zmanipulované (Chinaembassy 2009).

Samotná Komunistická strana Číny, která je podle počtu svých členů počítána jako největší politická strana na světě, byla založena v roce 1921 v Šanghaji. Podle oficiálních zdrojů měla KS Číny ke konci roku 2010 přes 80 milionů členů⁴³, což činí okolo 6 % celkové populace. Nejvyšším orgánem je Celostátní sjezd Komunistické strany Číny, který zasedá jednou za 5 let a který volí členy Ústředního výboru (těch může být maximálně 350). Ústřední výbor pak jmenuje generálního tajemníka nebo členy politbyra, stálého výboru politbyra a Ústřední vojenské komise. Sekretariát ÚV je pracovním orgánem politbyra a jeho stálý výbor. Členové sekretariátu jsou nominováni stálým výborem politbyra a podléhají schválení ze strany ústředního výboru. Na stejné úrovni jako ÚV pak stojí Ústřední disciplinární komise KS Číny, která bojuje proti korupci a protiprávnímu jednání uvnitř členů KS Číny (Chinaembassy 2009). Uvnitř strany se můžeme setkat s existencí minimálně tří křídel: neokonzervativci, nová levice a neomaoisté. Zatímco neokonzervativci nevěří v západní instituce či reformy a požadují pokračování reformem vlastní cestou a tempem při zachování autoritářské vlády, škola nové levice hodnotí dosavadní reformy kladně, prosazuje ale zejména čínský národní strategický zájem. Proti reformám naopak vystupují neomaoisté, kteří vyznávají kolektivismus a jsou proto proti tržním reformám a privatizaci. Maoismus je totiž vhodný pro venkov a má obsahovat i specifické formy demokracie, jejichž prosazení by mohlo přinést lepší koexistenci se Západem (Fürst 2006, s. 117-118).

Kromě KS Číny v zemi existuje i osmička dalších politických stran, mezi něž patří Revoluční výbor Kuomintangu (založen v lednu 1948), Čínská demokratická liga (1941), Čínské sdružení pro demokratickou národní výstavbu (1945), Čínské sdružení pro rozvoj demokracie (1945), Demokratická strana čínských rolníků a dělníků (1930), Čínská strana snahy o spravedlnost (1925), Společnost 3. září (1944) a Liga pro demokratickou samosprávu Tchaj-wanu (založena v r. 1947 na Tchaj-wanu). Tyto strany jsou sdružené v rámci Čínského lidového politického poradního shromáždění (ČLPPS), což je obdoba bývalé československé Národní fronty. Krom toho se zástupci všech „demokratických“ stran setkávají i na konzultativních setkáních a fórech. Ze společenských organizací je nejvýznamnější Všečínská federace odborů (má přes 100 milionů členů), vedle ní ale existují například Všečínská

⁴³ Podle neoficiálních zdrojů ale k 29. dubnu 2012 z KS Číny vystoupilo přes 115 milionů Číňanů, na které měla vliv občanská iniciativa Tuidang.

federace mládeže, Všečínská federace žen, Všečínská federace průmyslu a obchodu či Společnost přátelství čínského lidu s národy jiných zemí (Chinaembassy 2009).

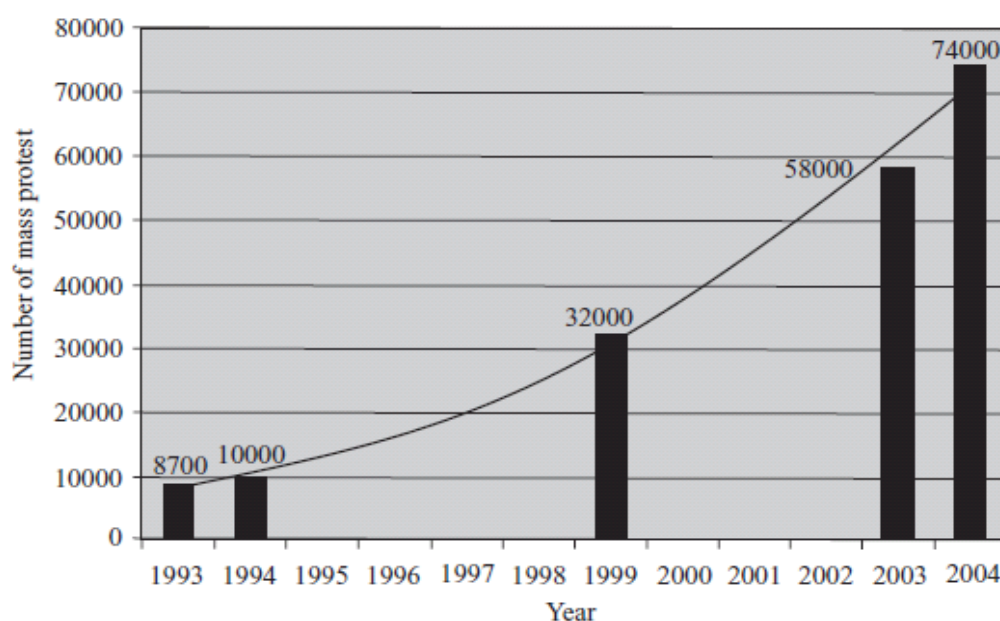
6.3 Charakteristika nedemokratického režimu

Více jak 20 let po studentských protestech z roku 1989 na Náměstí nebeského klidu západní vědce stále fascinuje otázka, zda a případně kdy se zhroutí čínský režim, který je stále považován za komunistický a v mnoha (třebaže ne ve všech) ohledech jím stále zůstává (Brown 2011, s. 17). Podle Larryho Diamonda (2008, s. 212) dnes kupříkladu Čína představuje specifický mix komunismu a kapitalismu, specifický svět tradičních konfuciánských hodnot smíchaný s moderní technikou a zároveň nejlidnatější diktaturu na světě. Díky ekonomickým reformám, které začal od roku 1976 prosazovat Teng Siao-pching a na které navázali jeho nástupci v 90. letech, byl přitom v ČLR v polovině 80. let 20. století nastartován rychlý hospodářský růst, jenž trvá dodnes. Čínská ekonomika je schopna růst tempem okolo 10 %, díky čemuž v roce 2005 předstihla britskou, v roce 2007 německou a v roce 2010 japonskou ekonomiku a zařadila se na druhé místo na světě, zároveň ale dochází ke zvyšování inflace. ČLR navíc musí čelit problémům pramenícím z rychlého ekonomického růstu a sociální polarizace, růstu střední třídy, „westernizace“, zhoršování stavu životního prostředí, korupce, zvyšujícího se nacionalismu (ať už Chanů nebo etnických menšin) či světové hospodářské krize (Nathan 2009, s. 37-38). Přestože optimisté jako Jack Goldstone či Bruce Gilley věří v brzký pád čínského režimu a jeho nahrazení demokracií, pesimisté jako Andrew Nathan nebo Minxin Pei věří, že demokratizace v Číně je v krátkodobém horizontu nepravděpodobná, přestože se v zemi rozvíjejí některé sociální podmínky hovořící ve prospěch demokratizace (Xie Yue 2008, s. 96). Podle Nathana (2009, s. 39) by se musely sejít prvky masové nespokojenosti různých skupin obyvatelstva, událost, která by dala signál masám, a rozkolu ve straně, které by vyústily v masové protesty a efekt nabalování sněhové koule. Naproti tomu dnešní protesty převážně čínských dělníků, kterých podle různých zdrojů probíhá na 500 denně (tedy 180 000 demonstrací za rok), většinou požadují volby v provinciích, protikorupční opatření a lepší právní systém (Zakaria 2010, s. 91).

Dle Nathana (2009, s. 38) čínský systém představuje autoritářství nového typu, které míchá etatismus s podnikáním, politický monopol s individuálními svobodami, personalismus s vlastním právním řádem, represi s odpovědností, uniformnost s decentralizovanou flexibilitou a snaží se omezit média jejich cenzurou a omezováním internetu. Čínský systém dnes též produkuje kompetentní vůdce, politickou poslušnost podle jasně daného řádu, vytváří

efektivní veřejné politiky a snaží se získat podporu veřejnosti, i když ve srovnání s demokratickými systémy postrádá legitimitu. Oficiální propaganda ale tvrdí, že jde o čínskou formu demokracie, která slouží lidem a vládne v jejich zájmu, což většina čínských občanů i přijímá. KS Číny vědoma si politického vývoje po reformách v Sovětském svazu a přechodu k demokracii na Tchaj-wanu nechce zejména připustit dialog se společností, který by mohl ohrozit její dominantní pozici ve státě (Nathan 2009, s. 38). Namísto toho se čínský režim snaží ochránit společnost před dopady ekonomické nestability, kupovat si loajalitu hlavních sektorů společnosti, zamezit šíření negativních zpráv, tvrdě trestat protesty a mobilizaci, monitorovat občanskou společnost, kontrolovat nová média (internet, mobilní telefony), posílit policii a milice a vyřešit vnitřní spory uvnitř strany mimo dohled veřejnosti (Nathan 2009, s. 39). V Číně sice zůstal zcela zachován mocenský monopol moci, hierarchická organizace a disciplína vycházející z demokratického centralismu, ostatními charakteristikami se ale ČLR natolik přiblížila autoritářským režimům, že v nich hledá inspiraci a že ji lze s nimi srovnávat (Brown 2011, s. 727).

Obrázek 8: Odhadovaný počet masových protestů v Číně, 1993-2004

Zdroj: Susan L. Shirk, *China: Fragile Superpower*. Oxford: Oxford University Press, 2007, s. 57
IN Xie Yue, 2008, s. 93.

Jak podotýká Xie Yue (2008, s. 81), zvyšující se bohatství jak na úrovni země, tak životní úrovně občanů nikterak neotřáslu vládou komunistické strany, přestože modernizační teorie reprezentována například klasickou prací Seymoura Martina Lipseta *Political Man* z roku 1960 nám říká, že urbanizace má vést ke specifické městské kultuře a likvidaci venkovské

identity, což vyústí v růst vzdělání a vznik silné střední třídy, která je nositelem demokracie (Dvořáková a Kunc 1994, s. 14). Naproti tomu v Číně rostoucí střední třídy vytvořily těsnou koalici s politickými elitami, které ovládají pevné vazby mezi státem a společností. Režim je ostatně v symbióze i s intelektuály, kterým nabízí výhody materiálního zajištění, možnost přispět ke „stabilitě vlasti“ a příležitost dosáhnout patřičného uznání (Fürst 2006, s. 123). Xie Yue (2008, s. 79) v této souvislosti zmiňuje čtyři hlavní strategie, které přispěly k adaptaci vlády komunistické strany: institucionalizace následnictví, politická kooptace, státní korporativismus a preference politik napomáhajících sociálnímu rozvoji, jejichž cílem je zejména donucením, absorbcí do systému či uspokojením zájmů elit i v době krize zachovat stávající stav (Gandhi and Przeworski 2007, s. 1292).

Úspěšné nástupnictví zpravidla po smrti zakládajícího vůdce je problém pro většinu autoritářských režimů, protože lídr měl neomezenou moc a rozhodující slovo. Právě jeho skotak může probudit doposud doutnající spory a vyústit v politické krize, růst násilí, frakcionalizaci vládnoucí skupiny či strany nebo dokonce až k pádu režimu. Tento problém se snažil vyřešit v Číně už od roku 1980 Teng Siao-pching, když zavedl praxi omezených funkčních období a povinného věku od chodu do důchodu. Teng také na rozdíl od všech ostatních komunistických vůdců nezavedl vlastní kult osobnosti a postupně se vzdával moci, když opouštěl všechny klíčové stranické, státní a vojenské funkce. I přes to ale jeho neformální autorita byla natolik veliká, že v roce 1989 prosadil jako generálního tajemníka Komunistické strany Číny Jiang Zemina (Xie Yue 2008, s. 82). V této strategii pokračovala KS Číny i v roce 1997, kdy bylo zavedeno neformální pravidlo, že členové politbyra nemohou být opětovně zvoleni, pokud přesáhli hranici 70 let věku. Podobné pravidlo bylo zavedeno i u Stálého výboru politbyra v roce 2002, kdy členové, kteří dosáhli věku 68 let, měli opustit úřad. Stejně tak se začalo opouštět od pravidla, aby vrcholní lídři vybírali své následníky, a naopak byl zaveden limitovaný systém voleb uvnitř strany. Zatímco tedy v éře Mao Ce-tunga a Teng Siao-pchinga byla KS Číny ovládána frakčními boji, které ohrožovaly celistvost strany kvůli nesmiřitelnému nepřátelství různých frakcí v důsledku boje o moc, dnes je tento boj eliminován na mnohem nižší úroveň. Tento zápas lze přitom charakterizovat pomocí hry s nulovým součtem (*zero-sum game*), kdy zisk jednoho znamená automaticky prohru druhého – za takové situace postrádá jakákoli komunikace či pokusy o dohodu mezi hráči, v našem případě frakcemi uvnitř KS Číny, smysl (Drulák 2003, s. 96).

Zatímco na začátku byla KS Číny stranou leninského typu, jež svojí vnitřní politikou náboru členstva splňovala spíše pravidla exkluzivity, dnes je nábor členů mnohem více inkluzivní jako výsledek rozhodnutí opustit dogmatickou ideu třídního boje a snahou o ekonomickou

modernizaci země, která se datuje k ekonomickým reformám Teng Siao-pching, který Čínu otevřel světovému trhu. Díky tomuto rozhodnutí se ve straně objevuje čím dál více technokratů a podnikatelů, tedy původních třídních nepřátel a kontra-revolucionářů, kteří stojí za ekonomickým rozmachem Číny. Tito lidé totiž oplývají bohatstvím a schopnostmi, které by mohly ohrozit pozici strany, pokud by zůstali i nadále vyloučení z politického systému. Navíc rozšířená korupce a touha po hospodářském růstu učinily většinu kádrů strany závislých na soukromých podnikatelích, kteří disponují velkými finančními prostředky.

Tabulka 7: Procento soukromých podnikatelů uvnitř Komunistické strany Číny

Year	1993	1995	1999	2000	2001	2004
Members (%)	13.1	17.1	18.1	19.9	29.9	39.9

Zdroj: Xie Yue 2008, s. 87

Dalším prvkem, který udržuje u moci Komunistickou stranu Číny, je tzv. státní korporativismus, který je úzce spojen s autoritářskými režimy, které se snaží přizpůsobit změnám mimo režim a které si chtějí zachovat absolutní kontrolu. Tímto způsobem totiž může vládnoucí strana monopolizovat zdroje, podržet si podporu a zůstat u moci (Xie Yue 2008, s. 89). Tento termín charakterizuje Phillipe C. Schmitter takto: „*Státní korporativismus má tendenci být spojován s politickými systémy, ve kterých jsou územní útvary důsledně podřízeny centrální byrokratické moci, kde volby neexistují nebo mají jen formu referenda, kde jsou stranické systémy ovládány nebo monopolizovány jednou nekonzistentní stranou, kde jsou výkonné orgány ideologicky exkluzivní a velice restriktivně obsazovány a které jsou takové, že potlačují politické subkultury založené na třídě, etnické příslušnosti, jazyku nebo regionalismu*“ (Schmitter 1974, s. 105).

Přestože v Číně dochází k masivnímu nárůstu společenských organizací (zatímco v roce 1965 bylo v Číně registrovaných celonárodních organizací okolo 100, v současnosti se jejich odhad přibližuje číslu 180 000, přičemž počet menších a neregistrovaných organizací se blíží počtu 800 000), jejich počet je ze strany vlády přísně regulován a jsou zaváděny přísné restrikce. Např. ihned po masakru na Náměstí nebeského klidu prosadila centrální vláda zákon o registraci a organizaci společenských organizací (Act for the Registration and Management of Social Organizations), kterým rozhodla, že každá společenská organizace musí být schválena dvěma odděleními vlády, Ministerstvem komunálních věcí (the Ministry of Civil Affairs) a příslušným úřadem (např. otázka životního prostředí musí být schválena orgánem zabývajícím se životním prostředím). Stejně tak jsou do čela nejdůležitějších

společenských organizací (odbory, mládežnické hnutí, sdružení žen atd.) instalování zkušených stranických kádří. Společenské organizace jsou také podvázány svým financováním, protože ty nejdůležitější jsou finančně závislé na státu. Naopak společenské organizace, které by mohly politicky nebo ideologicky ohrozit vedoucí postavení Komunistické strany Číny, jsou potlačovány, jako se to stalo vznikající Demokratické straně Číny (Democratic Party of China, DPC) v roce 1999 nebo v případě zásahu proti členům organizace Falun Gong ve stejném roce (Xie Yue 2008, s. 89).

Čína je ohrožena i přemírou sociálních konfliktů vyvolaných korupcí a extrémní nerovností v příjmech, kterou neřeší ani pokusy o přerozdělování. Další zdroje jsou navíc vynakládány na represii, čímž se ekonomika zbytečně vyčerpává. Jen asi 25 procent pracovní síly v zemi jako celek má nějaký druh důchodu, a tento podíl klesá na 10 procent ve venkovských oblastech. Navíc většina z těchto důchodů či důchodových plánů jsou nedostatečné. Nejdůležitějšími činiteli sociálních nepokojů jsou proto stále rostoucí počet migrantů nevlastnících půdu a četnost pracovních úrazů v důsledku nedostatečných pracovních bezpečnostních předpisů. Tyto zranitelné skupiny, včetně zemědělců, migrujících pracovníků a nezaměstnaných obyvatel měst, se proto uchylují ke kolektivní akci, aby vyjádřili své stížnosti. Toho si je vědomo i čínské vedení včetně prezidenta Hu Jintaoa, který se po svém příchodu k moci v roce 2003 rozhodl prosazovat plán rozvoje venkova, zemědělství a farmářů a osvobodil zemědělce od placení zemědělské daně. Kromě toho Ústřední vláda zvýšila investice do venkovských oblastí – v roce 2007 kupříkladu bylo z centrálního rozpočtu uvolněno 391,7 miliard RMB, což je nárůst o 52 mld. oproti roku 2006. KS Číny také přinutila místní vlády, aby kompenzovaly zemědělcům a migrujícím pracovníkům ztráty půdy, která padla za oběť tzv. zvláštním ekonomickým zónám, jejichž počet se ale vytrvale snižuje. Rozvíjen byl i zdravotní systém, který byl zejména v zemědělských oblastech nedostatečný (Xie Yue 2008, s. 94-95). Čínský režim je pak dokonce někdy nucen i k ústupkům, jak dokazuje rozhodnutí vlády o nuceném zvýšení platů dělníkům o 13 % ročně v důsledku zvyšující se inflace a masových protestech nebo případ vesnice Wukan, která vyhnala místní stranické vedení i policii a vyvzdorovala si místní volby, přestože obecně v reakci na arabské jaro v roce 2011 došlo ke zpřísnění kontroly a zatýkání politických aktivistů (Ortmann 2011, s. 163). Otázkou do budoucna tedy zůstává, jak bude reagovat nové čínské vedení tzv. páté generace (nově zvolený devítičlenný stálý politický výbor, tzv. politbyro ÚV KS Číny), které má být zvoleno na sjezdu KS Číny v říjnu 2012 (Businessinfo 2012).

7. Závěr

Předmětem této diplomové práce byla komparativní analýza nedemokratických režimů v Malajsii, Singapuru a Číně s cílem zodpovědět otázku, zda lze vznik a fungování těchto režimů vysvětlit pomocí konceptu tzv. asijských hodnot, tedy kulturní a historické výjimečnosti zemí Dálného východu. Nejprve se proto pokusíme zařadit zkoumané případy do námi představených typologií nedemokratických a jednostranických režimů, které se ale liší jak z hlediska metodologického, tak z hlediska definování základních pojmů. Pokud například autoritářství definujeme podle jednoho znaku – například přístupu k moci – jako Barbara Geddes, spadají nám všechny zkoumané případy (Singapur, Malajsie i Čína) pod jednostranické režimy. Při použití jiného kritéria či zapojení více znaků nám ale vyvstávají rozdíly mezi zkoumanými případy – například v typologii Axela Hadeniuse a Jana Teorella jsou Malajsie i Singapur zařazovány mezi vícestranické režimy s dominantní stranou, zatímco Čína je chápána jako čistě jednostranický režim, protože ostatní povolené politické strany nemají nezávislé postavení (jsou svázány účastí v tamější období Národní fronty ČSSR)⁴⁴.

V Huntingtonově typologii jednostranických systémů čínský režim zapadá mezi revoluční, protože stejně jako jiné komunistické režimy bojoval proti kapitalistické třídě, přičemž postupně přechází do etablovaného, kde režim postrádá zřetelný sociální nebo politický cíl, protože již bylo odstraněno rozdvojení (*bifurcation*) a revoluční charakter těchto režimů je nahrazen administrativně-byrokratickým přístupem. Tento přerod bychom v rámci Linzovy typologie mohli zařadit jako přechod od totalitarismu k posttotalitnímu režimu, kde dochází k úpadku legitimacy režimu v důsledku oslabování komunistické ideologie, která sice přetrvává, apatický je k ní ale i samotný stranický a byrokratický aparát, přestože celkově čínský systém dle Linze prochází některými významnými procesy liberalizace (Linz 2000, s. 35 a 252). Ostatně důkazem toho, že v Číně již nejde o totalitní stranu, ilustruje krom absentující role ideologie i nárůst členů (i když se jedná o oficiální čísla, která zřejmě neodpovídají realitě) – strana tak netíhne k omezování členů ani čistkám, naopak se snaží členy absorbovat (Sartori 2005, s. 225)⁴⁵ a kooptovat zejména podnikatelské a technokratické elity, které dříve byly nepřáteli režimu a které nemají žádný vztah k tradici uvnitř strany (Dickson 2000, s. 539).

Malajsie by u Huntingtona spadala nejspíše mezi vylučující unipartismy, protože je veřejný život vyhrazen zejména malajskému etniku. Do Huntingtonovy typologie jednostranických režimů ale bohužel příliš nezapadá Singapur, kde se vládní PAP snažila o inkluzivní a

⁴⁴ Tento dataset ale sleduje případy jen mezi lety 1960-2003, čímž je omezena jeho vypovídací hodnota.

⁴⁵ Tímto přechodem z elitní strany na stranu masovou prošla i strana PRI v Mexiku ve 30. letech či Kuomintang na Tchaj-wanu, který do svých řad začal postupně přijímat i roditelé Tchaj-wance (Magaloni 2006, s. 4).

agregativní politiku, přestože se stejně jako Malajsie snažila potlačit tamější komunisty. Tento problém nám ale vysvětluje Sartori (2005, s. 230), v jehož typologii nesoutěživých stranických systémů bychom Singapur mohli zařadit mezi pragmatické hegemonické strany, které postrádají ideologické ospravedlnění. Pragmatické strany totiž vychází ze srovnání s autoritářským či totalitním typem jako strana s nižší donucovací schopností postrádající ideologickou soudržnost, v důsledku čehož je málo vhodná pro úsilí o exkluzionářskou politiku a je podněcována k politice absorbující.

Zajímavé je zařazení těchto zemí do typologie politických režimů Larryho Diamonda, která je založena na datech vycházejících z každoročních přehledů organizace *Freedom House*, přičemž rozřazení států závisí na existenci alternativních politických stran, soutěživosti voleb a procentech křesel či hlasů získaných vítězným subjektem⁴⁶. Přestože Malajsie i Singapur měly v roce 2001 shodné hodnocení, Malajsie byla zařazena mezi kompetitivní autoritářství (kategorie převzatá od Levitského a Wayne), zatímco Singapur mezi hegemonické volební autoritářství⁴⁷. Čína pak spadá mezi tzv. politicky uzavřené autoritářství, které odpovídá klasickým autoritářským režimům tak, jak je definuje například Juan J. Linz, přestože podle Diamonda čínský režim i přes absenci voleb na všech úrovních podniká určité kroky k rotaci moci a ke kontrole jejího zneužívání zkorumpovanými místními a provinčními úředníky (Diamond 2002, s. 33). Tato Diamondova typologie je přitom velice podobná s typologií politických režimů Andrease Schedlera, jenž vedle liberální demokracie, volební demokracie a uzavřeného autoritářství staví tzv. volební autoritářství, které dále člení právě na soutěživé (kompetitivní) a hegemonické – nejde tedy o odlišnou typologii, spíše o odlišné zařazení jednotlivých kategorií a jinak pojaté autoritářství.⁴⁸

Nejlépe pak podle našeho názoru rozdíl mezi režimy v Malajsi a Singapuru popsala Beatriz Magaloni, podle níž obě země spadají mezi autoritářské režimy s hegemonní stranou, v nichž jsou klíčovými faktory k udržení stabilního politického systému především omezení politické soutěže a manipulace s volbami, jednota vládnoucí elity, masová podpora a neschopnost opozice koordinovat svůj postup vůči vládnoucí straně (Měšťánková 2009, s. 24). Zatímco Singapur ale spadá pod tzv. samoposilující autoritářské *equilibrium* (*Self-reinforcing authoritarian equilibrium*), protože režim není díky hospodářskému růstu a možnosti přerozdělování statků a výhod nucen k volebním podvodům, Malajsie od roku 1998 náleží

⁴⁶ Konkrétně Diamond pracuje s šesti kategoriemi: liberální demokracie, volební demokracie, nejednoznačné režimy, kompetitivní autoritářství, hegemonické volební autoritářství a politicky uzavřené autoritářství.

⁴⁷ Důvodem je zde zřejmě rozdílnost ve volebních výsledcích v obou zemích – zatímco v Singapuru PAP stále obsazuje okolo 90 % v parlamentu, UMNO ani s podporou ostatních stran už takového výsledku nedosahuje.

⁴⁸ Schedler považuje režim za nedemokratický, pokud je kdekoliv narušen tzv. řetěz demokratické volby (*chain of democratic choice*), který obsahuje sedm nutných podmínek pro označení režimu za demokratický. Volební autoritářství tak u něj není hybridní režim, ale autoritářský režim (Schedler 2002, s. 40-41).

mezi sebedestrukční autoritářské *equilibrium* (*Self-destructive authoritarian equilibrium*). Takový režim je totiž závislý na volebních podvodech a použití násilí proti opozičním politikům a aktivistům, v důsledku čehož i přes existenci stranických orgánů na všech úrovních a obvodech dochází k volebním neúspěchům jako v roce 1999 a 2008, kdy Aliance ztratila většinu nutnou ke změně ústavy a kdy došlo k posílení stran radikálního islámu (Magaloni 2006, s. 21). Sebedestrukční autoritářské *equilibrium* by se pak dalo ztotožnit s kompetitivním autoritářstvím, kam spadá i Singapur po volbách v roce 2011, kdy se proti PAP sjednotily opoziční strany s cílem kandidovat ve všech obvodech, přestože v minulosti vládu PAP nezpochybovaly a zpravidla kandidovaly jen v několika jednomandátových obvodech. Připuštna nově byla i soutěž o post prezidenta, jehož úřad představoval v minulosti v Singapuru tzv. doménu vyhrazené pozice (*reserved positions*), kam není možné zvolit si své zákonné zástupce (Ortmann 2011, s. 154).

Tabulka 8: Zařazení Malajsie, Singapur a Číny do jednotlivých typologií

	Malajsie	Singapur	Čína
Geddes	Jednostranický režim	Jednostranický režim	Jednostranický režim
Hadenius and Teorell	Dominantní strana	Dominantní strana	Jednostranický režim
Huntington	Vylučující	X	Revoluční Etablovaný →
Sartori	Pragmatická hegemonická strana	Pragmatická hegemonická strana	Totalitní unipartismus
Magaloni	Sebedestrukční autoritářské <i>equilibrium</i>	Samoposilující autoritářské <i>equilibrium</i>	X
Diamond	Kompetitivní autoritářství	Hegemonické volební autoritářství	Politicky uzavřené autoritářství

Zdroj: Vlastní shrnutí.

Závěrem proto musíme konstatovat, že zařazení jednotlivých případů je ztěžováno jejich postupnou proměnou v čase – zatímco v Číně je tento přechod spojen s úpadkem ideologie, hospodářským růstem, zavedením vesnických voleb a strategií adaptace na nové podmínky po tlaku společnosti nebo klíčových skupin (viz.: Gandhi and Przeworski 2007; Shambaugh 2010; Xie Yue 2008), v Malajsii i přes zpřísnění podmínek v souvislosti se zatčením Anwara Ibrahima (kdy se Malajsie více přiblížila personální vládě premiéra Mahathira Mohamada)

dochází k oslabování vlády v době neúspěchů. Nejzajímavější proměnu ale prodělal režim v Singapuru, který zprvu sice proti opozici zasahoval (boj proti komunistům a zlikvidování strany Barisan Sosialis), poté ji ale jen ztěžoval podmínky pomocí volebních a původně britských zákonů a dnes ji toleruje. Dá se proto říci, že singapurský režim prodělal přeměnu od čistě jednostranického režimu (uzavřeného autoritářství) k režimu s hegemonickou stranou a dnes ke kompetitivnímu autoritářství, přestože jde stále o vládu strany PAP, která ale pouze mění své chování k opozici, s níž musí nově podstupovat volební souboj. V důsledku toho můžeme konstatovat, že všechny tři případy potvrzují hypotézu Hadenia a Teorella, že se jednostranické režimy v průběhu času posouvají směrem blíže k demokracii, přestože pro její definitivní potvrzení nebo vyvrácení bychom museli komparovat výsledky této práce s výzkumy dalších zemí.

Druhým cílem této práce bylo odpovědět na otázku, nakolik lze nahlížet na politické systémy v Malajsii, Singapuru a Číně jako na produkt konceptu asijských hodnot, tedy kulturní odlišnosti Východu, která má legitimizovat nedemokratické formy vládnutí. Podle autorova názoru nejsou režimy ve zkoumaných zemích postaveny na asijských hodnotách, ale na omezování volební soutěže, výsledcích hospodářském růstu a silně institucionalizovaných politických stranách, které se zrodily v době občanské války nebo v boji proti koloniální velmoci, čímž autoři jako Samuel P. Huntington (1968, s. 91) nebo Archie Brown (2011, s. 164-165) zdůvodňují jejich odolnost. Ostatně tento revoluční zlom má také vysvětlovat přetrvání komunistických režimů v Číně, Kubě, Laosu, Severní Koreji a Vietnamu i po konci studené války, protože obecně strany vzešlé z revolucí dokáží ve svých zemích vytvořit pevné vazby s bezpečnostními složkami a pocit společně sdílené identity (Way 2011, s. 20), která je navíc podpořena bojem proti vnějšímu nepříteli – zatímco v Malajsii a Singapuru byli společným nepřítelem komunisté, v Číně to byl kapitalistický a imperialistický Západ ztělesňovaný USA, později pak i SSSR a Japonsko. Asijský komunismus totiž vděčil za velkou část svého úspěchu v Číně, Vietnamu, Laosu a Koreji – ale i za významnou podporu komunismu v Indii, Indonésii a na Filipínách, třebaže tam se moc převzít nepodařilo – tomu, že se identifikoval s bojem proti kolonialismu a s národně osvobozeneckým hnutím (Brown 2011, s. 164-165). V Číně se navíc půda, která byla dosud ve vlastnictví místních vládců, stala v roce 1949 pomocí pozemkové reformy „společným majetkem lidu“ a byla rovným dílem rozdělena k obdělávání jednotlivým venkovským rodinám podle počtu členů. Prerozdělení půdy přitom za klíčový faktor pro přežití režimu považují například Benjamin Smith (2005, s. 422) nebo Barrington Moore, který hovoří o tzv. *komeracionalizaci zemědělství* (1977, s. 413).

Všechny tři režimy také výrazně čerpají legitimitu z hospodářského rozvoje, čímž platí za zásadní vyzyvatele platnosti jakékoli teze o spřízněnosti ekonomického rozvoje a demokracie (Diamond 2008, s. 97). KS Číny, PAP i UMNO navíc zaváděly instituce, jejichž vzorem byly ty zahraniční – zatímco režim v Číně čerpal zejména z návodu sovětských poradců, Malajsie a Singapur postavily své režimy dle britského vzoru (většinový volební systém, silné postavení premiéra, problematický zákon o vnitřní bezpečnosti – ISA pocházející z koloniálního období), přestože sovětský model vnitřního fungování strany výrazně ovlivnil i vedení PAP, které čerpá nejen z východního konfucianismu, ale i z ekonomického (neo)liberalismu, konzervatismu, socialismu nebo antikomunismu, díky čemuž vytváří pragmatickou eklektickou směs západních a asijských pojmů s paternalismem, technokracií a komunitarismem tak, aby legitimizovaly její vládu – spíše než-li o vyjádření kulturní odlišnosti lze proto asijské hodnoty vnímat jako pokus o novou ideologii (Gerstl 2003, s. 8).

Navíc i s přihlédnutím k tradičně silné roli státu a slabé roli společnosti ve východní Asii (viz. Pye 1985) nelze politickou kulturu vnímat jako statický pojem, protože v důsledku hospodářského růstu, technologických změn a společenské transformace v době globalizace nezůstává žádná kultura stejnou (Zakaria 1994, s. 126). Naproti tomu úzce deterministické kulturní teorie, což je i případ asijských hodnot, počítají s výjimečností a neměnností kultur, přičemž zcela ignorují sociální, ekonomické či politické faktory. Pomocí kultury se dá dokonce daný jev vysvětlit i zcela protichůdně – zatímco zprvu mnozí vzdělanci tvrdili, že „...na konfucianismu založené kultury postrádají atributy nezbytné k úspěšnému rozvinutí a fungování kapitalismu, dnešní odborníci naopak vysvětlují, že konfucianismus klade důraz právě na ty základní, pro ekonomický rozvoj důležité prvky“ (Zakaria 1994, s. 125). Koncept Asijských hodnot proto podle nás pouze zopakoval komunitaristickou kritiku liberální společnosti v asijském kontextu s cílem pomocí kulturní odlišnosti obhájit jednostranné režimy a vyřešit vnitřní problémy zkoumaných zemí (viz. Gerstl 2003, s. 7).

Zatímco v Malajsii a Singapuru jde o snahu sjednotit rozdělené společnosti a vytvořit společnou národní identitu, v Číně jsou asijské hodnoty možnou náhradou komunistické ideologie, která v situaci existence soukromého kapitálu a členství podnikatelů v KS Číny přestává plnit svoji roli, takže se k ní strana ani primárně neodkazuje a místo toho uvnitř i vně strany hájí ideu tržního socialismu zavedenou Teng Siao-pchingem, tradiční hodnoty (konfucianismus) a nacionalismus, který je přitom do značné míry definován nepřátelstvím vůči Japonsku, snahou vyřešit tchaj-wanský problém a znormalizovat vztahy s Vietnamem (Zakaria 2010, s. 106-107). Čína se proto snaží definovat svoji modernitu odlišně od západního vzoru a hlavně proti Západu, jehož kritika po roce 1989 je interpretována jako důkaz protičínského spiknutí. Vedení v KS Číny navíc nevěří v aplikovatelnost západního

společenského modelu na čínské poměry a poukazuje na osud SSSR a bývalé Jugoslávie, kde politické a ekonomické reformy inspirované neoliberalismem (šoková terapie, rychlá privatizace) vedly ke konci vícenárodnostních federací (Fürst 2006, s. 115-116 a 119).

V tomto směru slouží po odvržení západního liberalismu singapurský model jako příklad stability mnohem příhodněji, protože je díky svým charakteristikám – efektivní vláda, vysoký hospodářský růst, nízká míra korupce a autoritářská vláda jedné strany – důkazem, že i ekonomicky úspěšná země může zůstat autoritářskou po dlouhou dobu. I proto singapurské volby v roce 2011 oficiální čínská média interpretovala jako pokračování asijské modernizační cesty, která zdůrazňuje silnou autoritářskou vládu prostřednictvím dominantní strany, přestože došlo k výraznému posílení opozice (Ortmann 2011, s. 162-163).

8. Seznam použité literatury

8.1 Odborná literatura

ALMOND, Gabriel A. and POWELL, JR., G. Bingham (ed.) (1984). *Comparative politics today : a world view*. 3rd ed. Boston : Little, Brown. xii, 563 s. ISBN 0-316-03488-6.

BAAR, Vladimír (2001). *Národy na prahu 21. století : emancipace nebo nacionalismus?* Vyd. 1. Ostrava : Tilia. 415 s. : tab., mp. (Universum ; sv. 3). ISBN 80-7042-807-4 (Ostravská univerzita). ISBN 80-86101-40-1 (Tilia).

BROOKER, Paul (2000). *Non-democratic regimes : theory, government and politics*. Basingstoke : Palgrave Macmillan. 8, 288 s. (Comparative Government and Politics). ISBN 0-333-66079-X.

BROWN, Archie [z anglického originálu ... přeložil Ondřej Svatoň] (2011). *Vzestup a pád komunismu*. Vyd. 1. Brno : Jota. 901 s., [16] s. obr. příl. : il., 1 mapa, portréty ; 22 cm. ISBN 978-80-7217-812-4 (váz.).

DIAMOND, Larry Jay (2008). *The spirit of democracy : the struggle to build free societies throughout the world*. 1st ed. New York : Times Books/Henry Holt and Company. 448 s. : il. ; 25 cm. ISBN 978-0-8050-7869-5. ISBN 0-8050-7869-X (chyb.).

DREYER, June Teufel (1993). *China's political system : modernization and tradition*. 1st ed. New York : Paragon House. ix, 448 s. : front. (Political Science., Asian Studies ; Political Science., Asian Studies). ISBN 1-55778-478-7.

DRULÁK, Petr (2003). *Teorie mezinárodních vztahů*. Vyd. 1. Praha : Portál. 224 s. ISBN 80-7178-725-6.

DVOŘÁKOVÁ, Vladimíra a KUNC, Jiří (1994). *O přechodech k demokracii*. Vyd. 1. Praha : Sociologické nakladatelství. 156 s. (Studie ; Sv. 6). ISBN 80-901424-8-6.

FAIRBANK, John K. [z anglického originálu ... přeložili Martin Hála, Jana Hollanová, Olga Lomová ; kapitolu Čína na přelomu věků napsal Martin Hála] (2010). *Dějiny Číny*. Vyd. 1., dotisk třetí. Praha : Nakladatelství Lidové noviny. 665 s. (Dějiny států). ISBN 978-80-7422-007-4 (váz.).

FÜRST, Rudolf [opponenti Ondřej Kučera, Pavel Marek] (2006). *Čína ve XX. století*. Díl 3. 1. vyd. Olomouc : Univerzita Palackého. 189 s. ISBN 80-244-1286-1.

HRUBEC, Marek (ed.) ; COHEN, Joshua ... [et al.] ; [z anglických a německých originálů přeložili Alena Bakešová ... et al.] (2008). *Interkulturní dialog o lidských právech : západní, islámské a konfuciánské perspektivy*. Vyd. 1. Praha : Filosofia. 490 s. ; 21 cm. (Filosofie a sociální vědy ; 28). ISBN 978-80-7007-282-0.

HRUBEC, Marek (2011). *Od zneuznání ke spravedlnosti : kritická teorie globální společnosti a politiky*. Vyd. 1. Praha : Filosofia. 562 s. ; 20 cm (Filosofie a sociální vědy ; sv. 40). ISBN 978-80-7007-362-9 (váz.).

HUNTINGTON, Samuel P. and MOORE, Clement H. (ed.) (1970). *Authoritarian politics in modern society : the dynamics of established one-party systems*. New York : Basic Books. X, 533 s. ISBN 0-465-00569-1.

HUNTINGTON, Samuel P. [z anglického originálu ... přeložil Ladislav Nagy ; předmluvu napsal Michael Žantovský] (2001). *Střet civilizací : boj kultur a proměna světového řádu*. 1. vyd. Praha : Rybka Publishers. 441 s. : tab., il., mapy. ISBN 80-86182-49-5 (váz.).

HUNTINGTON, Samuel P (1968). *Political order in changing societies*. New Haven : Yale University Press. xi, 488 s. ISBN 0-300-01171-7.

HUNTINGTON, Samuel P. [přeložil Tomáš Suchomel] (2008). *Třetí vlna : demokratizace na sklonku dvacátého století*. 1. vyd. Brno : Centrum pro studium demokracie a kultury (CDK). 343 s. (Klasikové společenských věd). ISBN 978-80-7325-156-7 (váz.).

CHYTILEK, Roman ... [et al.] (2009). *Volební systémy*. Vyd. 4., v Portálu 1. Praha : Portál. 375 s. : tab. ISBN 978-80-7367-548-6 (váz.).

LINZ, Juan J (2000). *Totalitarian and authoritarian regimes*. Boulder, USA ; Lynne Rienner Publisher, London : vii, 342 s. ISBN 1-55587-890-3 (pbk.). ISBN 978- 1-55587-890-0 (chyb.).

LIŠČÁK, Vladimír (2002). *Čína*. 1. vyd. Praha : Libri. 223 s. (Stručná historie států ; sv. 2). ISBN 80-7277-109-4.

LIŠČÁK, Vladimír (2003). *Taiwan*. 1. vyd. Praha : Libri. 142 s. (Stručná historie států ; 8). ISBN 80-7277-097-7.

MAGALONI, Beatriz (2006). *Voting for autocracy : hegemonic party survival and its demise in Mexico*. Cambridge : Cambridge University Press. xii, 296 s. : il. ; 24 cm. (Cambridge studies in comparative politics). ISBN 0-521-86247-7 (váz.). ISBN 978-0-521-86247-9 (chyb.).

MĚŠŤÁNKOVÁ, Petra (2009). *Přechod k demokracii v Mexiku*. 1. vyd. Olomouc : Iuridicum Olomoucense. 166 s. (Working papers. Politologická řada ; 1/2009). ISBN 978-80-903400-5-3.

MUNCK, Gerardo L. and SNYDER, Richard; interview with Gabriel A. Almond [et al.] (2007). *Passion, craft, and method in comparative politics*. Baltimore : Johns Hopkins University Press. xii, 773 s. ; 24 cm. ISBN 978-0-8018-8463-4 (váz.). ISBN 0-8018-8463-2 (chyb.). ISBN 978-0-8018-8464-1 (brož.). ISBN 0-8018-8464-0 (chyb.).

NOVÁK, Miroslav et al. (další autoři Lubomír Brokl ... [et al.]) (2011). *Úvod do studia politiky*. Vyd. 1. Praha : Sociologické nakladatelství (SLON). 783 s. : il. ; 23 cm. (Studijní texty ; sv. 50). ISBN 978-80-7419-052-0 (brož.).

PYE, Lucian W. with Mary W. Pye (1985). *Asian Power and Politics : The Cultural Dimensions of Authority*. Cambridge : Harvard Univ. Pr. 13, 414 s. ; 24 cm. ISBN 0-674-04978-0 (váz.).

PYE, Lucian W (1984). *China : an introduction*. 3th ed. Boston : Little, Brown. xiii, 400 s. ISBN 0-316-72412-2.

SARTORI, Giovanni [z anglického orig. ... přeložili Jiří Kohoutek, Petr Tomáš] (2005). *Strany a stranické systémy : schéma pro analýzu*. 1. vyd. Praha : Centrum pro studium demokracie a kultury (CDK). 466 s. graf., tab. (Klasikové společenských věd). ISBN 80-7325-062-4 (váz.).

SHAMBAUGH, David L (2010). *China's Communist Party : atrophy and adaptation*. 2nd pbk. print.. Washington : Woodrow Wilson Center Press ; Berkeley : University of California Press. xiv, 234 s. : il. ; 24 cm. ISBN 978-0-520-26007-8 (brož.).

SIMONE, Vera (2001). *The Asian Pacific : political and economic development in a global context*. 2nd ed. New York : Longman. xiii, 482 s. : il., mp. ; 24 cm. ISBN 0-8013-3021-1.

WEINER, Myron and ÖZBUDUN, Ergun (ed.) (1987). *Competitive elections in developing countries*. 1st ed. [Durham] : Duke University Press. xiii, 432 s. ISBN 0-8223-0766-9 (brož.). ISBN 0-8223-0685-9.

ZAKARIA, Fareed [z anglického originálu přeložil Jaroslav Veis] (2005). *Budoucnost svobody : neliberální demokracie v USA i ve světě*. Vyd. 2. opr. Praha : Academia. 363 s. ISBN 80-200-1285-0.

ZAKARIA, Fareed [z anglického originálu ... přeložil Stanislav Tumis] (2010). *Postamerický svět*. Vyd. 1. Praha : Academia. 249 s. ; 19 cm. (XXI. století ; sv. 8). ISBN 978-80-200-1852-6 (váz.).

ZBOŘIL, Zdeněk (2009). *Dějiny Malajsie, Singapuru a Bruneje*. Vyd. 1. Praha : Nakladatelství Lidové noviny. 387 s. : mapky, čb. reprodu., mapky na předsádkách ; 22 cm. (Dějiny států). ISBN 978-80-7106-501-2.

ŽENÍŠEK, Marek, ŠANC, David a kol (2007). *Commonwealth : politické systémy*. Plzeň : Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk. 276 s. ; 21 cm. ISBN 978-80-7380-078-9 (brož.).

8.2 Periodika

BELL, D. A. (1997). A Communitarian Critique of Authoritarianism: The Case of Singapore. *Political Theory*. vol. 25, no. 1, s. 6-32.

CASE, William (1996). Can the "Halfway House" Stand? Semidemocracy and Elite Theory in Three Southeast Asian Countries. *Comparative Politics*. vol. 28, no. 4 (July), s. 437-464.

CASE, William (2005). Southeast Asia's Hybrid Regimes: When Do Voters Change Them? *Journal of East Asian Studies*. vol. 5, no. 2 (May-August), s. 215-216. ISSN: 1598-2408.

CASE, William (2010). Malaysia's 2008 General Election – Transition from Single-party Dominance? *Journal of Current Southeast Asian Affairs*. Vvol. 29, no. 2, s. 121-156. ISSN: 1868-4882 (online). ISSN: 1868-1034 (print).

DIAMOND, Larry Jay (2002). Thinking About Hybrid Regimes. *Journal of Democracy*. vol. XIII, no. 2 (April), s. 21-35. Dostupný také z WWW: <http://www.clas.ufl.edu/users/bmoraski/Democratization/Diamond_JOD02.pdf>. E-ISSN: 1086-3214. Print ISSN: 1045-5736.

DICKSON, Bruce J. Cooptation and Corporatism in China: The Logic of Party Adaptation. *Political Science Quarterly*. vol. 115, no. 4 (Winter 2000-2001), s. 517-540. Dostupný také z WWW: <<http://www.jstor.org/discover/10.2307/2657608?uid=3737856&uid=2&uid=4&sid=21100948700153>>.

FETZER, Joel S. (2008). Election Strategy and Ethnic Politics in Singapore. *Taiwan Journal of Democracy*. vol. 4, no. 1 (July), s. 135-153. Dostupný také z WWW: <<http://www.tfd.org.tw/docs/dj0401/135-154-Joel%20S.%20Fetzer.pdf>>. ISSN: 1815-7238.

FIALA, Vlastimil (2007). Africké jednostranické systémy: historicko-politologický diskurz. *Politologická revue*. roč. XIII, č. 1, s. 19-59. Dostupný také z WWW: <<http://www.ceeol.com/aspx/issuedetails.aspx?issueid=2836cb34-9c98-4046-a78d-03dc87882de6>>. ISSN 1211-0353.

FIALA, Vlastimil (2006). Jednostranické režimy v Africe. Teoretické a metodologické problémy výzkumu. *Politologická revue*. roč. XII, č. 2, s. 30-68. Dostupný také z WWW: <<http://www.ceeol.org/aspx/issuedetails.aspx?issueid=387a3dbf-cf58-4114-85be-13e40646b8cb>>. ISSN 1211-0353.

FIALA, Vlastimil (2005a). Vznik politických stran v Africe: Teoretické a metodologické problémy výzkumu. *Politologická revue*. roč. XI, č. 1, s. 3-39. Dostupný také z WWW: <<http://www.ceeol.com/aspx/issuedetails.aspx?issueid=0acf4953-830a-4a35-9154-3f5f30b078dd>>. ISSN 1211-0353.

FIALA, Vlastimil (2005b) Vznik politických stran v zemích lusofonní Afriky. *Politologická revue*. roč. XI, č. 2, s. 91-138. Dostupný také z WWW: <<http://www.ceeol.com/aspx/issuedetails.aspx?issueid=3ee18d64-14c4-4865-9326-36490462da05>>. ISSN 1211-0353.

FISHMAN, Robert M (1990). Review: Rethinking State and Regime: Southern Europe's Transition to Democracy. *World Politics*. vol. 42, no. 3 (April), s. 422-440. Published by: Cambridge University Press. Dostupný také z WWW: <<http://www.jstor.org/stable/2010418>>.

FRIEDMAN, Edward (2009). Čína a demokracie. *Revue Politika*. roč. VII, č. 3. Dostupný také z WWW: <<http://www.revuepolitika.cz/clanky/67/cina-a-demokracie>>. ISSN: 1803-8468.

FÜRST, Rudolf. Tchaj-wan a jeho nezávislost (2004). *Mezinárodní politika*. roč. XXVIII, č. 5 (Květen), s. 13-15. Dostupný také z WWW: <<http://www.iir.cz/upload/MP/MPArchive/2004/MP052004.pdf>>. ISSN 0543-7962.

GANDHI, Jennifer and PRZEWORSKI, Adam (2007). Authoritarian Institutions and the Survival of Autocrats. *Comparative Political Studies*. vol. 40, no. 11 (November), s. 1279-1301. Originally published online 17 September 2007.

GEDDES, Barbara (1999). What Do We Know about Democratization after Twenty Years? *Annual Review of Political Science*. vol. 2, s. 115-144. Dostupný také z WWW: <<http://psweb.sbs.ohio-state.edu/faculty/mcooper/ps744readings/geddes.pdf>>.

GALLAGHER, Michael (1991). Proportionality, Disproportionality and Electoral Systems. *Electoral Studies*. vol. 10, no. 1, s. 33-51.

HADENIUS, Axel and TEORELL, Jan (2007). Pathways from Authoritarianism. *Journal of Democracy*. vol. 18, no. 1 (January), s. 143-156. Dostupný také z WWW: <<http://search.proquest.com.ezproxy.is.cuni.cz/docview/195566613/13302A639F39FD8B6E/1?accountid=35514>>. E-ISSN: 1086-3214. Print ISSN: 1045-5736.

HOLÍK, Jiří (2009). Malajsie na prahu první výměny vlády. *Mezinárodní politika*. roč. XXXIII, č. 1, s. 37-39. Dostupný také z WWW: <http://www.iir.cz/upload/MP/MPArchive/2009/MP01_09.pdf>. ISSN 0543-7962.

CHANG, Yu-tzun, CHU, Yun-han and PARK, Chong-Min (2007). Authoritarian Nostalgia in Asia. *Journal of Democracy*. vol. 18, No. 3 (July), s. 66-80. Published by: National Endowment for Democracy and The Johns Hopkins University Press. E-ISSN: 1086-3214. Print ISSN: 1045-5736. Dostupný také z WWW: <http://www.pf.upol.cz/fileadmin/user_upload/PF-katedry/politologie/Asie.pdf>.

JOSHI, Devin (2011). Multiparty Democracies and Rapid Economic Growth: A Twenty-first Century Breakthrough? *Taiwan Journal of Democracy*. vol. 7, no. 1 (July), s. 25-46. Dostupný také z WWW: <<http://www.tfd.org.tw/docs/dj0701/025-046%20Devin%20Joshi.pdf>>.

KIRKPATRICK, Jeane (1979). Dictatorships and Double Standards. *Commentary Magazine*, November. Dostupný také z WWW: <<http://www.commentarymagazine.com/article/dictatorships-double-standards/>>.

KLAPAL, Petr (2011). Všeobecné volby v Singapuru. *Mezinárodní politika*. roč. XXXV, č. 12 (Prosinec), s. 26-29. ISSN 0543-7962.

KUBÁT, M. (1998). Politický režim Singapurské republiky. *Mezinárodní vztahy*. roč. XXXIII, č. 3, s. 55-65. ISSN 0323-1844.

KUBÁT, Michal (2007). Vládnutí a opozice v Singapuru: Jaký režim? *Politologická revue*. roč. XIII, č. 2, s. 91-106. Dostupný také z WWW: <<http://www.cceol.org/aspx/issuedetails.aspx?issueid=47c302b2-8ff6-4972-b564-0cf03746e25b>>. ISSN 1211-0353.

LEVITSKY, Steven and CAMERON, Maxwell A (2003). 'Democracy without Parties? Political Parties and Regime Change in Fujimori's Peru', *Latin American Politics and Society*. vol. 45, s. 1-33.

- LEVITSKY, Steven and WAY, Lucan A (2002). The Rise of Competitive Authoritarianism. *Journal of Democracy*. vol. 13, no. 2, s. 51-65.
- NAM, Tal Yum (1970). Singapore's One-Party System: Its Relationship to Democracy and Political Stability. *Pacific Affairs*, vol. 42, no. 4, s. 465-480.
- NATHAN, Andrew J (2009). Authoritarian Impermanence. *Journal of Democracy*. vol. 20, No. 3 (July), s. 37-40. Published by: National Endowment for Democracy and The Johns Hopkins University Press. E-ISSN: 1086-3214. Print ISSN: 1045-5736.
- MAUSY, Diane K (2006). The Challenge to Democracy - Singapore's and Malaysia's Resilient Hybrid Regimes, *Taiwan Journal of Democracy*. vol. 2, no. 2 (December), s. 47-68. Dostupný také z WWW: <<http://www.tfd.org.tw/docs/dj0202/03%20Diane%20K.%20Mauzy.pdf>>. ISSN: 1815-7238.
- NĚMEČKOVÁ (2004), Tereza. Singapur: role autoritativního režimu ve vývoji země. *Mezinárodní politika*. roč. XXVIII, č. 8 (Srpen), s. 22-24. Dostupný také z WWW: <<http://www.iir.cz/upload/MP/MPArchive/2004/MP082004.pdf>>. ISSN 0543-7962.
- ORTMANN, Jared (2011). Singapore: Authoritarian but Newly Competitive. *Journal of Democracy*. vol. 22, no. 4 (October), s. 153-164. Published by: National Endowment for Democracy and The Johns Hopkins University Press. E-ISSN: 1086-3214. Print ISSN: 1045-5736.
- ORTMANN, Stephan (2009). Singapore: The Politics of Inventing National Identity. *Journal of Current Southeast Asian Affairs*. vol. 28, no. 4, s. 23-46. ISSN: 1868-4882 (online), ISSN: 1868-1034 (print). Dostupný také z WWW: < <http://hup.sub.uni-hamburg.de/giga/jsaa/article/viewFile/169/169>>.
- RODAN, Garry (1998). The Internet and the Political Control in Singapore. *Political Science Quarterly*. vol. 113, no. 1, s. 63-89.
- SARTORI, Giovanni (1991). Comparing and Miscomparing. *Journal of Theoretical Politics*. no. 3, s. 243-257.
- SANCHEZ, Omar (2009). Party Non-Systems : A Conceptual Innovation. *Party Politics*. vol. 15, no. 4, s. 487-520.
- SLATER, D. (2003). Iron Cage in an Iron Fist: Authoritarian Institutions and the Personalization of Power in Malaysia. *Comparative Politics*. vol. 36, no. 1, s. 81-101.
- SLATER, D. (2006). The Architecture of Authoritarianism – Southeast Asia and the Regeneration of Democratization Theory. *Taiwan Journal of Democracy*. vol. 2, no. 2, s. 1-22. ISSN: 1815-7238.
- SLATER, D. (2012). Strong-State Democratization in Malaysia and Singapore. *Journal of Democracy*. vol. 23, no. 2 (April), s. 19-33.
- SCHMITTER, Phillippe C (1974). Still the Century of Corporativism? *The Review of Politics*. vol. 36, no. 1 (January), s. 85-131.

SCHEDLER, Andrea (2002). The Menu of Manipulation: Elections without Democracy. *Journal of Democracy*. vol. 13, no. 2 (April), s. 39.

SMITH, Benjamin (2005). Life of the Party: The Origins of Regime Breakdown and Persistence under Single-Party Rule. *World Politics*. vol. 57, no. 3 (April), s. 421-451. Dostupný také z WWW: <<http://www.jstor.org/stable/40060108>>. ISSN: 0043-8871. EISSN: 1086-3338.

TREYBALOVÁ, Jana (2001). Asijské hodnoty. *Mezinárodní politika*. roč. XXV, č. 4, s. 16-18. Dostupný také z WWW: <<http://www.iir.cz/upload/MP/MPArchive/2001/MP042001.pdf>>. ISSN 0543-7962.

TUCKER, Robert C (1961). Towards a Comparative Politics of Movement-Regimes. *The American Political Science Review*. vol. 55, no. 2 (June), s. 281-289. Published by: American Political Science Association. Dostupný také z WWW: <<http://www.jstor.org/stable/1952238>>. ISSN: 0003-0554. EISSN: 1537-5943.

WAY, Lucan (2011). The Lessons of 1989. *Journal of Democracy*. vol. 22, no. 4 (October), s. 17-27. Published by: National Endowment for Democracy and The Johns Hopkins University Press. E-ISSN: 1086-3214. Print ISSN: 1045-5736.

WANTCHEKON, Leopard (2004). The Paradox of 'Warlord' Democracy: A Theoretical Investigation. *American Political Science Review*. vol. 98, no. 1, s. 17-33.

WEYLAND, Kurt (2001). Clarifying a Contested Concept: Populism in the Study of Latin American Politics. *Comparative Politics*. vol. 34, no. 1 (October), s. 1-22. Published by Ph.D. Program in Political Science of the City University of New York. Dostupný také z WWW: <<http://links.jstor.org/sici?sici=0010-4159%28200110%2934%3A1%3C1%3ACACCPI%3E2.0.CO%3B2-N>>.

WILES, Peter (1961). Towards a Comparative Politics of Movement-Regimes: Comment on Tucker's "Movement-Regimes". *The American Political Science Review*. vol. 55, no. 2 (June), s. 290-293. Published by: American Political Science Association. Dostupný také z WWW: <<http://www.jstor.org/stable/1952239>>. ISSN: 0003-0554. EISSN: 1537-5943.

YUE, XIE (2008). Party Adaptation and the Prospects for Democratization in Authoritarian China. *Issues & Studies*© vol. 44, no. 2 (June), s. 79-102. Dostupný také z WWW: <<http://iir.nccu.edu.tw/attachments/journal/add/4/44-2-79-102.pdf>>. ISSN 1013-2511.

YUNG-MYUNG, Kim (2003). Understanding East Asian Political Systems: Origins, Characteristics, and Changes. *Sungkyun Journal of East Asian Studies*. vol. 3, no. 1, s. 45-78. Dostupný také z WWW: <<http://sjeas.skku.edu/upload/200605/3.pdf>>.

ZAKARIA, Fareed (1994). Culture Is Destiny - A Conversation with Lee Kuan Yew. *Foreign Affairs*. roč. 73, č. 2 (Březen-duben), s. 109-126.

8.3 Internetové zdroje:

AHMAND, Zakaria Haji (2000). The 1999 General Elections: A Preliminary Overview. Trends in Malaysia: Election Assessment [online]. No. 1 January 2000 [cit. 2012-07-20]. Published by *Institute of Southeast Asian Studies*. Dostupný z internetu: <<http://www.iseas.edu.sg>>. Dostupný také z WWW: <<http://www.iseas.edu.sg/trends120.pdf>>.

BUSINESSINFO (2012)– Oficiální portál pro podnikání a export [online]. (2012) [cit. 2012-07-20]. Dostupný z internetu: <<http://www.businessinfo.cz/>>. Dostupný také z WWW: <<http://www.businessinfo.cz/cs/zahranicni-obchod-eu/teritorialni-informace-zeme/malajsie.html>>, <<http://www.businessinfo.cz/cs/zahranicni-obchod-eu/teritorialni-informace-zeme/singapur.html>> a <<http://www.businessinfo.cz/cs/clanky/cina-vnitropoliticka-charakteristika-16962.html>>

CHINAEMBASSY (2009) – Embassy of the People's Republic of China [online]. (2009) [cit. 2012-07-20]. Dostupný z internetu: < <http://www.chinaembassy.cz/cze/>>. Dostupný také z WWW: <<http://www.chinaembassy.cz/cze/zgsk/t126984.htm>>.

GERSTL, Alfred (2008). To what extent was the economic success of Singapore due to authoritarian or semiauthoritarian political control? *Political Economy of East Asia* [online]. 2008 [cit. 2012-07-20]. s. 1-12. Dostupný z internetu: <<http://www.seas.at>>. Dostupný také z WWW: <http://www.seas.at/blog/wp-content/uploads/2008/04/singapore_article_ag.pdf>.

HADENIUS, Axel and TEORELL, Jan (2006). Authoritarian Regimes: Stability, Change, and Pathways to Democracy, 1972–2003. Working Paper #331. In *Kellogg Institute for International Studies* [online]. November 2006 [cit. 2012-07-20]. Dostupný z internetu: <<http://kellogg.nd.edu/>>. Dostupný také z WWW: <<http://kellogg.nd.edu/publications/workingpapers/WPS/331.pdf>>.

RODAN, Garry (2005). Singapore 'Exceptionalism'?: Authoritarian Rule and State Transformation, paper presented at the *American Political Science Association Annual Meeting* [online], September 1-4, 2005 [cit. 2012-07-20]., Washington, DC, 3-4.